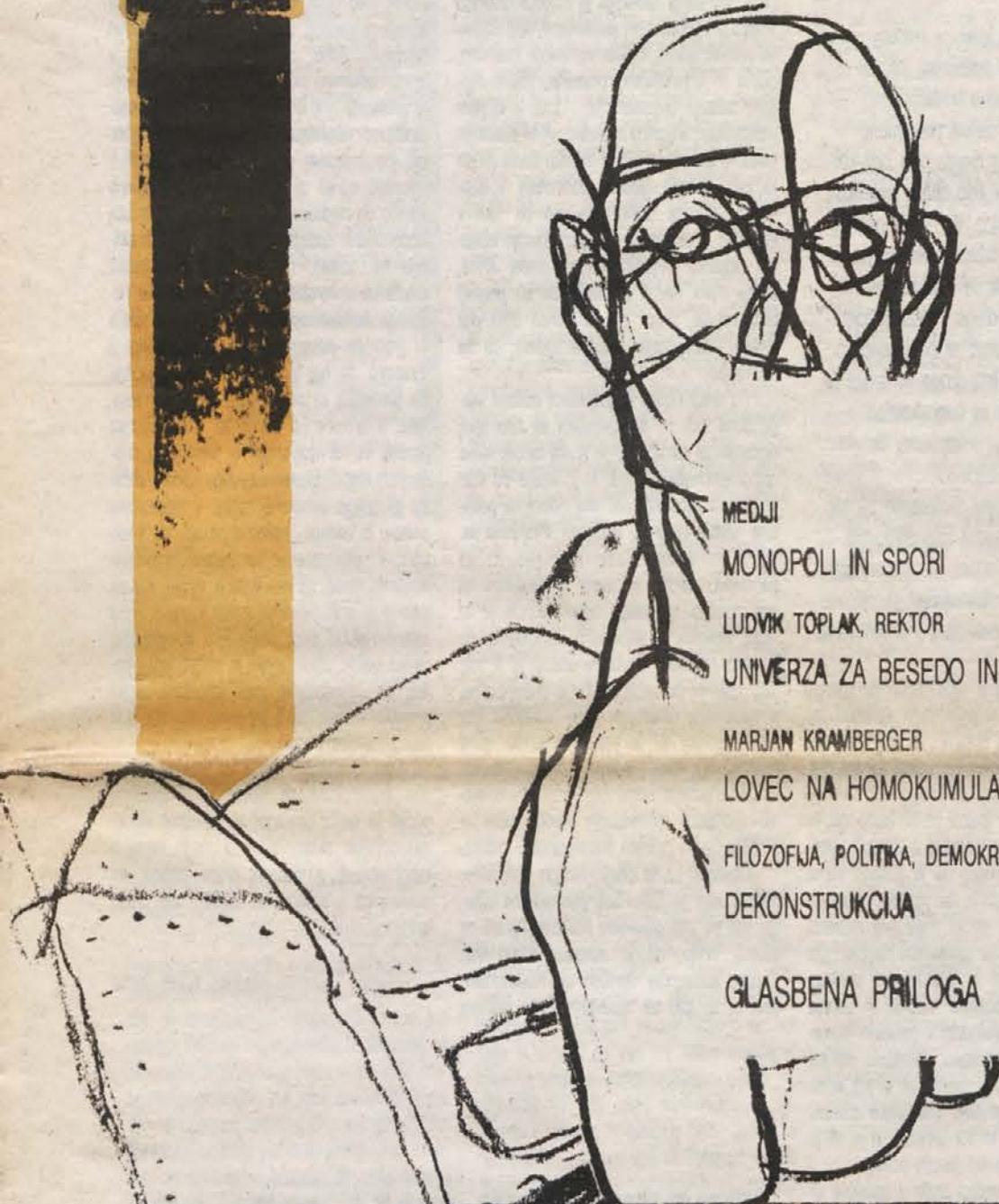

KATEPDA

!33
ZIV 284/34, 1993/1994
199303434, 2

COBISS

MEDIJI
 MONOPOLI IN SPORI
 LUDVIK TOPLAK, REKTOR
 UNIVERZA ZA BESEDO IN KRUH
 MARJAN KRAMBERGER
 LOVEC NA HOMOKUMULATE
 FILOZOFIJA, POLITIKA, DEMOKRACIJA
 DEKONSTRUKCIJA
 GLASBENA PRILOGA

V obsežnih reportažah iz Maribora v Mladini in v Delu (tipično, da si takšne refleksije ne omisli, recimo, lokalni dnevnik) so si pravzaprav enotni, da je Maribor spaček z robustnim telesom in nerazvito glavo. Rešitev vidijo v obratno sorazmernem razvoju, v povečanju glave in zmanjšanju telesa.

Cetudi spada človek med tiste, ki ne čutijo posebnega veselja do identifikacij s katero od identifikacijskih točk a la narod, država, mesto, občuti, če živi v Mariboru, ob večini reprezentacij tega mesta vsaj rahlo nelagodje. Maribor, ne le v strogi politiki, predstavljajo ljudje, zaradi katerih te oblike rdečica, ko samo odprejo usta. Enako je, ko prelistavaš lokalni časopis (ki mu naklada raste) ali pogledaš lokalni TV program.

Pametno nonšalantni duhovi tega mesta skomignejo z rameni, rekoč: Maribor ima točno tako reprezentacijo, kot si jo zasluži. Reprezentativni ljudje in mediji torej optimalno, brez presežka odsevajo bazo. Robustno telo pa mala glava, še enkrat.

Če bodo um tega mesta razvijali ljudje, ki zdaj "mislijo" to mesto in mediji, ki usmerjajo misli tega mesta, bomo dobili (če vztrajamo pri tej, precej banalni, personifikaciji) spačka s še vedno ogromnim telesom - in prav takšno glavo. Vaskerkop pravijo temu v tem mestu.

To sicer ni neposredni poziv k sekanju glav. Ampak razmislite: če vas reprezentirajo ljudje, kot si jih zaslužite, si ne boste nikoli zaslužili nič boljšega.

P. Udani

NA ROBU PUŠČAVE

Ko sem zaloputnil vrata turističnega landroverja in stopil v pesek Douza, tunizijskih vrat Sahare, me je na robu tistega čarobno obarvanega predvečerja prevel občutek neskončno prazne vsečnosti. Odtaval sem od ceste med sipine in dal duška dejstvu, da se človek v puščavi lahko kamorkoli obrne, dokler se na koncu v pesek ne zvrne. Potem sem najbrž zaradi vztrajne nedejavnosti začel misliti: če sem že na robu nečesa, na kaj to mej? In če je to nekaj toliko kot nič, zakaj mu sploh karkoli dodajati? Pa s kom pravzaprav tu o tem tako razpravljam, da mi naklanjajo pozornost celo mimoidoče kamele?

Obrobje ni le kraj, ki se sprenevedavo ogleduje v središču in ga posnema. Ni samo mesto, kjer se tako malo dogaja, da se, kar se, zaznava do potankosti. V svetu kot rizomu in labirintu brez Minotavra ima obrobje lastno statusno simboliko, svojo mitologijo in prakso. Kot področje na meji razlik je celo privilegiran prostor, od koder se načeloma bolje vidi gor in dol ali levo in desno. In levo od mene je tam za vrati Sahare v valove peska zahajalo sonce, z desne pa me je zvedavo opazovala zablodela bela kamela.

Ni mi preostajalo drugega, kot da ji poskušam povedati, kakšno vlogo ji je v svojem delu namenil veliki Nietzsche. Po Zarastri namreč človekov duh doživlja v puščavi tri spremembe; najprej se preobloži s samim seboj kot puščavska tovorna žival, potem si kot lev upleni svobodo za ustvarjanje, da bi na koncu postal otrok, ki se zna vedno znova čuditi vsemu okoli sebe. A razlagati to kamelam je včasih enako

brezupno kot razlagati to ljudem. Oboji se slejkoprej zmrdejo in odvrnejo proč, ker težko prenašajo filozofiranje oziroma nakladanje v ljudskem pomenu besede.

Kamela je torej odšla in ostal sem sam z zavestjo, da sta za vsako sporazumevanje potrebna najmanj dva. Vse ostalo so monologi. Tudi to, ko se pogovarjam z drugim v sebi, je samogovor, sredi katerega v najboljšem primeru kopicim isto kot kakšen homokumulat. Ali se kot potencialni psihotik latentno nanašam na bližnjike, medtem ko manifestiram svoje namere v vesolju. Tako me vsaj prepričujejo sodobne teorije komunikacije in za dokaze prilagajo velebnike, ki ne obstojijo v prvi osebi edrine ali povratno osebne zaimke, ki nimajo prvega sklonu. A kljub temu jezikoslovju, cepljenemu s psihoanalizo, se mi zdi neumno misliti, da smo referenčni ljudje sami po sebi, ne pa tisto zunaj nas, na podlagi česar potekajo krogotoki medosebnih stikov. Kajti referenca ni učinek kakšnega avtomatizma označevalcev, ki lovijo lastne repe, ampak neka povsem samostojna danost. V tem zapisu pač puščava kot geološka realnost, ki se širi in po kateri lazijo skarabeji.

Puščava je metafora za marsikaj. Za izpraznjeno jasnost kapitalnih razmerij. Za metafizično ubornost potrošniške družbe. Za njene stvarne posledice v ekološkem smislu. A je lahko tudi zatočišče pred znakovnimi kanonadami posejane sveta, zaradi katerih človek postaja vse bolj ravnodušen, ne loči več bistvenega od manj pomembnega in se nasplošno težko koncentrira. Morda so v tej zvezi še najbolj zanimive čisto konkretne puščavniške fatamorgane, ki omogočajo meditacije o novih kozmologijah in navdihujejo iluzije, brez katerih je življenje puščavo. Meni se je tam na robu nečesa za hip zazdelo dosegljivo slepilo, da je mogoče napisati kolumno o ničemer. Ne gre; na koncu koncev se v še tako mrtev kot izteče kaj kolikor toliko žvega...

Bojan Sedmak

NEKAJ NITI NE TAKO ČUDNEGA:

SUBSTANCA SLOVENSKEGA NARODA

PISATELJI BI OHRANJALI - LE KAJ?

Pisatelji so imeli na javnem, predvsem pa političnem (ali, če hočete, "narodno buditeljskem") področju od nekdanj pomembno vlogo. Pri nas morda celo bolj kot po svetu in v zelo bližnji preteklosti bolj kot nasploh. Ker se je narod "prebudil" in država osamosvojila, je najbrž čas, da se tudi normalizira. Da se (med drugim) pisatelji spet posvetijo literaturi ali pa presedljajo na politiko. Tisto drugo jim lahko še vedno ostane za hobi (končno pozna zgodovina kar nekaj dobrih pisateljev, politikov idr. neprofesionalcev). Substanca pa naj eni, drugi in ostali raje prepustijo filozofom, teologom, piscem slovarjev itd.! Pa ne v "ohranjanje" ali celo "krepitve", ampak zgolj v proučevanje.

Strinjam se, da je najbrž hudo, če nekoga ob vseh preteklih in polpreteklih zaslugah kar nekako izrinejo na obrobje. Za pisatelje, vsaj nekatere in vsaj slovenske, najbrž še posebej. Prav tako se strinjam, da imajo Čehi z Vaclavom Havlom srečo (najbrž pa se bodo tisti, ki se resno in kritično ukvarjajo z literaturo, politiko ali obojim, strinjali, da je gospod Havel boljši ali vsaj bolj politik kot pisatelj), nisem pa povsem prepričan, da bi imeli tudi Slovenci enako srečo s kakim "slovenskim Havlom". Od pisateljev, ki so ali bi vsaj naj bili umetniki besede posebej, umetniki nasploh in (morda celo predvsem) intelektualci v najširšem pomenu besede, pa bi vsekakor pričakoval vse kaj drugega, kot da bodo zagnali vik in krik in se masovno lotili ohranjanja substance slovenskega naroda. In to kot projekta, ki je ali je vsaj bil predstavljen kot izrazito političen.

Da je politika vedno zavita v (resnične ali namišljene) tančice skrivnosti, je menda jasno. Torej lahko po "zdravi kmečki logiki" sklepamo, da najbrž res gre za političen projekt, saj je že sam predmet, ki naj bi ga "ohranjal", skrajno skrivnosten (torej resnično ali namišljeno političen). Poskusimo torej razložiti, kaj je ta skrivnostna substanca, za povrh še narodova, in to slovenskega naroda, ki jo je tako nujno ohraniti!

Po eni razlagi je substanca snov, materija, tvarina, iz katere se nekaj, v tem primeru slovenski narod, sestoji. Slovenski narod se sestoji iz ljudi, ki se imajo za pripadnike slovenskega naroda (in ki jim tega drugi v glavnem ne oporekajo). Ti se sestojijo iz mesa, kože, kosti, drobovine, krvi itd. (tu je narodna pripadnost že nekoliko vprašljiva - če je kje kak ljudozarec, ki ga še niso pojedli, vam bo to najbrž potrdil, sicer pa lahko vprašate kakega medicinarja ali genetika), bojda pa tudi iz duše (za katero pa, vsaj v snovnem smislu, nihče ne ve prav dobro, kaj pravzaprav je, torej tudi ne, koliko je narodna). Omenjene substance (razen morda duše, za katero ne vemo, kaj je) se sestojijo iz posameznih organov, ti iz celic itd., na koncu pa pridemo do približno 70. odstotkov vode in množice spojin, ki se spet sestojijo iz elementov, ki se spet sestojijo... - tu ni več čisto nič substancialno slovenskega oz. narod-

nega. Od vsega naštetega je mogoče ohranjati le ljudi in njihove manj razstavljene dele (ostalo se namreč samo). Dokler so živi, s kvalitetno, obilno in uravnoteženo prehrano, čistim okoljem, zdravim življenjem itd. - torej z visokim standardom, urejenim zdravstvenim in socialnim zavarovanjem in še čim. V mrtvem stanju pa se najbolje ohranijo globoko zamrznjeni v substanci tekočega dušika (za silo pa tudi v formalinu - pokopavanje in upepeljevanje vsekar odpade). Ampak vse to precej stane, nekdo mora plačati (dvomim, da so pisatelji tako bogati), denar pa na koncu tako deli država - torej, čisto politična zadeva, pa še neizvedljiva.

Po drugi razlagi je substanca podstat vsega (torej tudi, ne pa predvsem ali celo zgolj slovenskega naroda), ki, in to naj bi bila njena najpomembnejša lastnost, ki jo ločuje od vsega, kar ni substanca, za svoj obstoj ne potrebuje ničesar drugega, torej tudi ohranjanja ne. Kaj je ta substanca, se sprašujejo že od pamtveka, pa še niso našli zadovoljivega ali vsaj splošno sprejetega odgovora. Če je to ideja, vsekakor ni nacionalno opredeljena, če Materija, prav tako ne, če ne obstaja ali je vsaj nespoznavno, pa sploh ne. Če je slučajno Bog, je nacionalna opredelitev sicer teoretično možna, a kolikor mi je znano, slovenski narod nima kakega čisto svojega, izključno slovenskega narodnega Boga. Po tej razlagi ohranjanje substance slovenskega naroda sicer ni politična, je pa povsem brezpredmetna zadeva.

Obstajajo pa še druge, mnogo manj skrivnostne, zato pa toliko bolj tendenciozne razlage. Vse po vrsti predvsem politične. Po eni se pisatelji bojijo, da je slovenski narod (oz. njegova substanca) ogrožen od Neslovencev, torej bi se bilo za ohranjanje treba povsem

zapreti pred vsem, kar ni slovensko. Ta razlaga seveda ni verjetna, saj bi moralo biti predvsem pisateljem jasno, da hermetična zaprtost v lastne nacionalne okvire kvečjemu škodi "narodni substanci" - z lastnim sodelovanjem v mednarodnem združenju PEN so to že tudi dokazali (ne verjamem pa, da bi se mu hoteli v prihodnje odreči ali si celo prilastiti izključno pravico do mednarodnih stikov). Druga, še bolj tendenciozna razlaga, ki se med drugim sklicuje na dejstvo, da naj med "ohranjevalci substance slovenskega naroda" ne bi bilo nobenega homoseksualno usmerjenega pisatelja in predvsem nobene pisateljice, pa operira z domnevo, da naj bi pri skrivnostnem sloganu šlo predvsem za povečevanje slovenske natalitete. A brzokone ne gre za to. Če bi, potem pisatelji ne bi razglabljali o "ohranjanju substance", ampak šli namesto tega spolno občevati ali zalagati semenske banke. V nasprotnem primeru bi namreč implicitno priznali, da imajo sami v glavi spermo, s katero obtožujejo slovenski narod, da ima v jajcih meglo. Kar pa seveda ne drži. Slovenski narod v praksi in na lokalnem nivoju samo deluje tako, kot globalno mislijo politiki, znanstveniki in najbrž tudi pisatelji: da človeštvu ne preti katastrofa zaradi prenikanja, ampak zaradi previsoke rodnosti in iz tega izhajajoče demografske eksplozije.

Obe "skrivnostni" razlagi sta torej neverjetni, obe tendenciozni pa neresnični. Poskusimo podati še svojo! Gre zgolj za kolektivno literarno-umetniško akcijo, ki nima razen sama s sabo opraviti z nobeno drugo stvarjo, še najmanj pa s politično ali kakršno koli drugo tendencioznostjo.

Darinko Kores Jacks

OPRAVIČILO

V oktobrski številki Katedre je cel kup usodnih napak. Opravičujemo se **Tamari Sevcnikar**, ki je pripravila krasno naslovnico, pa so v tiskarni, kdo ve zakaj, vse skupaj zamešali.

Opravičujemo se trem avtorjem tekstov, ki smo jih prikrajšali za avtorstvo. Nostra culpa. **Jacks** je avtor **Borštnikovih žurov** na strani 14, **Mitja Čander Odseva razbitega zrcala** na strani 15, **Primož Vresnik** pa **Čarne obrti** na strani 17.

Zelo nam je žal. Obljubljam, da se to več ne bo ponovilo. Vsaj ne v takšnem obsegu.

Uredništvo

Akademski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Tel.: (062) 221-675, 222-742, 227-004
E-MAIL: KATEDRA@UN-MBACM.LJS
žiro račun: 51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj: Akademski založba Katedra, p.o.

Glavni urednik: Sašo Dravinec

Katedra izhaja ob podpori Druženega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji

Uredništvo:

Petra Vidali (odgovorna urednica), Rajko Muršič, Miro Lanič, Darinko Kores-Jacks, Boris Strmšek

Računalniška priprava za tisk:
Andrej Tibaut, Tomislav Krajačič

Naslovnica in likovna oprema: Zdravko Jerkovič

Tisk: D.P. Delo - TČR
Cena izvida 150 SIT.

Polletna naročnina 500 SIT, za pravne osebe 1000 SIT, celoletna za tujino 30 DEM oz. enaka vsota v drugi valuti

BREZPLAČNI MALI OGLASI
S A L O M O N O V
OGLASNIK

LJUBLJANA, NAZORJEVA 6 • TEL.: 061/223-328
MARIBOR, PARTIZANSKA 13 a • TEL.: 062/221-586
NOVO MESTO, MUZEJSKA 3 • TEL.: 068/21-409

S A L O M O N O V
UGANKAR

SIMPTOMI EKONOMSKE IN ZGODOVINSKE NEDORASLOSTI

Ali se naša velika zgodba (o uspehu?) v resnici pogreza v blato zgodovine? Prav tiste zgodovine, ki je temu ljudstvu predvsem od časov protireformacije sem hromila tako telo kot duha, zgodovine jadikovanja nad majhnostjo, uslužnostjo in nezrelostjo, zgodovine, ki si je niti nismo znali pisati sami, zgodovine, pri kateri pa smo vendarle vedno znova ujeli kakšen rezervni vlak, da se lahko nekateri "veliki možje" trkajo po prsih s svojimi prispevki k nastanku "nacije". Ali pa vsakdanje zgodovine kratkih korakov majhnih poniglavih škratov, ki vedno znova sesuvajo zares velike duhove tega ljudstva.

Spomnimo se Trubarja, Prešerna, Cankarja, Maistra, Kogoja, Bartola in podobnih; kje so takšni duhovi dandanes? V tistem jedru "cveta slovenstva", s katerim se srečujemo vsak dan v medijih (zaradi njihovega javnega delovanja v čast in silo narodovemu blagoru), jih gotovo ni. Razni Janše, Peterleti in Kučani bodo čez desetletja le še priimki, zapisani v zgodovinskih učbenikih, imena brez obrazov, kakršen je recimo Korošec. Tistih poniglavih pametnjakovičev, ki so Maistru iz Ljubljane pisali ukaze v čisti ilirščini (beri: hrvaščini), pa niti zgodovina ne omenja več. A to ni bistveno. Bistven je "narodov blagor".

Če so se Slovenci doslej izkazali za zares nespretni na katerem področju, potem je to ekonomija; niti v vojaščini niso bili tako nerodni. Ali se zgodovina združevanja Evrope (po dobrem tisočletju od frankovske hegemonije) na slovenskih hrbtih znova vrača v isti luči? Pristajanje na nekakšen idol tržne ekonomije je vse preveč podobno fetišiziranju "močnejšega" božanstva v obdobju pokristijanjanja. Prvi simptomi te novodobne idolatrije (in precejšenja tuje) se kažejo že lep čas. To, da samou-

pravno izgrajene tovarne s kolikor toliko perspektivnimi programi skorajda neopazno prehajajo v tuje roke (za bagatelo, seveda!), nikogar ne vznemirja, češ, tujci so bogati in so seveda lahko še bolj bogati, četudi na naš račun, toda če se slučajno kje najde kak domač premetenkovič, ki se poskuša "okoristiti" s skupnim premoženjem: lop po njem! Ta lov na čarovnice se mi ne upira samo zaradi absurdnosti, ampak tudi zato, ker gre za simptom, ki v resnici kaže na sprevrženo paradiranje stare, prežvete paradigme v času, ki se spreminja. Tako kot je bila srednjeveška inkvizicija zadnje bodalo srednjeveške hegemonске paradigme in sočasna renesansa znanilec novega veka, tako je tudi sedanja protihitovska in protismeltovska inkvizicija samo zaključni stadij predhodne, torej komunistične paradigme. Podobnik in njemu podobni so seveda komunisti, samoupravljajski fundamentalisti. Problem pa je v tem, da je renesansa (beri: nova družbena gibanja) krnknila, še preden je v tem okolju zapustila ključne civilizacijske impulze. Še na Metelkovi, paradigmi "civilne pobude", se prireditve končajo ob desetih, ker tako pač nalaga zakon (beri: mestni odlok)!

Ja, kriza je, ampak ne ekonomska, še manj moralna, ampak kriza pamet(nost)i (beri: ekonomske racionalnosti). Poglejmo si nekaj simptomov. Morda je najpomembnejša odločitev, ki jo je po osamosvojitvi sprejela ta država, tista, s katero odpravlja carinske pregrade s Češko (in menda za zdaj še Slovaško), a se o tem niti kaj pretirano ne govori niti ne piše. En od redkih odzivov na to (obujanje prastare plemenske zveze?) dejanje je strah slovenskih sestavilcev avtomobilov, da jim bo škoda povzročila nepopravljivo škodo. Trapa-sto. Češki trg je skupaj s slovaškim težak približno 15 milijonov duš, kar pomeni, da smo glede tega v prednosti 1:7 ali celo 1:8. Dolgoročno bomo mi tam prodali bistveno več kot Čehi in Slovaki pri nas, če bomo seveda le hoteli in znali in nehali zviškasto gledati na ekonomiji, ki nam nista konkurenčni, a sta vseeno v vzponu. K temu je treba dodati še nadaljnjih 40 milijonov duš na Poljskem, dobrih 15 na Madžarskem in potencialnih 150 do 200 milijonov za Karpati. Vzhod je naša ziata jama,

pa tega niti nočemo priznati, saj čakamo, da nas bodo na tem trgu prehiteli (sposobnejši!) Zahodnjaki. Prav nam je! Sicer pa, kot kaže, tako ali tako kmalu ne bomo imeli več česa izvažati, ker družno sesuvamo predvsem firme, ki so doslej imele največ izkušenj v tovrstnih (velikih) poslih. Na koncu bomo sami zgrmili v nekakšen "skupni jugoslovanski gospodarski prostor".

Da nam ekonomska logika dela precejšnje težave, priča tudi znana fetišistična prepričanost v to, da morajo novepečeni kapitalisti čimprej odplakniti "odvečno delovno silo". Kam? Če jih (z bolj ali manj zajetnimi odpravinami) pošljejo v pokoj, jim bodo morali plačevati penzije, če jih pošljejo na borzo, pa jim bodo morali - tako ali drugače - plačati socialno zavarovanje. Potem pa zverinsko tuljijo, "ker (da) jih država odira! Te iste logike se drži tudi druga, pametna: da si namreč tako visokih plač ne zaslužimo. Ob omejenem številu delavcev lahko do določene mere zvišamo produktivnost ob pritiskih na delavca. In seveda, če spravimo na trg veliko produktov, jim pade cena. In smo na začetku. Druga varianta je "tehnološka". Nova oprema ponavadi bistveno zviša produktivnost, tu in tam tudi kakovost, s tem pa seveda tudi ceno in dobiček. Vse lepo in prav, toda od kod tehnologija (v širšem pomenu besede: vključno z znanjem, raziskavami, oblikovanjem, embalažo, trženjem...)? Tu imamo dve možnosti: lasten razvoj ali uvoz. Pri prvi je seveda treba vlagati v znanost, šolstvo in kulturo, torej krmiti proračun, "naložbe" pa se vračajo šele čez dolgih sedem let; druga možnost je torej "elegantnejša". Sledi žrtvovanje morebitne akumulacije (z nižjimi plačami delavcev, ne pa vodstva, jasno) ali najem kredita, kar se kasneje zvede na isto: vračati je treba tudi obresti. Skratka: kratkoročno racionalno poslovanje je v resnici iracionalno, saj najeda notranjo substanco zao-krožene ekonomije. Takšno, kratkotrajno racionalno, torej dolgoročno povsem topoumno, pa je razmišljanje te države v celoti. Z umnim gospodarjenjem oziroma s trezno ekonomijo smo na Slovenskem še zmeraj skregani!

Rajko Muršič

NE POZABI BOSNE

ALI O TEM, KAKO POSTAJAMO EVROPEJCI

Ne pozabi Bosne, se je glasilo preprosto sporočilo novoletne voščilnice, ki je lani krožila po Sloveniji. Strah pred pozabo je bil znak, ki nas bi naj popeljal v leto Gospodovo 1993. Leto, ki je sedaj za nami, je prineslo natančno tisto, kar je voščilnica želela preprečiti - pozabo.

Klanje še naprej vztraja v središču Balkana, le da je postalo nevidno. Nevidno, ker smo umaknili pogled, ki je iz našega gneva nemoči delal moč in vsaj "nekaj časa ohranjal pri življenju upanje, da je človek še sočlovek. Naš edini protest je bil naš pogled in še ta se je izgubil. Odtegnitev pogleda nam je omogočila, da smo se udobno zleknil v naslanjač in začeli ponovno verjeti v svetost človeškega poslanstva. Pragmatična rešitev na balkanskih prostorskih postaja realnost. Pozaba vidnega pa je tisti element, ki jo omogoča.

Razumevanje balkanskega pekla je bilo naslonjeno na vrsto historičnih predstav, ki so nam omogočale urejanje nerazumljive brkljanje dogodkov v sistem, ki bi bil naši logiki dostopen in zanjo prebavljiv. Vsakič, ko človek obstoji pred nečim, česar ne razume, poskuša nerazumljivo prebiti s pomočjo reda, ki ga vnese v strukturo nedojemljivega. Red je tisti ključ, ki mu dešifrira vsa nedostopna dogajanja. Red smo v nerazumljivo dogajanje Bosne vnesli s prepoznavanjem krivca. Njegova dejanja smo razumeli kot korak na poti k Veliki Srbiji. Klanje, granatiranje, rušenje, vse to se je nam razprilo kot strašna logika nekega osvajalnega pohoda.

Tako prepoznan red v kaosu nam dogajanja ni naredil zgolj razumljivega, temveč je sam ponudil tudi recept njegove razrešitve. Terjal je kaznovanje krivca. V kratkem pa je postalo jasno, da kaznovanja ne bo in da bo tudi katarza, ki bi kaznovanje spremljala, izostala. Tisti, ki so se sami razglasili za svetovne šerife, za varuhe Zakonov, so se namreč omejili zgolj na žuganje s prstom. Bosna je tako postala poligon, na katerem se vsi vojskujejo proti vsem. Po letih vojskovanja tako ni več reda, ki smo ga v začetku razpoznavali in ki je delal dogajanje nam razumljivo. Meja med krivcem in žrtvijo se je zabrisala. Kaos je postal

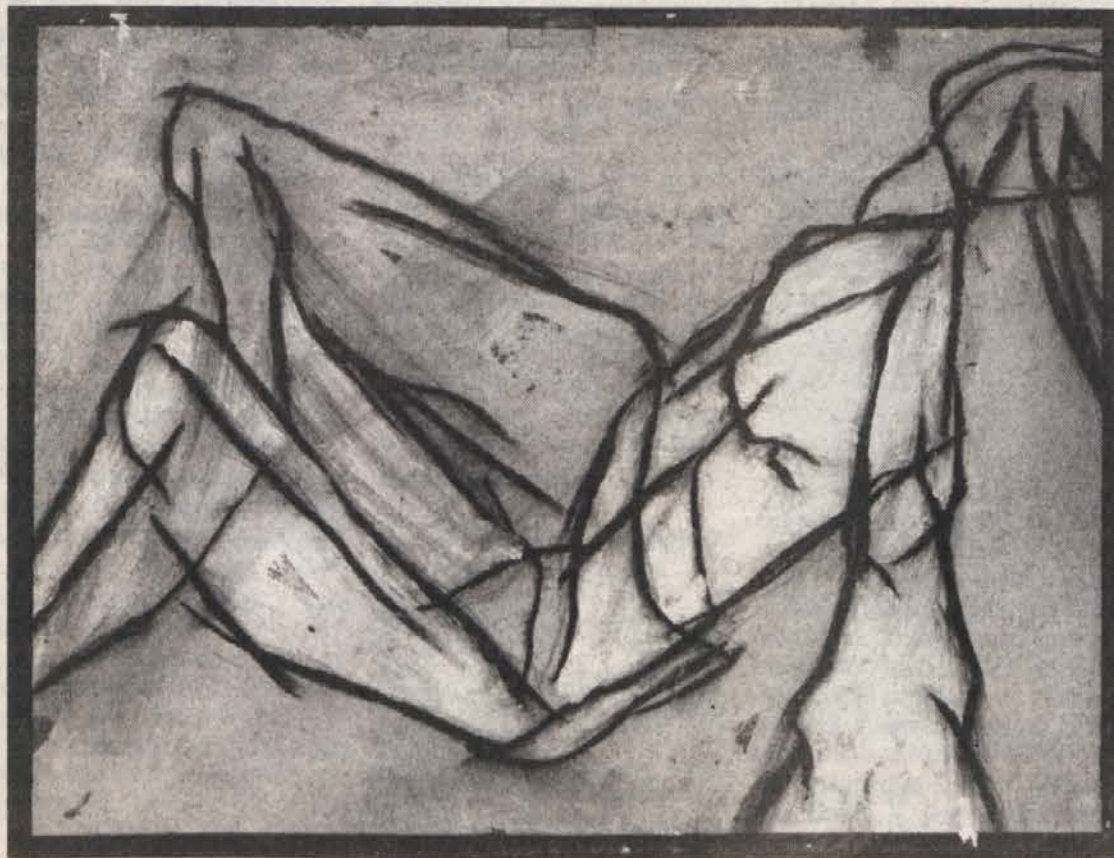
miselno neobvladljiv. Nastopila je vojna vseh proti vsem. Ubogi individualci smo ostali brez orientacije. Dobrega več ne ločimo od zla.

Evropa se je ob razpadu Jugoslavije postavila v nekakšen meta položaj. Iz tega drugotnega sveta (ki je zanjo v svetu vrednosti jasno prvi) je razsojala in v kaos Balkana vnašala red povsem enako, kot smo to počeli tudi mi sami. Toda historične predstave, ki jih je na Balkan vnesla Evropa, so bile povsem drugačne kot tiste, ki so pri urejanju brkljanje pomagale nam. Evropa je v balkansko krizo vnesla vse svoje nezavedne strahove. V vojni je prepoznala neciviliziran nacionalizem, sebičnost in neracionalnost. Krivdo je pripisala metafizičnemu izročilu neevropskih Balkancev. Takšno prepoznavanje in diagnosticiranje balkanske morije ji je ponudilo tudi recept za delovanje. Njeno vodilo je postalo prepričanje, da je potrebno vojno prepuštili času, ki bo balkanske vojsčke izmučil ali pomoril. Enačba se počasi bliža svojemu koncu - rezultatu.

Zadnje mirovno srečanje v Ženevi se je začelo v znaku iskanja pragmatične rešitve, ki sta jo družno terjala francoski in nemški zunanji minister. Barantanja o procentih, ki jih nekdo mora odstopiti nekemu drugemu, preseljevanje narodov, izmenjave intermirancev... Tudi zadnja Ženeva je kot vse prejšnje utrdila spoznanje, da politična rešitev ni mogoča. Ostanle le še izpolnitev Evropske formule, ki terja grobove. Zima, ki prihaja, bi lahko bila za mnoge v Bosni, politike po svetu in nenazadnje tudi za nas - pragmatična rešitev.

Pred nekaj dnevi so tudi v slovenskem zunanjem ministrstvu začeli razmišljati o "prožnejši in bistveno bolj pragmatični" politiki do Bosne. S tako politikto bi se lahko Slovenija začela hitreje vključevati v evropski civilizacijski prostor, s takšno preorientacijo postaja naša lokalna politika del svetovnega političnega uma. Če sedaj obojamo domačo in tujo politiko nenačelnosti in pragmatičnosti, zgrešimo problem. Dejansko smo mi, individualci, tisti, ki smo začeli pozabljati in se s to pozabo uvrščati v veliki rod Evropejstva. Politika je našo gesto zgolj reflektirala in jo jasno in glasno povedala preko televizijskih ekranov. Vsa vsebina evropejskega je v sposobnosti pozabljanja in v projekciji svojih napak v neke daljne prostore Balkana. Nacionalizem je namreč otrok Evrope, in ne morda oddaljenega Balkana. Balkanskost je fenomen Evrope v Evropi.

Silvo Zapečnik

PROF. DR. LUDVIK TOPLAK, REKTOR

PREDVSEM ŽELIM UNIVERZI VRNITI DOBRO IME

S prof. dr. Ludvikom Toplakom, rektorjem Univerze v Mariboru, smo se pogovarjali predvsem o temeljnih izhodiščih in zastavitvah njegovega početja. Za oceno konkretnih projektov bo čas, ko bodo projekti stekli. Za začetek pa se nam je zdelo pomembno osvetliti miselni horizont moža, ki rektoruje.

■ TEMELJNE NALOGE UNIVERZE

Temeljne naloge univerze so opredeljene z zakonom: raziskovalno in pedagoško delo. Sicer pa so naloge univerze v Evropi že izobli kovane skozi skoraj minulih 1000 let: raziskovanje, poučevanje, zlasti pa pedagoško delo - učenje ter uvajanje študentov v raziskovalno delo. Novi zakon o visokem šolstvu, rečemo mu tudi kratko o univerzi, to ponovno vzpostavlja, s tem da v načelu ponovno vzpostavi večjo avtonomijo univerze. Avtonomija univerze pa pomeni neodvisnost od posvetne oblasti, v preteklosti pa tudi od cerkvene, povečano odgovornost univerze, ne pa povečane neodgovornosti univerze, kot bi nekateri to radi za sebe videli. Pomeni povečano odgovornost univerze zlasti za razvojno in raziskovalno delo. Da pa bi do tega prišli, pa moramo mi na Univerzi v Mariboru gledati, da bi jo kompletirali tako, da bo postala primerljivo podobna drugim kompletnim univerzam pri nas in tudi v Evropi.

■ KOMPLETIRANJE UNIVERZE

Delali bomo na razvoju, na kontinuiteti Univerze. Kar pomeni: razvijali bomo to, v kar je že bilo doslej vloženo. Zlasti Tehnično

fakulteto, posamezne programe in smeri na Tehnični fakulteti je potrebno razvijati dalje. Mi vemo, da je prava tehnologija za razvoj mariborskega gospodarstva zelo pomembna. Vemo, da je to spraviti v denar zelo pomembno - zato je business ali komerciala in ekonomija zelo pomembna. Vemo, da je pravi management za doseg te rezultate nepogrešljiv, zato bomo tudi management na Fakulteti organizacijskih ved v Kranju razvijali dalje. Ne gre brez ustrezne pravne forme - zato tudi Pravna fakulteta. Da bomo dobili v prakso dober kader, nam je potrebna dobra Pedagoška fakulteta. Vemo pa, da brez kruha ne gre, zato nam je potrebna tudi dobra Visoka kmetijska šola, ki bo tehnološko razvojno usmerjena.

Vendar s tem nismo zadovoljni. Včasih so rekli: človek ne živi samo od kruha, ampak tudi od besede, ali obratno, človek ne živi samo od besede, ampak tudi od kruha. Potrebno nam je oboje. Potrebno nam je to, čemur rečemo gospodarstvo in potrebna nam je kultura v širšem pomenu. Zato bomo delali intenzivno na razvoju humanističnega študija. Cilj je Filozofska fakulteta v Mariboru. Gledali pa bomo tudi, da bi v Mariboru teološki študij integrirali v Univerzo in tako razvili Univerzo, ki bi bila primerljiva z drugimi kompletnimi univerzami, s kompletno ponudbo.

Avtonomija univerze pa pomeni neodvisnost od posvetne oblasti, v preteklosti pa tudi od cerkvene, povečano odgovornost univerze, ne pa povečane neodgovornosti univerze, kot bi nekateri to radi za sebe videli.

Ni namreč dovolj, kot so si nekateri zamislili, Maribor kot mesto črnega železa in zamazanega tkanja. Da bi torej rabili samo tehniko

foto: Boris Strmšek

pa še nekaj businessa na Ekonomsko poslovni fakulteti, ki bi to spravljal v denar. Pa da bi zraven imeli še pedagoški študij za učitelje za osnovne šole. Pa zraven še pravni študij do nivoja tajnikov krajevnih skupnosti in tajnikov samoupravnih organov ali policijskih inšpektorjev. To so nekateri dozirali Mariboru in tudi na to limitirali.

Pred petnajstimi leti sem se sam temu

tetam, da upoštevajo ljubljanske. V zadnjih letih imamo več primerov, da nekdo pri nas ni bil habilitiran, pa se je habilitiral v Ljubljani, kot obratno. V tej smeri težimo in mislim, da je to dobro. Podatke imamo zlasti za zadnje leto. Prav je, da se naši profesorji habilitirajo na drugih univerzah - doma ali v svetu. Kriterije za habilitacijo moramo narediti primerljive z drugimi zahtevnimi, renomiranimi univerzami v svetu, tistimi, ki so najbolj reprezentativne. In to tako, da bodo postali naši profesorji mobilni, da bodo lahko predavali tukaj in drugje. Izpit, ki ga bo tukaj opravljal študent, bo priznan tudi drugje. Primerljivi morajo biti profesorji, učni programi, s tem pa bomo zagotovili mobilnost študentov.

■ PROSTORSKA PROBLEMATIKA

Prostorsko mislimo, da je treba tudi Univerzo narediti univerzo z izgledom univerze. Zato smo izdelali celoviti predlog rešitve prostorskih vprašanj, ki ga ponujamo mariborski občini, mariborskemu gospodarstvu in zlasti tudi državi. Menimo, da je brez velikih finančnih sredstev in z malo dobre volje možno rešiti kompleks prostorskih vprašanj. Rektorat in del humanističnega študija želimo preseliti na Slom-

vnikom vpogled v ameriško in evropsko, zlasti trgovinsko pravo. Da bi malo nadoknadili to, kar je bilo skozi desetletja zamujeno. S tem bi naredili naše pravnike komunikativne.

Tehnika bi lahko ponudila program dodatnega tehnološkega izobraževanja za inženirje o novih tehnologijah, o tehnoloških preobrazbah. Osebnostno menim, da je možno klasično industrijsko mesto, kot so bili Boston ali Pittsburgh v velikem obsegu ali pa Maribor v manjšem, spreminiti v mesto čistih tehnologij, ki bi bilo tudi v tako imenovani postindustrijski eri konkurenčno na svetovnem trgu. Zato pa je potrebno, da naši izobraženci na postdiplomskih treningih nadoknadijo zamujeno. Zato bomo pozvali fakultete ter zlasti Slovence iz sveta - kot profesorje in slušatelje, da se srečajo z domačimi in da izmenjajo izkušnje in dosežke in se vzajemno obogatijo. S tem bi omogočili nekaj sto Slovincem takojšen trening na mednarodni ravni, ker sicer nimamo denarja, da bi jih pošiljali v tujino.

■ PRIORITETNE NALOGE

Predvsem želim Univerzi vrniti dobro ime, ki Univerzi gre. Kar pa ni odvisno samo od vodstva Univerze, ampak od vseh profesorjev in študentov. Zato smo že pozvali vse fakultete, da razmislijo o tem, kako oblikovati dobro ime Univerze, ki bo v ponos profesorjem in študentom. Ocenjujemo namreč, da mora biti Univerza v ponos mladim ljudem. Zato vsi tisti, ki iz osebnih, prestižnih razlogov diskvalificirajo svoje kolege na neakademski način in jemljejo avtoriteto svojim kolegom, jemljejo avtoriteto sebi in tudi Univerzi.

Na drugem mestu je dvig kvalitete univerzitetnega študija.

Na tretjem mestu je razvijanje Filozofske fakultete in integriranje teološkega študija.

Na četrtem mestu je prostorska problematika: predlagamo, da se za potrebe srednje šole najdejo drugi, kvalitetnejši in ustreznejši pogoji dela in da se stavba na Slomškovem trgu čim prej adaptira. Vse to iz izkupička za prodano hišo, kjer sedaj domuje rektorat.

Seveda pa je tudi mladini treba zagotoviti ustrezne prostore. Verjamem, da bo Občina Maribor pokazala tudi nadaljnje razumevanje tako za potrebe mladine kot za potrebe Univerze.

Petra Vidali

odločno upri in takrat insistiral na ustanovitvi popolnega pravnega študija v Mariboru. Z zamudo skoraj dvajsetih let smo to uspeli. Mislim, da je treba razvoju tehnike, komerciale in managementa dati osmišljenje. Vsaka tehnika, vsaka tehnologija je kot dvorezen nož, ki lahko reže kruh ali pa glave. Zato moramo dati osmišljenje temu tehničnemu študiju. In to bi naj dal zlasti humanistični študij, filozofski študij. Seveda pa v Evropi vemo, argumentov ne bi navajali, da nam je potrebno integrirati tudi

Na zadnji seji Znanstveno-pedagoškega sveta smo že postavili zahtevo in poslali priporočilo vsem fakultetam, da pri kriterijih za habilitacijo mariborske fakultete v primerjavi z ljubljanskimi postavijo kriterije, ki bodo enaki ali strožji od ljubljanskih.

teološki študij. Tako bomo lahko dali predstavo celovite univerze, na katero bodo študenti in profesorji ob srečanju s svojimi kolegi ponosni. Medicinska fakulteta verjetno ne bi bila smiselna, zato ker mnogi Mariborčani študirajo v Ljubljani, v Grazu ali v Zagrebu. Bomo pa delali dalje na razvoju zdravstvenega študija za zdravstveno nego.

■ KVALITETA ŠTUDIJA

Zavedamo se, da nam je potreben kvaliteten kader: profesorski kader, kvaliteten raziskovalci in ambiciozen podmladek, ambiciozni, delavljivi pa tudi zahtevni študenti, ki bodo od profesorjev zahtevali kvaliteto ponudbo. Na zadnji seji Znanstveno-pedagoškega sveta smo že postavili zahtevo in poslali priporočilo vsem fakultetam, da pri kriterijih za habilitacijo mariborske fakultete v primerjavi z ljubljanskimi postavijo kriterije, ki bodo enaki ali strožji od ljubljanskih. V primeru, da ugotovimo, da so danes strožji ljubljanski, se priporoča fakul-

škov trg. Tam je zdaj Srednja tekstilna šola, ki dela v zelo slabih delovnih pogojih, zato bi želeli tej šoli ponuditi boljše nadomestne prostore. Mariborsko gospodarstvo ima danes okoli 8 do 10 tisoč kvadratnih metrov viška, za šole primernih poslovnih prostorov v firmah, ki so pred reorganizacijo ali pred stečajem. Te bi lahko z malimi adaptacijami takoj usposobili za določene izobraževalne programe. Potrebno je seveda malo razumevanja. Izdelali smo predlog, iz katerega je razvidno vse.

■ MEDNARODNE POVEZAVE UNIVERZE

Želimo ustanoviti Univerzitetno mednarodno poletno šolo pri Univerzi v Mariboru. Vse fakultete so pozvane, da predložijo svoje programe, da se vključijo v program mednarodnega izobraževanja. Na primer: pravniki bi ponudili 6-tedensko izobraževanje ameriškega in primerjalnega prava, kjer bi omogočili slovenskim, pa tudi mnogim drugim evropskim pra-

foto: Boris Strmšek

PREDLOG

CELOVITE REŠITVE PROSTORSKIH VPRAŠANJ UNIVERZE V MARIBORU

1. Ugotavlja se, da je objekt na Slomškovem trgu 15 z vhodi iz Orožnove 2 in Miklošičeve 1 last Univerze v Mariboru, kjer je Univerza tudi vpisana z zemljiško knjigo kot lastnik ter po prostorskih aktih predviden za potrebe Univerze v Mariboru.

2. Ugotavlja se, da prostore v bivši vojašnici Slava Klavora v pretežnem delu zasedajo begunci, katerim lokacijo so dodelili resorni organi Vlade R Slovenije ter se ocenjuje, da so primerni za izgradnjo srednješolskega centra.

3. Ugotavlja se, da je Ekonomija Pohorski dvor sedaj v lasti sklada kmetijskih zemljišč in gozdov R Slovenije, prioriteto pa je primerno za razvoj raziskovalno-kmetijskega centra in kmetijskega šolstva Visoke kmetijske šole. Stavbišče sedaj zaseda psihiatrični oddelek bolnišnice v Mariboru, ki bi se naj preselil v za te namene predvidene objekte vojašnice Vojvode Mišiča.

4. Ugotavlja se, da so delovni pogoji Univerze v Mariboru neustrezni ter je delo posameznih fakultet zaradi prostorskih potreb onemogočeno, zato je nujno, da mesto Maribor omogoči normalno delo Univerze ter preureditvijo prostorov za potrebe posameznih fakultet.

5. Ugotavlja se, da sedaj zasedajo prostore v objektu na Slomškovem trgu 15:

- Osnovna šola Prežihov Voranc z vhodom iz Miklošičeve 1, ki se bo izselila v novo zgrajene prostore v januar-februar 1994
- Mladinski kulturni center, ki deluje kot javni zavod Občine Maribor ter zaseda prostore za diskoteko in galerijo s tem, da se diskoteka preseli do meseca julija 94 v bivše prostore vojašnice ob Magdalenskem parku, bi se naj do določenega roka adaptirali. Za potrebe galerije bi se naj do meseca julija 1994 zagotovili nadomestni prostori zaradi nujnega začetka adaptacije objekta.
- Srednja tekstilna šola, katere delo je oteženo, ker deluje v tehnološko neustreznih prostorih in na različnih lokacijah in je zato predvidena preselitev na lokacijo Slava Klavore.
- Klub prosvetnih delavcev, ki bi lahko ostal na tej lokaciji, ker se po naravi svojega dela navezuje na delo univerzitetnih aktivnosti.

6. Glede na kompleks nerešenih razmer srednjega in visokega šolstva v Mariboru se ocenjuje, da je vsa ta vprašanja potrebno reševati sistemsko, celovito, ekonomično, prioriteto in jih je kot takšne možno rešiti ob vzajemnem razumevanju organov R Slovenije, Univerze, srednjih šol ter zlasti pristojnih organov Občine Maribor.

7. Podpira se prizadevanja Univerze v Mariboru ter njenih članic, da se sredstva Ministrstva za šolstvo in šport predvidena za izgradnjo velike predavalnice v letu 1994, namenijo za izgradnjo predavalnice v atriju zgradbe na Slomškovem trgu 15 za študijsko leto 94/95, za večnamenske potrebe Univerze in njenih članic.

8. Pristojnemu organu se predlaga, da prioriteto iz bivše kasarne Slava Klavora preselijo begunce na drugo ustrežno lokacijo.

9. Takoj je potrebno izdelati projekt za adaptacijo bivše kasarne ter pristopiti k adaptaciji objekta za potrebe Srednje tekstilne šole in preselitev le-te iz Slomškovega trga 15 (Orožnova 6 in Miklošičeva 1), oz. v predhodnem obdobju za potrebe Srednje tekstilne šole. Ob sodelovanju podjetij je treba poiskati ustrezne druge prehodne rešitve v neizkoriščenih poslovnih prostorih.

foto: Miro Lenič

10. Pristojni organi občine naj v upravnem postopku prioriteto obravnavajo zadeve, da se zagotovi preselitev MKC je na že za to določeno lokacijo v predvidenih rokih, zaradi nujno začete adaptacije do pomladi 1994.

11. Občina naj zagotovi ob izselitvi O.Š. Prežihov Voranc v januar/februarju 1994, da se izpraznjeni prostori izročijo lastniku t.j. Univerzi v Mariboru, zaradi nujnih začetkov adaptacije.

12. Predlaga se Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov ter Ministrstvu za kmetijstvo, da prioriteto dodeli Ekonomijo Pohorski dvor Visoki kmetijski šoli za potrebe Univerzitetnega kmetijskega, raziskovalnega in izobraževalnega centra. Na osnovi navedenega bi se zgradil kmetijski šolski center in s tem v zvezi bi se sprostili objekti, ki jih sedaj zaseda Visoka kmetijska šola za druge zadeve.

13. Pri reševanju predlaganih stališč se naj upošteva, da se problematika nanaša na vprašanje javnih zavodov ter univerze, katerih pravni status je danes urejen zlasti z zakonom o javnih zavodih ter zakonom o visokem šolstvu. Pogodbe, ki so bile do sedaj sklenjene med posameznimi subjekti se bodo obravnavale v skladu s pravnim nasledstvom, ki je določeno z zakonom.

14. Gornje stališče kolegij rektorja predloži v obravnavo kolegiju dekanov, svetu univerze, SO Maribor, Ministrstvu za šolstvo in šport, Ministrstvu za kmetijstvo ter Uradu za begunce.

Rektor Univerze v Mariboru
prof. dr. Ludvik Toplak

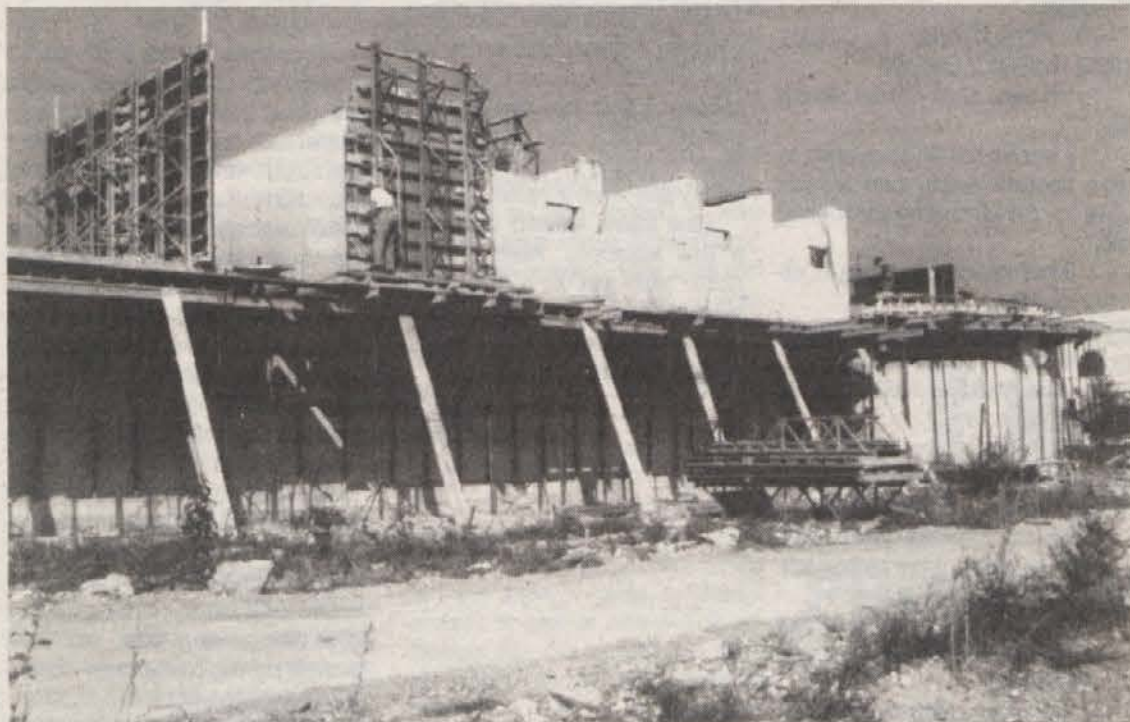

foto: Miro Lenič

GRADNJA UNIVERZITERNEGA ŠPORTNEGA CENTRA MARIBOR

ZADNJE LETO BREZDOMSTVA?

GRADBIŠČA - UŠC, DOM PODIPLOMCEV IN KOROŠKI MOST

Na področju Koroških vrat je trenutno eno največjih gradbišč v Sloveniji; nastajajo Dom mladih raziskovalcev, telovadnica Univerzitetnega športnega centra (UŠC) in Koroški most. Kateri od objektov bo predan v uporabo prvi?

Po dolgih letih borbe za telovadnico, v kateri bo možno izvajati predmet telesne vzgoje na mariborski univerzi in v njej vaditi mariborskim študentom, ki jih je deset tisoč, le-ta raste in je z vsakim dnem vse bližje dokončanju gradbenih del. Po rokih mora biti pred zimo pod streho in po zagotovilih izvajalca del tudi bo. "Tudi finančno pokritje za ta dela je," je zatrdil tajnik Akademskega športnega društva (AŠD) na Univerzi v Mariboru **Drago Drevenšek**.

Telovadnica naj bi bila predana v uporabo študentom leta 1995, torej sredi prihodnjega študijskega leta. Naslednje leto naj bi opravili vsa instalacijska dela in opremili prostore. "Že sedaj kažejo velik interes po prostorih v telovadnici tudi posamezna društva, katerim pa bomo le s težavo ustregli, saj po začetnih izračunih ne bo ostalo kaj dosti prostih terminov v telovadnici, prvo prioriteto pa imajo študenti, saj bo to študentski objekt, šele nato vsi pa ostali," je nadaljeval Drago Drevenšek ter dodal, da mu ti sladki problemi godijo in mu ne povzročajo kakšnih sivih las, da pa se morajo truditi in vztrajati, da objekta ne bodo sponzorirali kakšni privatni interesi, skratka, da bo cel objekt financiral država in bo v popolnosti na razpolago študentom. Kajti že se pojavljajo interesi, ki bi bili pripravljeni soinvestirati izgradnjo in opremo objekta, seveda za določene protiusluge, na katere pa v AŠD ne morejo pristati.

Druga pomembna investicija, s katero bo Univerza v Mariboru pridobila prepotrebne prostore za svoje mlade raziskovalce in gostujoče

profesorje, je dom mladih raziskovalcev. Ta bo dokončan še letos, po predvidevanjih sredi decembra. Gradbena dela so praktično končana, objekt je treba le še opremiti in razpis za ponudbe opreme je že v javnosti. Tudi ta objekt je finančno pokrit, le za opremo ni zagotovljeno dovolj sredstev, kar pa bodo na Univerzi rešili tako, da bodo najeli kredit ali kaj podobnega.

Koroški most, ki naj bi povezal v prihodnosti desni in levi breg mesta in ki naj bi s prometom, ki bo potekal mimo nastajajoče telovadnice UŠC in stanovanjskih blokov na Koroški cesti, le-te motil, bo ograjen s pregrado, tako da bo tudi ta problem ustrezno rešen na splošno veselje vseh.

Kateri od naštetih objektov bo končan prvi? Tisti, ki je pričel nastajati najprej in to je dom mladih raziskovalcev. Bivši minister za znanost in tehnologijo v vladi Republike Slovenije, dr. Peter Tancig, je položil temeljni kamen zanj spomladi '92, jeseni istega leta je predsednik slovenske vlade, dr. Janez Drnovšek, položil temeljni kamen za telovadnico UŠC v Mariboru in letos poleti je slovenski zunanji minister, Lojze Peterle, položil temeljni kamen za Koroški most. V tem vrstnem redu bodo objekti (najverjetneje) tudi dokončani in predani v uporabo, vprašanje prioritete pa je tako ali tako stvar interesov vsakega posameznika posebej. Imena polagalcev temeljnih kamnov za mariborske novogradnje so garant, da bodo le-te tudi izgrajene, saj so konec koncev od tega odvisni tudi dobro ime politikov in njihove možnosti na prihodnjih volitvah. In tudi zato se nam ni treba spraševati, ali bodo začete gradnje tudi dokončane ali ne, ali bodo končane v predvidenem roku ali ne, ampak predvsem po tem, ali bodo izkoriščene za potrebe, katerim so bile namenjene in kako preprečiti, da ne bi prišlo do nasprotnega. To pa ni nič več odvisno od nekoga drugega, ampak predvsem od nas samih.

Miro Lenič

PREBERI IN ODVRZI!

VERIŽNO PISMO SREČE

LJUBLJANSKA UNIVERZA SE ŠIRI

Univerza se namerava širiti. Za sedaj samo ljubljanska. Vodstvo ljubljanske Univerze je letošnjega sedmega oktobra objavilo Pismo o namerah; po preoblikovanju v Univerzo za družboslovje in humanistiko v Ljubljani (varianta: po preoblikovanju v družboslovno Univerzo v Ljubljani). Razposlalo ga je družboslovnim fakultetam v predelavo, iz ene od teh pa je prišlo v roke tudi nam. Namerno sem uporabil novinarski nedoločnik *prišlo je*, ki nesramno zakriva vir. Pismo namreč naj ne bi bilo tajno, vsaj na njem o tem nič ne piše, kot se je izkazalo, pa tudi za javno objavo ni bilo mišljeno.

Ob tem kratka in poučna zgodba. Tajnica na (nekem) dekanatu Pisma na prošnjo študentov ni hotela izročiti z izgovorom, da se študentov to nič ne tiče. Tajnica se je s tem pokazala naravnost pregovorno primerna za opravljanje dela, ki ga opravlja. Ni blondinka. Kajti, če se študentov ne tiče Univerza, potem se državljanov ne tiče država (ali obratno, kar je dosti huje) in končno se potemtakem tajnic ne tiče volilna pravica. Priznam, da je ta nizka in da izkoriščam položaj za mimogrede udrihanje po univerzitetnih tajnicah, vendar želim s pretemperamentnim reagiranjem pokazati na občutljivost teme cepitve Univerze. Sploh pa ne razumem misterioznosti in zadržanosti, ki obdaja nastanek takolimenovane tretje univerze.

Pismo o namerah objavljamo v celoti ob opombi, da smo v roke dobili fotokopijo, na kateri ni nobenega žiga ali kakršnegakoli podpisa:

"V skladu z Zakonom o visokem šolstvu in z namero po vzpostavitvi tesnejših delovnih povezav podpisane fakultete, visoka in višja šola Univerze v Ljubljani sprejemamo

■ PISMO O NAMERAH

PO PREOBLIKOVANJU V UNIVERZO ZA DRUŽBOSLOVJE IN HUMANISTIKO V LJUBLJANI

varianta

PO PREOBLIKOVANJU V DRUŽBOSLOVNO UNIVERZO V LJUBLJANI

Pri tem želimo doseči predvsem naslednje cilje:

1. S tesnejšim delovnim povezovanjem sorodnih znanstvenih disciplin doseči sinergijske učinke na področju znanstvenoraziskovalnega dela.

2. Dvigniti kakovost znanstvenega in raziskovalnega dela.

3. Ustvariti možnost za vključevanje večjega števila študentov v visokošolski študij

4. Znižati stroške in izboljšati delovanje univerze in njenih članic.

Kakovost raziskovalnega in pedagoškega dela bomo povečali predvsem z naslednjimi ukrepi:

- z bolj prožno organizacijo izvedbe programov, na primer z delnim kreditnim sistemom;
- z večjo kompetitivnostjo med pedagoškimi in raziskovalnimi delavci, ki jo spodbuja kreditni sistem;
- z vključevanjem pripadajočih raziskovalnih inštitutov v univerzo;
- z intenzivnejšim povezovanjem s tujimi

univerzami oziroma visokošolskimi institucijami v smislu izmenjave učiteljev in študentov ter oblikovanja skupnih programov;

- z ustanovitvijo mednarodne podiplomske šole;
- z doseganjem kritične mase raziskovalcev, učiteljev, študentov in infrastrukture: študijska knjižnica z dokumentacijo, računalniški center, založba, storitve za študente in vzdrževalne dejavnosti.

Možnosti za vključevanje večjega števila študentov v visokošolski študij bomo v sodelovanju med članicami univerze povečali predvsem z oblikovanjem novih študijskih programov na dodiplomski in podiplomski ravni. Poleg nekaterih akademsko usmerjenih vidimo možnosti predvsem v oblikovanju novih praktično usmerjenih študijev.

Zniževanje stroškov bo mogoče z organizacijo univerze skladno z novim zakonom o visokem šolstvu, to pomeni predvsem z združitvijo vzdrževalnih funkcij. Poleg tega bo s prožnejšo organizacijo izvajanja programov, s koordinacijo delovnih obremenitev učiteljev in raziskovalcev in s koordinacijo izrabe prostorov prišlo do boljše izkoriščenosti obstoječih kapacitet.

Skladno z navedenim bomo članice univerze težile k prostorski koncentraciji in vzpostaviti potrebne infrastrukture kot so študijska knjižnica odprtega tipa, predavalnice in drugi prostori v okviru novega univerzitetnega središča za Bežigradom. Pri tem bomo upoštevali, da so prostorski in infrastrukturni pogoji podpisanih fakultet oziroma šol v izhodišču različni in da se bodo zato oblike in intenzivnost sodelovanja med njimi razlikovale.

Ekonomski fakulteta, dekan prof. dr. Vekoslav Potočnik

Fakulteta za družbene vede, dekan prof. dr. Ivan Svetlik

Filozofska fakulteta, dekan prof. dr. Frane Jerman

Pedagoška fakulteta, dekan prof. dr. Vinko Skalar

Pravna fakulteta, dekanica prof. dr. Polona Končar

Teološka fakulteta, dekan prof. dr. Metod Benedik

Visoka šola za socialne delavce, dekanica prof. dr. Andreja Kavar

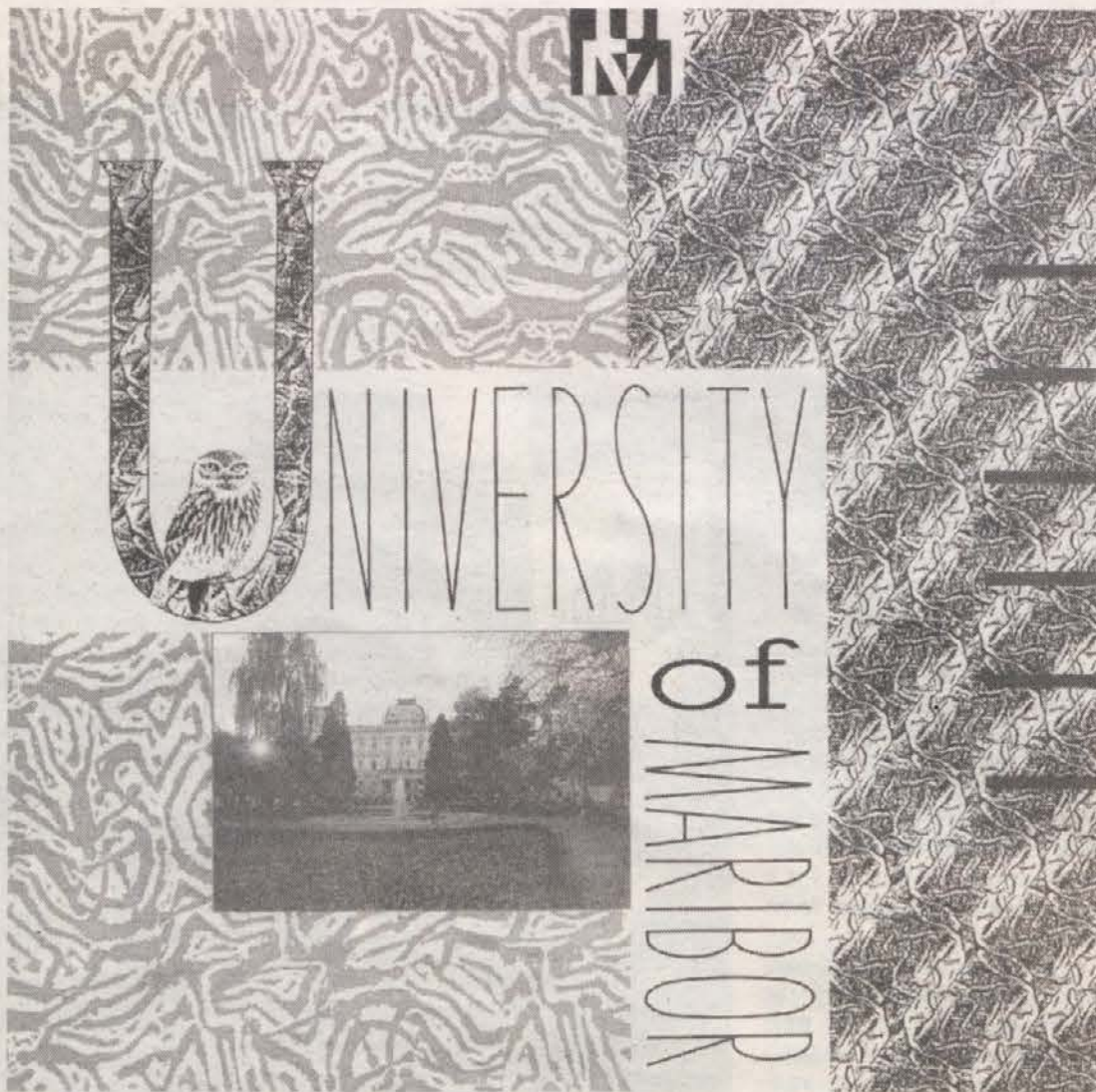
Višja upravna šola, dekan dr. Mirko Vintar V Ljubljani, 7.10.1993"

Pismo je bilo na našete naslove poslano v obdelavo, z njegovim podpisom se bi obvezale k resnejšemu pristopu. Gledano z oči prodajalca rabljenih avtomobilov, ki slovi po prodajanju mačka v žaklju, je takšen pristop idealen. Vprašanje je, za koga ali kdo je kupec, kdo drži žakelj in kdo je maček?

Pismo izžareva neverjetno samoumevnost in hkrati nedorečenost. Pisano je na brezoblično načelni ravni, kar je odlika praznega političnega jezika. Človeka se ob takšnem pisanju poloti malodušje.

Nadaljevanje sledi.

Borut Osonkar

ŽIVLJENJSKIH ŠTUDENSKIH POLITIKOV

Motivi delovanja študentskih funkcionarjev se večinoma napajajo iz individualnih življenjskih vrednot, zanimanj, potreb. Jasno. Kdor potrebuje politične izkušnje, kandidira v parlament. Pa čeprav najprej v študentskega. Kdor potrebuje denar, gre v službo. Nekateri pač v študentske oblastne organe za sejnino.

Študentje niso torej prav nič drugačni kot drugi Slovenci. Dopusčajo, da jim energijska elita oblikuje pravne norme, da jim omejuje gibanje. Lastne pravice voljenja predstavnikov v sistem oblasti ne izkoriščajo. Dojemajo jo kot dolžnost in iz upora do uniformiranosti si dovolijo zanemariti razmišljanje o primernosti različnih kandidatov, ki jim s plakatov vsi po vrsti obljubljajo več prostih sob v študentskih naseljih, poceni pivo in več bonov za hrano. Resigniranost ob agresivni študentski predvolilni kampanji po republiških vzorcih je najbolj prisotna pri kritičnih volilcih, ki se skušajo s pasivnostjo distancirati od manipulativnih resnic vsakega političnega navačenja. Zato velja zadnja leta največ pozornosti propagiranju samih volitev. Volijo pa kljub vsemu le angažirani. Zavoljo apatičnega lenobnega nezanimanja študentov se nekateri s političnimi ambicijami prav lahko zlepijo s kakšnim ministrskim stolčkom ali pa dobijo mandat za sestavo vlade. Poprej si seveda zagotovijo potrebno večino v študentskem zakonodajnem organu.

Podobnost vedenjskih vzorcev, premišljenih nespontanih zaveznistev, politično-operativne

terminologije, vsiljevanja množičnih vrednot, strateškega tehtanja politične moči in skladnega postopanja med republiški in študentski politiki osuplja. Vsi odnosi, prepričanja in postopki se preslikavajo z republiških obsegov na študentske. Prvotno stanovsko organizacijo so pretolmačili v politično formo.

Zato se zgodi, da konzervativna poslanka v ljubljanskem študentskem parlamentu očita kandidatini za mandatarko Bari Hieng, da je ortolevičarka, ker podpira Metelkovo. Odslikava ljubljanske oblasti, ki je Radiu Študent vzela subvencijo, ker "niso objektivno poročali" o aktivnostih Mreže za Metelkovo.

In slepeča pridnost vernega dela študentov! Zato mandatarko desne opcije Štular (ki so ga konec novembra v Ljubljani izglasovali) v svojo predstavitev pove, da je bilo njegovo življenje zmeraj razgibano in da je v srednji šoli organiziral mladinske plese, bil pa je tudi predsednik Osnovne organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije. Vendar pa mu takrat še niso omogočili, da bi povedal, kateri bog mu leži na srcu. Zdaj, ko je predsednik vlade ljubljanske ŠOU, so se podražili prehrambeni boni in zmanjšalo se je njihovo razpoložljivo mesečno število. V predvolilnem boju je obljubil oživitve novih splošnih vrednot: poštenje, iskrenost, delovnost, skromnost.

Pridni pa so bili tudi tisti, ki so poslušali božje zapovedi izza regionalnih prižnic, koga izmed fakultetnih kandidatov za poslance spraviti v parlament. In edina uspešna metoda ustavljanja aidsa postane po dekretu spolna vzdržnost, partnerska zvestoba. Takorekoč kastracija. Kondom kot možnost preprečevanja širitve aidsa se ukloni krščanskim dogmam. Zapoved se sklada z idejo o edino veljavni ljubezni: večni zakonski povezavi.

Razslojenost je torej vsota množičnih malih in velikih bogov, ki tukaj odločajo. Največkrat po strankarskem risu.

Kaj storiti za reanimacijo študentskih množic? Ali pa je morda politični aparat - res odslkava dejanskega svetovnonazorskega stanja med študenti, kje so potem mehanizmi za takšno raziskavo? Letošnja rekordna 34 procentna volilna udeležba na študentskih volitvah najbrž ne more biti merilo. Morda pa je res čas za bankade in hoste, kakor meni razočarani ljubljanski liberalni kandidat za mandatarko Kristijan Verbič.

Urška Černe

ZNAČILNOSTI GLOBINSKEGA PRISTOPA K UČENJU/ŠTUDIJU

Značilnosti globinskega pristopa k učenju/študiju se povsem razlikujejo od tistih, ki veljajo za površinski pristop, ki smo ga opisali v prejšnji številki KATEDRE. Sodobna pedagoška teorija navaja štiri najpomembnejše elemente:

1. Motivacija

Globinsko učenje je pogojeno z notranjo motiviranostjo študenta - z njegovo potrebo, da bi nekaj vedel. Odrasli se najbolje naučijo to, kar morajo vedeti, da bi lahko počeli stvari, ki jim nekaj pomenijo. Za motivacijo je pomembno čustveno ozračje, v katerem poteka učenje. Pozitivno čustveno ozračje je nujen pogoj za globinski pristop k učenju/študiju.

2. Aktivnost pri učenju/študiju

Študent mora biti aktiven, saj je aktiven pristop k učenju/študiju pogoj za večjo povezanost med minulim učenjem/študijem in novimi pojmi ter vsebinami. Za aktivno učenje so bistvenega pomena načrtovanje, refleksija in splošitev oz. abstrakcija.

3. Interaktivno delo

Pomen in vloga diskusije pri učenju/študiju sta že dolgo znana, kot je tudi znano, da je v visokem izobraževanju diskusij zelo malo. Obstajajo najrazličnejše oblike interaktivnega dela, od običajnega skupinskega dela in seminarjev do avtonomnih študijskih skupin in učenja v parih.

4. Dobro strukturirana baza znanja

Brez znanih pojmov ni mogoče razumeti novih pojmov. Zelo je pomembno, da študenti uporabljajo obstoječe znanje in izkušnje pri učenju novih spoznanj. Struktura znanja mora biti jasno razvidna in integrirana. Interdisciplinarni pristop prispeva k dobro strukturirani bazi znanja.

Od tega, v kolikšni meri so pri načrtovanju študijskega programa, metodah poučevanja in preverjanja znanja upoštevani gornji štirje elementi, je v veliki meri odvisno, ali bo pri študentih prišlo do globinskega pristopa k učenju. Gibbs (1992) predlaga naslednje metode in strategije za spodbujanje aktivnega pristopa k učenju, v katerih so ti elementi združeni:

Strategija 1: Samostojno učenje

Princip te strategije je v večji avtonomnosti študentov pri izbiri vsebine študija, učnih metod, časovne organizacije, preverjanja in ocenjevanja znanja. Metode, povezane s to strategijo, vključujejo učne pogodbe, samoocenjevanje in kolegialno ocenjevanje, projektno delo in skupno dogovarjanje glede smotrov in ciljev, učnih metod, nalog in metod ter kriterijev ocenjevanja.

Strategija 2: Osebni razvoj

Za to strategijo je bistven motivacijski in emocionalni faktor. Vloga učitelja se nekoliko razlikuje od tradicionalnega poučevanja in obsega tri glavne značilnosti:

- ustvarjanje učne klime, v kateri si študenti upajo prevzemati tveganje pri svojem študiju, dvomiti v obstoječe predpostavke
- omogočanje študentom, da prevzemajo odgovornost za svoj študij; razvijanje samostojnosti pri študentih je eden glavnih izobraževalnih ciljev
- poudarek na izražanju čustev, omogočanju spoznavanja lastnih čustev in odzivanja

čustvom drugih; integracija čustev in razuma je prav tako pomemben izobraževalni cilj.

Najpogostejša metoda, ki se uporablja pri tej strategiji, je skupinsko delo, med katerim se lahko razvije diskusija tako o samem procesu skupinskega dela in občutkih posameznika kot vsebini učenja.

Strategija 3: Problemsko učenje (ang.: problem-based learning)

Gre za učenje, ki temelji na ukvarjanju z relevantnimi problemi in ga ne smemo enačiti z učenjem reševanja problemov (ang.: problem-solving). Pri problemskem učenju so lahko problemi tudi nerešljivi, vendar kljub temu predstavljajo odlično okolje za učenje. Cilj je v samem učenju in ne v tem, kako rešiti problem. Pri problemskem učenju ni predhodne predstavitve vsebine. Skozi soočanje s problemi študenti odkrivajo, kaj se morajo naučiti in se nato to naučijo, da bi se lahko lotili problema. Pri uporabi te strategije pogosto ne gre za to, da bi se problem dejansko rešil; cilj je v sami izrabi problemov v učne/študijske namene.

Strategija 4: Refleksija

Študenti, ki uporabljajo površinski pristop, se pogosto ne zavedajo, kako in kaj se učijo, niti ne poznajo zahtev predmeta oz. programa. Premislek o učnem procesu in sami vsebini lahko spodbudi prehod h globinskemu pristopu do študija. Refleksija je še posebej pomembna v kontekstu poklicno usmerjenega izobraževanja in izobraževanja ob delu ali med delom. Metode, ki spodbujajo refleksijo, vključujejo uporabo učnih/študijskih dnevnikov, diskusijo glede učnih strategij, posebej načrtovane in izvedene vaje, ki spodbujajo refleksijo, uporabo videa in drugih učnih sredstev.

Strategija 5: Samostojno skupinsko delo

Bistvo te strategije je v interakciji med študenti, ki deluje kot motivator in spodbujevalec učne/študijske aktivnosti. Metode, ki poudarjajo samostojno skupinsko delo, vključujejo skupinske projekte in kolegialno poučevanje, pri katerem študenti poučujejo drug drugega. Samostojno skupinsko delo pogosto poteka v okviru drugih strategij, npr. pri problemskem učenju ali v okviru seminarjev, ki jih vodijo študenti.

Strategija 6: Učenje ob delu oz. z delom (ang.: learning by doing)

Poseben poudarek učenja ob delu je na aktivnosti študenta. Obstaja cela vrsta metod, povezanih z učenjem ob delu, ki so skupne prej naštetim strategijam, še zlasti samostojnemu učenju, problemskem učenju in refleksiji. Bistvo strategije je v povezavi študija s konkretnimi, življenjskimi nalogami in uporabi obstoječega znanja na stvarnih primerih. Metode, povezane z učenjem ob delu, vključujejo uporabo iger, simulacij in vlog, ekskurzije in praktično delo.

Strategija 7: Razvoj učnih/študijskih spretnosti in veščin

Pasivni in površinski pristop k učenju je pogosto povezan z uporabo študijskih veščin v kontekstu, kjer je tak pristop zadosten. Lahko pa je površinski pristop tudi posledica nepoznavanja zahtev naloge. Razvoj študijskih spretnosti sam po sebi ne more biti kaj prida uspešen, saj je mogoče večino teh spretnosti

uporabiti tako pri površinskem kot pri globinskem pristopu. Seveda pa je mogoče razvijati učne veščine v kontekstu razvoja občutka za smisel, zavesti o zahtevnosti naloge in fleksibilnosti prilagajanja različnim zahtevam.

Strategija 8: Projektno delo

V visokem izobraževanju je projektno delo najpogostejša strategija za prehod od reprodukcije informacij k uporabi znanja. Ker gre pri projektnem delu skoraj vedno za uporabo obstoječega znanja za reševanje problemov, je s tem poudarjen pomen solidne osnove znanja. Projektno delo običajno opravlja študent ob koncu študija, npr. v obliki seminarskih ali diplomskih nalog. Tam, kjer se projektno delo opravlja kot sredstvo za pridobivanje novega znanja, se prekriva s projektnim učenjem in njegovimi metodami (strategija 3). Študenti so za projektno delo običajno visoko motivirani in porabijo zanj več časa in truda kot za klasične pedagoške oblike z enako izpitno vrednostjo. Zdi se, da je stopnja motiviranosti študentov močno odvisna od obsega njihove odgovornosti za izbiro in vodenje projekta. Skupinski projekti (strategija 5) so lahko še posebno motivirajoči.

POJEM KVALITETE POUČEVANJA

Razen tega, iz česa sestoji učenje, se stališča študentov močno razlikujejo tudi glede tega, kaj sestavlja kvaliteto poučevanje. Nekateri mislijo, da mora učitelj opraviti vse delo in sprejeti vse odločitve (t.i. zaprti princip poučevanja), medtem ko zastopajo drugi stališče, da leži vsa odgovornost na študentu, naloga učitelja pa je, da ustvari primerno učno klimo, priskrbi ustrezne učne pripomočke in daje študentom potrebno pomoč in podporo (t.i. odprti princip poučevanja). Čeprav so učitelji dolžni skrbeti za to, da je njihovo poučevanje v skladu s smotri institucije, v kateri poučujejo, je stvar njihove akademske svobode, da sledijo svojim lastnim smotrom kar zadeva način poučevanja. Med številnimi modeli oz. teorijami poučevanja bomo predstavili eno, ki bo že zaradi načina predstavitve - teorije so predstavljene v obliki analogij - najbrž zbudila vrsto asociacij. Gre za Foxov (1983) konceptualni model, ki ga sestavljajo štiri prevladujoči načini oz. teorije poučevanja. Prvi dve izmed štirih teorij je imenoval **enostavni**, drugi dve pa **razviti** teoriji. T.i. **transferna teorija** obravnava znanje kot blago, ki se prenaša iz ene posode v drugo. Učitelj, prenašalec znanja, osredotoča svojo pozornost na blago pred prenosom in na sam prenos, medtem ko ga praviloma ne zanima, kaj se z blagom dogaja po prenosu; znanje "podaja" študentom, kot če bi ga nalival v posodo. Za neuspešen prenos je običajno kriva "premajhna posoda", ali pa le-ta "pušča". Med vsemi metodami poučevanja je predavanje najbolj tipičen primer uporabe transference teorije.

Oblikovalna teorija razume poučevanje kot postopek oblikovanja študentov, ali vsaj njihovih možgan, po vnaprej določenem vzorcu. Pri opisovanju svojega poučevanja so učiteljem, ki poučujejo v skladu s to teorijo, najljubši izrazi oblikovati, formirati in producirati - npr. diplomiranega inženirja, pravnika, ekonomista. Tipično učno okolje za realizacijo oblikovalne teorije niso le predavalnice, ampak tudi laboratoriji, seminarske in druge učilnice. V laboratorijih, na primer, opravljajo študenti vnaprej določene vaje, za kar dobijo natančna navodila. Rezultat takšne vaje je vnaprej znan, uspeh pa se meri po tem, kako natančno je bila vaja opravljena. Takšnim vajam, začuda, pogosto pravijo eksperimenti. Pri bolj teoretičnih predmetih, kot sta matematika ali pravo, ali pri bolj teoretičnih vsebinah naravoslovnih in tehniških predmetov je običajen primer uporabe te teo-

rije, da učitelj prikaže oz. demonstrira metodo reševanja problema tako, da "gre skozi postopek" s pomočjo table ali grafoskopa, nato pa morajo študenti reševati podobne probleme z uporabo istih metod.

Kombinacija obeh **enostavnih** teorij je t.i. **gradbena teorija** poučevanja. Po tej teoriji so možgani študentov podobni gradbiščem, teorija pa je transferna v tem, da razume poučevanje kot prenašanje gradbenega materiala na gradbišče. Seveda je jasno, da pri učenju pojmov ne gre le za preprosto zlaganje opek na kup. Pojem je kompleksna struktura, zgrajena iz številnih med seboj povezanih elementov. Poučevanje potemtakem obsega ne le zlaganje materiala, temveč tudi gradnjo strukture po vnaprej določenem načrtu. Northedge (1976) takole opisuje gradbeno teorijo poučevanja:

Znanje in razumevanje sta razumljena dokaj togo in pridobivanje enega in drugega poteka po kosih. Učitelj je gradbenik, študentovi možgani pa očiščena parcela, kjer bo gradil. Hiša sestoji iz opek znanja in veščin, ki se polagajo druga na drugo v skladu z načrtom, ki ga je običajno izdelal nekdo tretji in v katerem so natančno določeni vsi detajli. Delo je usmerjeno h končnemu izdelku - hiši (z drugimi besedami, k popolnemu razumevanju izbrane vsebine, ki ga študenti dokazujejo z ustreznimi testi). Ko je hiša zgrajena, postane (z občasnimi vzdrževalnimi deli) stalna in uporabna zgradba. Tako imamo "statični model" znanja in "zaprti sistem" pristopa k poučevanju in učenju.

Bistveni element obeh **enostavnih** teorij je popolni nadzor učitelja nad blagom, ki se prenaša (transferna teorija) ali nad obliko in mero končnega izdelka (oblikovalna teorija). Bistvo obeh **razvitih** teorij je, da je študent razumljen kot sodelujoči partner v procesu svojega učenja. Običajnejša od obeh je, kot se zdi, **potovalna teorija**.

Izobraževanje je po tej teoriji podobno potovanju, predmet oz. vsebina pa predstavlja enega izmed mnogih zanimivih krajev v pokrajini, ki ni ravna, temveč jo sestavljajo višje ali nižje vzpetine. Bolj, kot je strm vzpon, lepši je razgled z vrha. Najbolj strma pobočja je mogoče premagati le, če smo se predtem najprej povzpeli na nižje hribe in postavili dobro oskrbovan bazni tabor.

Učitelj je po tej analogiji krajevni vodnik. Povzpel se je že na vse hribe in gore in pozna vse razglede. Po stezah in stranpoteh hodi z gotovostjo človeka, ki je videl vse v kontekstu - vendar še zmeraj raziskuje. Ve, da se pokrajina nenehno spreminja in da se je mogoče zmeraj naučiti nekaj novega. Svoje znanje in izkušnje z veseljem deli z novinci; pomaga z zemljevidi in kompasom in drugimi pripomočki za potovanje in rad pove, katera pot je najboljša in na kaj je potrebno biti posebej pozoren. Ponekod je pot lahko prehodna in ob dobrem zemljevidu in s kompasom je mogoče študente napotiti v pravo smer, kjer lahko dolge ure sami raziskujejo. Drugi deli so precej težavnejši in večina novincev potrebuje nenehno vodnikovo pomoč, da lahko sploh napredujejo. Mnogi vodniki vidijo zato svojo glavno dolžnost v tem, da stalno spremljajo napredovanje študentov in jim zagotavljajo potrebne povratne informacije o pridobivanju znanja in spretnosti, tako da lahko stalno napredujejo.

Najraznovrstnejši raziskovalci obiskujejo poudarje; nekateri čvrsti in zdravi, drugi slabotnejši, vendar z veliko mero vztrajnosti. Nekateri vidijo zelo daleč, drugi so kratkovidni in ne vidijo več kot meter ali dva pred seboj. Nekateri so preveč odvisni od vodnika in potrebujejo spodbudo, da gredo po svoje; drugi so pustolovskega duha, celo nepremišljeni in zaidejo na močvirnat teren, kjer se pogreznejo do gležnjev in ne morejo ven. Nekateri pokrajina tako privlačijo, da nameravajo ostati za stalno, drugi pa so prišli samo za kratek čas in so

njihov cilj druge pokrajine. A za vse je izobraževanje potovanje. Vendar potovanje kot raziskovanje, ne izlet od A do B. Učitelj je krajevni vodnik in dobavitelj opreme, ne šofer avtobusa na skupinskem izletu.

Bistvena razlika med enostavnimi in razvitimi teorijami je v tem, da slednje priznavajo študentom njihov prispevek ne le k samemu procesu in hitrosti učenja temveč tudi k smeri oz. ciljem. Gradbena teorija postane razvita teorija šele takrat, ko lahko študenti spreminjajo sam proces gradnje. Gradbena teorija takrat postane hortikulturna verzija rastne teorije poučevanja. Northedge (1976 v: Fox 1983) opisuje ta razvoj takole:

V tem primeru si predstavljamo učitelja kot vrtnarja študentovega uma, ki, podobno kot prej, predstavlja parcelo oz. zemljišče. Vendar je sedaj zemljišče že prekrto z rastlinjem (pojmovni sistemi), katerega del je očitno vredno obdržati in kultivirati. In res kaže zemljišče vse znake, da je zanj skrbelo že veliko vrtnarjev. Dejstvo je, da je trenutni vrtnar le eden v skupini, v kateri je vsak specializiran za različne vrste rastlin, toda katerih delo utegne imeti stranske učinke, dobre ali slabe, na delo drugih. V vrtu bodo rastline stremele k rasti ne oziraje se na posege vrtnarja, zato si ta sam zada cilj, da bo nekatere rastline v rasti spodbujal na račun drugih. Vrtnar ne dela natančno po vnaprej določenem načrtu, saj se vrt nenehno spreminja, ko različne rastline doživljajo svoj vrhunec rasti. Njegovi načrti so splošne narave in se nanašajo na razvoj vrta kot celote, zato ne poskuša določiti natančnih dimenzij vsake rastline (ali pojmovne strukture). In čeprav od časa sede in si odpočije ter opazuje svoje delo, ni niti trenutka, da ne bi načrtoval nove ustvarjalne aktivnosti.

LITERATURA

- FOX, D. Personal Theories of Teaching. Studies in Higher Education, 8(2), 1983
- GIBBS, G. 1992. Problems and Course Design Strategies (The Teaching More Students Project). The Polytechnics and Colleges Funding Council
- GIBBS, G. 1992. Lecturing to More Students (The Teaching More Students Project). The Polytechnics and Colleges Funding Council
- MARTON, F. and SÄLLJÖ, R. On Qualitative Differences in Learning: Outcome and Process. British Journal of Educational Psychology 46 (1976)

Objavljeni tekst je odlomek iz knjige **Visokošolski kurikulum**, ki je izšla v začetku oktobra v založbi podjetja Dialog d.o.o., Terčeva ulica 39, Ribniško selo, 62000 Maribor, kjer jo lahko naročite po ceni 1690 SIT za izvod.

Slavko Cvetek

PROGRAM

MEDIA

SLOVENSKI RADIJSKI MEGA HERCI

Če prelistamo dnevnik za nekaj tednov nazaj, zlahka najdemo eno od rdečih niti, ki se že kar nekaj časa plete med aktualnimi novicami z domače politične scene. Gre za poročila o stavki in zapletih na enem od koncev Slovenije na področju medijev, ki ga izvajajo delavci italijanskega programa RTV Koper- Capodistria, in hkrati za poročila s sej sveta RTV Slovenije ter s sej državnega zbora pri (ne)sprejemanju zakona o RTV Slovenija. To se dogaja bolj javno od bolj zakritega dela, ki odločilno vpliva na pravila igre na področju TV in radiodifuzije: gre za prisvajanje infrastrukture in zavzemanje pozicij pri uporabi/lastni sistema oddajnikov in zvez ter prisvajanje deleža naročnine.

RTV Slovenija je namesto javnega medija vedno bolj "državni" medij, kjer je odločilnega pomena dodelitev mest in njihovo število v svetu RTV. Hkrati je sistem oddajnikov in zvez postal lastnina Republike Slovenije, čeprav je bil v največji meri postavljen iz sredstev, zbranih iz naročnine državljanov.

RTV Slovenija tako zadovoljuje pogoj za nacionalni medij, saj s "svojim" sistemom oddajnikov in zvez pokriva zahtevanih 90 % nacionalnega ozemlja, na katerem mora biti viden oziroma slišen signal. Zato mora svojim gledalcem in poslušalcem zagotavljati tri radijske in dva televizijska programa, zaradi katerih je upravičen do naročnine. Oddajniki in zveze (organizacijska enota RTV Slovenija), ki postajajo (že dalj časa) komercialno podjetje in vzdrževalci ter načrtovalci sistema, pa so ostali brez svojega deleža v višini 15 % naročnine.

Iz te zgodbe so v celoti izpadli vsi drugi radijski in TV mediji - razen morda kot prvi plačniki uslug izločenih oddajnikov in zvez - prvič pri delitvi naročnine in drugič pri tehničnih kapacitetah za distribucijo signala na področju države. Rešitev (po proceduri za pridobitev frekvence in dovoljenja za oddajanje) je več: plačevanje najemnine, ki ga (bo) diktirala RTV Slovenija, saj Oddajniki in zveze oblikujejo cenik za najemnico in vzdrževanje še kot del sistema RTV, ali lastna investicija.

Prelistajte katero od revij, ki izhajajo pri nas: presenečeni boste nad zelo preprostim dejstvom. Da namreč v Sloveniji deluje kar lepo število radijskih postaj.

Nikakor ne samo Val 202, kar bi verjetno najprej pomislili, če bi vas kdo povprašal za prvo asociacijo na besedo RADIO, in nikakor ne samo trije programi nacionalnega radia, če bi v nadaljevanju pomislili na RTV.

Številne radijske postaje - od Ptujja do Jesenic, od Brežic do Murske Sobotne, Koprja, Nove Gorice, Žirov... - lokalnega, regionalnega in še kakšnega dometa in pomena. In nemajhno število teh lokalcev se kar redno pojavlja

v reklamnih stolpcih barvnih in pisanih revij, če že ne čez pol strani, pa vsaj z logotipom, frekvenco in telefonskimi številkami.

■ Vprašanje: Na katero frekvenco je naravnani vaš radijski aparat?

Ali drugače: kateri radio poslušate, ko vključite svoj sprejemnik? Katero radijsko postajo imate vedno nastavljeno?

Val 202? Radio Maribor? Radio Celje? Šmarje pri Jelšah? MARŠ ali Radio Student? Koroški radio Slovenj Gradec, Radio Glas Ljubljane?

Odgovor na to vprašanje pove hkrati dvoje: je odgovor na zastavljeno vprašanje in na vprašanje, kje ste doma, na katerem koncu Slovenije. Razen v primeru odgovora, da poslušate Val 202, jasno, saj tega lahko slišite in ujamete povsod: med haloškimi hribi ali na Primorskem. In ker hkrati običajno nismo povsod, ampak bolj na enem koncu, lahko postavimo naslednjo tezo: običajno ljudje poslušamo svoj domači lokalni radio, pa še malo nacionalnega, tistega iz Ljubljane. In običajno niti ne poznamo drugega lokalnega radia razen svojega.

Razen šoferjev, ki bi teoretično lahko menjavali radijske postaje glede na svojo pot: denimo tovornjak iz Mure, ki pelje v Koper, bi lahko na svoji poti ujel kar nekaj frekvenc: od Murskega Vala, radia Maribor, morda bi se dalo slišati tudi radio Ptuj, v Mariboru pa še malo študentov na Maršu, Celjane, ki sežejo že skoraj v center Maribora, koroški konec je preveč na severu od ceste, Dolenjci v Novem mestu, Brežičah in Sevnici preveč južno in že pademo v RGL. Morda ujamemo malo Žirov, radia Cerkljeva pred radium Koper/Capodistria. Za izvedbo takega načrta bi potrebovali seznanjen frekvenc, kdo bo vendar poslušal motnje, ki se vsekakor pojavijo med prehodi, v vsakem primeru pa na Trojanskem klancu. Ob poti nas s tablam obvestijo samo o frekvenci, na kateri lahko sprejemamo Radio Slovenija, katera lokalna radijska postaja deluje na tem področju, pa ne.

S tem, da se odrekamo vsej tej pestrosti na lokalnem nivoju, potenciramo občutek majhnosti in lokalnosti, saj - če nisi domačin, preprosto nimaš pojma. In tako v glavnem nimamo pojma - niti predstav, kje vse so in kakšni so slovenski mega herci.

Vendar obstajajo izjeme (ki potrjujejo pravilo), ki so se ovedele moči in pomena lokalnih medijev in preprostega dejstva, da Celjani poslušajo radio Celje, Velenjčani pa svojega. Gre za sam vrh slovenske države, za njenega predsednika in njenega premierja, za gospoda Kučana in za gospoda Drnovška. In v kratkem jih bo še nekaj. V preteklosti je to dobro vedel tudi Jelko Kacin, ko je ukazal lokalcem, da prenašajo tisti radijski program, na katerem se je oglašal.

Enkrat mesečno lokalne radijske postaje postanejo "četrti nacionalni program", z mrežo svojih signalov "pokrijejo Slovenijo". Prenašajo namreč signal najbližje radijske postaje, ki jo lahko ujamemo. Res je pomembno, da sodelujejo postaje na nekaterih ključnih mestih, vendar stvar deluje. In tako lahko na Jesenicah poslušajo gospoda Kučana, ki so ga povabili v svoj studio na radiu Murski Val. Ali Drnovška iz

SLOVENSKO NOVINARSTVO

MOGOČNE USTANOVE

MED DELOM IN REPUBLIKO

Slovensko novinarstvo je skozi in skozi prestreljeno s politiko. Na eni strani politika vstopa v žurnalizem kot vseobsegajoča posebnost, iz katere velja potegniti vse, od z dolgočasnega birokratizma do začinjene podrobnosti iz zasebnega življenja, na drugi strani pa se njen vstop kaže v političnem razmišljanju novinarjev, ki ga obvladuje logika, da onstran politike ni ničesar več. Slika o ključni usodnosti politike, ki jo rišejo veliki slovenski mediji, zlasti to velja za dnevniško časopisje in informativni program državne televizije, nastaja iz fascinacije nad realnimi posledicami političnega življenja v državi in skladno s tem seveda tudi z realnimi posledicami pisanja zgodb o njem.

Zavedati se namreč moramo, da je v sistemsko neurejeni družbi, kot je naša, veliko več spekulativnega prostora, torej plodnega humusa za odkrivanje vsega tistega, kar se poskuša izmakniti državni kontroli in kar je - ob odkritju - spoznano za afero. Končni učinek držnega spremljanja in spreminjanja je seveda mogočen: politika ima večjo legitimeteto, kot ji gre. Lastno nesposobnost in birokratsko zavlačevanje namreč zlahka skrje v medije. Nihče pod našim koščkom sonca ne more dobiti toliko medijskega prostora za razlaganje svojih idej ali pa dosežkov, kot ga zmore dobiti sleherni politik, ki deluje na državni ravni. Gospoda seveda postane prevzetna: nič več jim ni dovolj in nič več ni dobro. Pozabili so, da niso za vedno. Zato tudi nimamo več nobenega časopisa, ki bi mu veljalo precej zaupati in zato več kot polovica anketiranih v Delovi anketi "Koga bi volili, če bi bile jutri volitve" ne ve, za katero politično stranko bi se odločila oziroma se ne bi odločila za nobeno, ki je na izbiro.

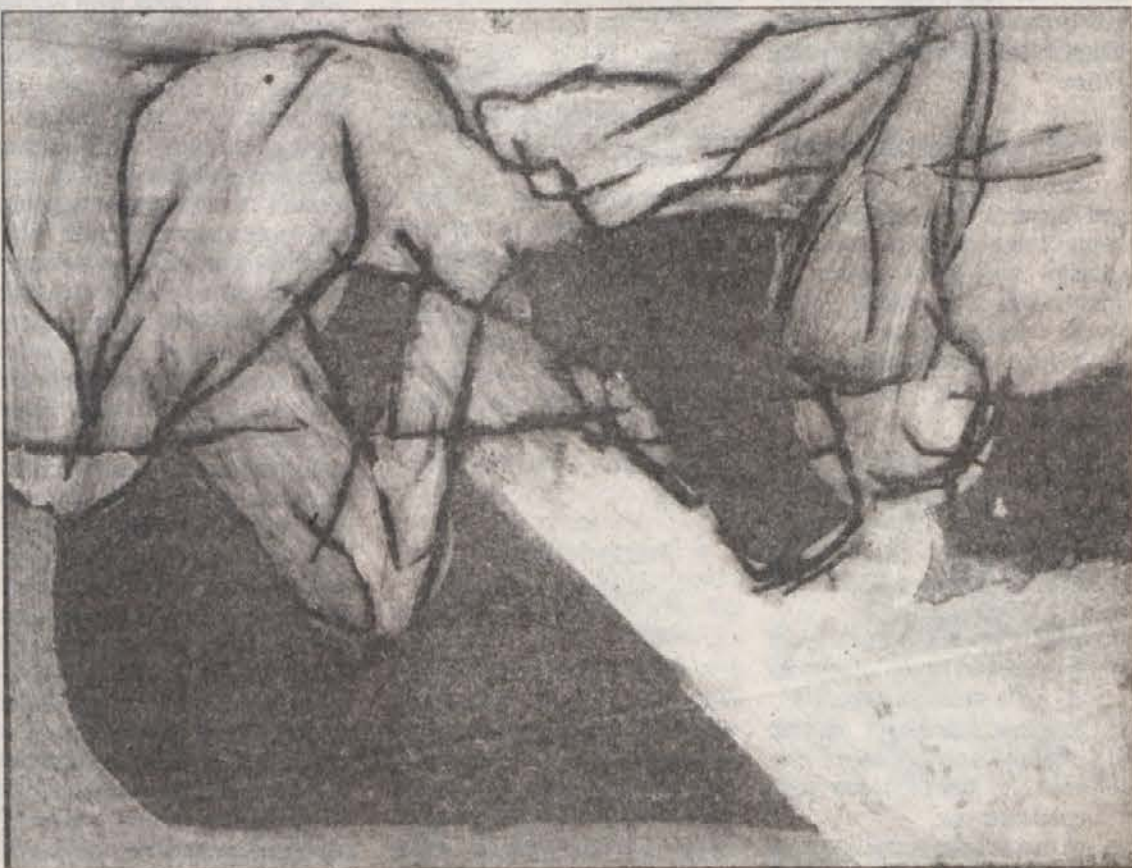
Politični značaj slovenskega žurnalizma bi lahko razlagali tudi z enostavnostjo in neizbranstvijo zgodb, ki jih politično življenje ponuja. Politična ekvilibristika in kulcarsko dogovarjanje je privedlo tudi do spora v novinarskih vrstah, konkretnije med Delovim podžefom Slivnikom in predsednikom Društva novinarjev Slovenije, sicer glavnim in odgovornim urednikom Republike, Sedmakom, ki ga, z domnevno strankarsko konotacijo, kot pravi Večerov poročevalec Peter Jancič, označuje zlasti različen pogled omenjenih na družbeno funkcijo medijev in njihov odnos do oblasti. Slivnik naj bi sodil med radikalne zagovornike svobode tiska, Sedmak pa med pristaše teorije družbene odgovornosti medijev. Boj je trd in več kot prav ima Slivnik - zase in za svoje Delo - naj bo le trg, torej trafika, razsodnik. Kako naj sicer govori človek iz hiše, ki je podedovalo največjo ena kost, največjo stavbo, največjo in najboljšo tiskarno, največjo in najbolje organizirano prodajno mrežo. Omenjena sta se pred časom, po novinarskem zboru v Bovcu tudi komentirala - vsak v svojem časopisu.

Problematično v slovenskem novinarstvu je torej odkrivanje afer, ki imajo politično ozadje ali vsaj stik s politiko. Tudi vsi medijski spori imajo politično barvo. Nenazadnje koprška televizijska pravda, ob kateri bi morali ugotoviti, da so slovenski televizijski programi nasploh zanič, da je denimo športno komentarstvo na televiziji škandalozno, da televizija skupaj z državo vzdržuje monopol, kar je pred dnevi ugotavljal tudi ameriški kongres, da veliki mediji lažejo, ko pišejo, da so bile ceste ob sneženju dobro čiščene. In tako naprej.

Odmik slovenskega novinarstva od politike k vsakdanjemu bo dejanska nova kvaliteta. Dokler se bodo stari kolegi preko vsega prepirali o nekaterih, le njim in redkim posvečenim znanih stvarih, o novem ne bo govora. Slovenija ima afera in vsaka afera svojega novinarja. Nimajo pa vsi slovenski novinarji skupaj in z njimi bralci nobenega tedniškega ali dvo tedniškega splošnega magazina. To je slika slovenskega novinarstva in njegovih mogočnih ustanov.

sn

Sašo Dravinec

12. JAZZ FESTIVAL SKOPJE 1993

ŽIVAHNA MAKEDONSKA GLASBENA SCENA

P rvo, kar človeku pade v oči, ko se vozi iz skopskega letališča v center mesta, je dejstvo, da je ime bulevarja Jugoslavije ostalo nespremenjeno. Kasneje se je izkazalo, da je bil celoten obisk Makedonije, kamor sem se odpravil zaradi 12. skopskega jazz festivala med 20. in 26. oktobrom, poln nekakšnega "obujanja jugonostalgije". V Skopju je ta nostalgija veliko bolj izražena, kot v kateremkoli drugem delu te razkosane bivše skupne domovine.

Umaknili niso niti Titovih slik in tega poče nihče storiti. Posebej vas preseneti ogromen Titov oljni portret v prvem nadstropju centralne veleblagovnice, ki bi ga lahko opazili tudi iz letala. Po bitijih odzvanjajo jugo-rock, Balašević in Bijelo dugme, pa tudi Bajaga in Riblja čorba... No, priznati moram, da sem podobne pojave v zadnjem času opazil tudi v moji trenutno matični Eroni.

■ EKSPLOZIJA MEDIJEV

Novinarja še posebej fascinira število in kvaliteta radijskih postaj, ki jih je v Skopju več kot 20. Celo Vladimir Miščin, profesor na tamkajšnji Fakulteti za dramske umetnosti in znan gledališki režiser, obenem pa tudi predsednik makedonskega Open Society Funda in moj skopski gostitelj, ne pozna točnega števila, v ustanavljanju pa jih je še nekaj. Vse te radijske postaje vrtijo izvrstno glasbo, predvajajo veliko reklam in tudi redaktorji delajo na nivoju najboljših svetovnih D.J.-ev. Miščin poudarja, da je podobna situacija tudi v provinci, isto pa lahko ugotovimo tudi za televizijo. Samo uradni Radio Makedonija oddaja iz svoje ogromne zgradbe (dediščina socialistične norosti) štiri radijske programe, izmed katerih je četrti izključno glasbeni in predvaja polno dobrega rocka. Tukaj pa so še Radio Uno, Radio Noma (Nova Makedonija), imajo tudi repertoar za Voice Of America (končno je tudi meni dragi Willis Conover v teh krajih postal legitimost, čeprav so nekod zaradi poslušanja njegovih oddaj Time For Jazz nekateri leteli v zapor!), BBC-ja in tako dalje. Še nekaj eksotike: nek bivši minister je ustanovil Klasik FM in 24 ur dnevno oddaja izključno klasično glasbo z izvrstnim izborom glasbe in s še boljimi voditelji! Podobna postaja emitira izključno "narodno" glasbo (Džihad Fever ne samo ob sobotah, ampak skozi celo leto!). Miščin zelo pozorno spremlja to medijsko rast in (preko Funda) daje dovolj denarja in materialnih sredstev za zagon posla. Tudi Kavadarci, Bitola, Štip in druga mesta že imajo lokalne televizijske studije in radijske postaje.

Mladi, neodvisni duhovi takšno situacijo seveda opilno izkoriščajo. Saša Pavlovič, en od ustanoviteljev časopisa Trotoar, "spisanja za popularna muzika i film", me je povabil na svojo tedensko oddajo, v kateri na valovih četrtega programa radia Skopje, t.i. FM 103 stereo, vrtijo polne tri ure rock glasbe s prostora bivše Jugoslavije. Pustimo ob strani dejstvo, da srečanje z ljudmi iz Trotoarja predstavlja zame, žejnega informacij (leto dni v obleganem Sarajevu je seveda pustilo sledove), veselo prve vrste, ker gre za ljudi, ki absolutno poznajo vse, kar se dogaja na makedonski rock sceni. Ta fant je recimo o slovenski rock sceni obveščeno bolje od kogarkoli, ima vse plošče, ki so izšle "na sončni strani alp", isto

pa velja tudi za proizvede iz vseh bivših YU republik. Jasno, pogovor je prijeten, in tudi za vsako informacijo iz Slovenije so mi zelo hvaležni (predstavili so že oba CD-ja Demolition Group).

Trotoar je nekakšna makedonska verzija beograjskega Ritma, le da imajo, kot se zdi, Makedonci nekaj več underground entuziazma. Vsekakor je pomembna tudi pomoč Open Society Funda. Nam je časopis zanimiv predvsem zato, ker prinaša veliko novic iz makedonske rock scene, ki je v stanju "ne tu ne tam". Yu okvira več ni, v državi, ki je obkoljena z vseh strani in nima kam, pa je še treba urediti vse stvari. Glasbena produkcija MRTV ima založbo že nekaj let, toda njena izdajateljska politika je, jasno, konzervativna. Večinoma izdajajo kasete z "narodno" glasbo (predvsem slabe, ne tiste prave, makedonske!), toda izmed zadnjih izdaj vendarle velja omeniti drugo kaseto skupine Arhangel (meni najljubša makedonska rock skupina!), s kitariskim rockom na sledi The Pixies in najboljšega "power popa", ter debitantsko izdajo speed-trash-metal zasedbe Sanatorium pod naslovom Na rabot na razumot. Ljudje iz Trotoarja so vseeno bolj pozorni na neodvisno izdajateljstvo, s katerim je najprej začel Bagi šop, prostor, kjer preprodajo stare plošče in sploh ena od stalnih točk, na katerih se zbirajo vsi progresivni rockerski kadri Skopja.

■ AGILNI SKOPSKI ROCKERJI

Še nekaj informacij iz skopske rock scene. V nulti (junjski) številki Trotoarja je obsežen prikaz aktualnega stanja na makedonski rock sceni. Ena od ključnih informacij je, da se je karizmatični pevec skupine Mizar Goran Tanevski po daljši pavzi vrnil na sceno. V enem od tukajšnjih studiev je napravil posnetek pesmi "Den", ki je že dalj časa na prvem mestu makedonske liste Corpus Delicti. Pesem je zares odlična, čeprav brez folklornih vplivov - pričakujemo njegova druga dela. Drugi aktivni član Mizarja, kitarist Gorazd Čapovski, je v Avstraliji in je za sedaj za makedonski rock izgubljen. Aktivna pa je še ena pomembna osebnost makedonskega alter rocka, skladatelj in pevec Goran Trajkovski. Poleg tega, da vodi Anastazijo, piše glasbo za gledališke predstave (pred kratkim je bila v Kumanovu premiera Antigone Dušana Jovanoviča, ki jo je pripravila Lenka Udovički, boljša polovica Radeta Šerbadžije), pričakuje izid plošče v Grčiji (!) in vodi neko oddajo, v kateri predstavlja izključno makedonsko ljudsko glasbo. Pogovor z njim, ki je objavljen v prvi številki Trotoarja, je prava poslastica, prav v teh dneh pa je pripravil skupino za koncert Stop The Madness. Aktivni so še Cyborg, Čokanče in še veliko ostalih skupin. Redakcija Trotoarja je pravkar razpisala natečaj za posnetke novih skupin, ki bi se ob pomoči Bagi Records in OSF ter Kanala 3 (oddaje, ki je specializirana za makedonski rock) našli na CD-ju, ki bi po njihovih besedah za Makedonijo pomenil to, kar so nekod predstavljali Rijeka-Paris-Texas, Pogonsko gorivo in podobne izdaje, vse do No Border Jam Front Rocka. Imenoval se bo Makedonski rok dokument. Komaj ga čakamo!

Miščin me je opozoril še na eno oddajo, Subway, ki je na sporedu ob torkih zvečer na neodvisni TV A1. V njej sodelujejo vsi mlajši video kadri in predstavljajo spote za makedonske in ex-YU scene, pa tudi iz tuje alter rock scene. Te oddaje na žalost nisem mogel spremljati, o njej pa vsi govorijo v superlativih. Pa kdaj drugič.

Leb i sol so živi in zdravi in trenutno delajo ali promovirajo lastne avtorske projekte. Kitarist Vlatko Stefanovski se je zaprl v svoj

dom in pripravlja svoj prvi solo CD. Bil je nervozen in mi ni hotel zavrteti nobenih do sedaj narejenih posnetkov, čeprav je že bil pred koncertom. Verjamem, da se bo izognil nečemu: da bi pokazal, kako hiter in izvrsten kitarist je, ker to že vemo. V isti fazi dela je tudi basist Bodan Arsovski, ki prav tako dela v svojem studiu, medtem ko je klaviaturist Nikola-Koki Dimuševski že na začetku jeseni izdal CD Double Life in sedaj pripravlja prometni koncert v MNT-ju. Brat Vlatka Stefanovskega Goran, znani dramatik, je trenutno v Londonu, toda prav v dneh mojega obiska je prišel v Skopje zaradi izpitov na Fakulteti za dramske umetnosti, kjer je šef katedre za scenarij. Z manjšo ekipo je napravil dramo z naslovom Sarajevo in jo najprej izvedel na Nizozemskem, potem pa je obšla celo Evropo. Podaril mi je knjigo z dramami Divo meso, resnično rockersko poslastico, ki je izšla pri neodvisni založbi Third Ear (tisti, ki je založila zadnja dva CD-ja skupine Leb i sol, balet Zodiak in Live at CBGB/New York). Rockerjem priporočam dramo Long Plej!

■ JAZZ FESTIVAL

Tokratna organizatorja jazz festivala sta Mladinskiot na kulturni center (kratka MKC nam je znana, mar ne?) in Skopje jazz festival d.o.o. Zdi se, da posebnih presenečenj ne more biti. Skopski Jazz festival je že ustaljena kulturna manifestacija in zagotovo spada med najboljše srednje velike evropske sejme sodobnega jazza. To se ne nanaša samo na dejstvo, da glavna selektorja, Oliver Belopeta in Gose Dimkovski, že vsa leta sistematično vabita glasbenike, ki so v špici sodobnega jazza, posebej z newyorške in ameriške scene, temveč tudi to, da sta to jesen jazzovski prireditelji spravila v organizacijski red. Prireditelji v svojem okolju priznana in cenjena, kar pomeni veliko sponzorjev in izdatno podporo vseh družbenih institucij, na čelu z Ministrstvom za kulturo in notranje zadeve. Glavni sponzor festivala je bila Pivovarna Skopje, mošnja pa so obilno razvezala še nekatera podjetja in družbene organizacije. Še več: Skopje Jazz Festival si je že pridobil takšen mednarodni ugled, da lahko računajo tudi na sponzorje od zunaj - tako so recimo izvrstno oblikovan propagandni material na večbarvnem papirju tiskali v Avstraliji (avtorja: zakonski par Serafimovski), isto pa velja za prvi CD z makedonskim jazzom, Caress/Galeš, ki je izšel pri SJF d.o.o., na katerem se predstavlja aranžer, dirigent in pianist Ilija Pejovski (svoječas je sodeloval tudi z Jugoslovskega pop selekcijo). Predstavlja je predvsem dela z elementi makedonske glasbe, kar smo lahko spoznali v Radencih na srečanju radijskih velikih orkestrjev.

Stvari okoli prihoda glasbenikov so bile usklajene, da boljše ne bi moglo biti (mimogrede: en od sponzorjev je bila tudi Adria Airways), nobenih odgovorov ni bilo, le nekaj sprememb glede na prve najave festivala. Ozvočenje je prišlo iz Novega Sada, vse je teklo nekako počasi, vendar gladko. Edino, kar je odpadlo, so bili jam-sessioni, ker so dvorano Hard Rock (MKC) prav takrat obnovili.

V letošnjem programu skorajda ni bilo večjih presenečenj, vsi gostujoči glasbeniki so etabrirana imena sodobnega jazza, in Univerzalna dvorana je bila pet dni napolnjena skoraj do zadnjega kotička. Verjetno ni treba poudarjati, da je skopski Jazz festival prostor, kjer se zbira intelektualna elita, pa tudi ljudje iz aktualne politične hierarhije, med katerimi je bilo tudi nekaj ministrov, ki jim "hot" zvoki niso tuji.

Prvi večer je bil posvečen Theloniousu Monku, temu resničnemu velikanu in inovatorju v modernem jazzu, in je bil naslovljen po

njegovi skladbi "Straight No Chaser". To sovпада s ponovno aktualizacijo njegove zapuščine na svetovni jazzovski sceni. Najprej je bil na vrsti pianist Randy Weston, na žalost brez najavljene kvarteta, toda tudi v solo nastopu je z velemernim "hot" igranjem revitaliziral Monkove ideje, kar sta počela tudi Steve Potts in Steve Lacy, ki sta izvenela zelo organizirano in uigrano. Sledila pa je prava poslastica: dolgotrajni dokumentarni film Charlotte Zwerin v produkciji (nikogar drugega) Clint Eastwooda, ki je prikazoval Monka v petdesetih letih - tudi na sceni, ko je s tistimi svojimi čudnimi akordi razlagal svoje skladbe (posnetki iz klubov, kot sta "Five Spots" in "Minton's Playhouse") in iz privatnega življenja, v katerem prikazuje enako mero destruktivnosti in shizofrenosti, ki je značilna tudi za njegovo glasbo. Čuden, z emocijami nabit film, je en od najboljših dokumentov o rojevanju modernega jazza.

V naslednjih dneh so se v širokem razponu nizale znane formacije sodobnega jazza. Najprej kubanski kvartet in nam dobro znani pianist Gonsales Rubacalba (nova stopnja jazzovskega klavirja), potem ECM kvintet Kenya Wheelerja (krilni rog) s kitaristom Johnom Abercrombiejem, pianistom Johnom Taylorjem in bobnarjem Joejem LaBarberjem (katerega brat Pat je odlični saksofonist). Njihovo igranje je bilo bolj vrolo od tega, kar bi pričakovali pod etiketo ECM, le vodja je bil nekoliko bolj zadržan. Trenutno en od najbolj zaposlenih basistov (na 6-strunski bas kitari in na kontrabasu), John Patitucci, je pripeljal odlični kvartet, v katerem je bobnar Stingov bobnar Vinnie Coliuta. Igrali so fuzijski jazz in izzvali navdušenje med poslušalstvom, ki je očito naklonjeno tovrstnim "hitmetnim" eskapadom. Vseeno so bolj všečni v akustičnih temah, v katerih dajo prednost glasbi in ne bravurozni tehniki. Znani kitarist John McLaughlin se spet vrača k električni kitari (s katero je imel nekaj tehničnih problemov - to so bili edini v vseh petih dneh festivala) in zasedbi (triu) s Hammond orgulami. Orgle je igral mlajši Joey DeFrancesco - kadar je igral na orgle, so sledili tradiciji Jimmieja Smitha in ostalih, ko je prišel za kritaško, pa so se približali fuziji Milesa Davisa. Trio se imenuje Free Spirits, zame pa je bil glavna atrakcija (zopet!) bobnar Denis Chambers, eden od najbolj iskanih tolkalcev na jazzovski sceni. Njegove agresivne politimije vedno znova navdušujejo publiko. Igralka in pevka Abbey Lincoln je veteranka, ki se je v zadnjih letih triumfalno vrnila na sceno (z redkimi nastopi) in tokrat nastopila z mlajšim triom. Z globokim glasom in zelo svobodnim obravnavanjem standardne literature opravičuje status ene od velikih pevk v zgodovini jazza. Organist Wild Bill Davis je bil kratek (solo nastop) in je ponudil samo sled pristopa k Hammond orgulam, v katerem je veliko blues in gospel tradicije.

Zadnji dan je bil rezerviran za Salifa Keito. To ni čisti jazz, toda Oliver Belopeta ga je vseeno povabil preko Francoskega kulturnega centra. Ta veteran je ena od velikih osebnosti afriškega popa. V Skopju je bil nekaj dni - z velikim sprejemom in dodatnim instrumentarijem. "To bo ali dostojen finale festivala, ali pa veliki fiasko!" mi je rekel Belopeta. Zaradi letala sem se moral vrniti pred tem koncertom, toda po telefonu sem zvedel, da je bil vendarle triumf.

Na kratko: 12. skopski jazz festival je bil izveden vzorno, brez padcev, brez nihanja v kvaliteto. Naj dodam še, da je bila cena vstopnic 10-13 DEM, da je imel francoski fotograf Philippe Rosignole odlično razstavo fotografij v elitni galeriji Osten (na otvoritvi so bili prisotni tudi nekateri od portretiranih glasbenikov, recimo Steve Lacy!), da je bilo medijsko pokrivanje dogodka izredno, in da Belopeta za naslednje leto najavlja še nekatera presenečenja in programske premike, poleti pa blues festival pod milim nebom. Če nam le ne bi bilo Skopje zaradi te preklete vojne tako daleč!!!

Ognjen Tvrković

NIRVANA:
IN UTERO
Geffen, 1993

Tretja plošča Nirvane vse jasneje potrjuje dejstvo, da sta skupina in njena glasba predvsem preprost, a obenem v okviru omejenih (zgodnj) glasbenih možnosti rock glasbe izjemno domizelen, celo genialen pojav. Kajti, če kdo uspe tako prepričljivo in tako avtoritativno nesramno iziditi iz že znane občutke in vtis inovativnosti, kakor to počne Kurt Cobain, potem si to oznako nedvomno zasluži.

Nirvana je pravzaprav heterogeni, globlji in razgledni model (delnik, pod katerega gre vse) rocka 90. let in obenem metafora grunge. V svoji stremenosti nam pove vso zgodbo od zaslona grunge (sredi 80. let), njegovega razvoja v osrednji tok rock glasbe (začetek 90.), do osvoboditve izšča, popularizacije in standardizacije (1993). Nirvana je simbol tega razvoja, sinonim in močnejše celo edino, kar bo ostalo trajneje zapisano v zgodovini rock glasbe. Če so 80. dala U2, ima Nirvana, kot se zdi, največ možnosti za to mesto v 90. Zaka?

Plošča In Utero ni Nevermind in ne Bleach. Je sinteza obeh možnosti, brušenje skrajnosti in robov. Le tako je lahko prispela, kljub svoji radikalnejši podobi in primerjavi z Nevermind, do prvega mesta v ZDA. Nirvana tako odpira in vzgaja recepcijske predstave milijonskega poslušalstva in medijev za tisto, kar je bilo do konca 80. let (punk, hard core, metal) za to populacijo povsem nesprejemljivo. Tradicija in čas sta naredila svoje, tako da se v sodobni rock glasbi pojmi underground, radikalnost, subkultura in srednost, komercialnost, dominantnost itd. počasi pomenko izpraznjujejo, izginejo ali pa dobivajo nove poudarke. Inovativno, nesprejemljivo, je s ponovitvami, drobni variacijami in kombinacijami pač postalo konvencionalno, shematično.

Plošča In Utero je s tega stališča izjemno domiselna plošča, saj spaja dve fazi tega procesa: zgodnji grunge (obdobje Bleach: 1., 2., 7. in 8. komad) in pozni grunge (obdobje Nevermind: 3., 4., 5., 6. in 9. komad) z vsemi vmesnimi posvji. Presežek in novo raven tega spajanja pa lahko vidimo v 10., 11. in 12. komadu z nove plošče. Plošča Incestricide (1992, kompilacija) s tega stališča ni bila tako obrobna zadeva, saj je napovedovala prav to. Tak spoj daje Nirvani tisto širino, tisti razpon, ki ga nima nobena druga grunge skupina. Mogoče so mu najbližje Pearl Jam (dokaz je zamenjava Nirvane na prvem mestu prodaje v ZDA), vsi ostali pa ostajajo s stališča zgodaj omejenih procesov preveč enodimenzionalni (dosledni, zvesti samemu sebi?); Mud-honey, Soundgarden, Tad, Dwarves, Fluid, Treepoppe itd. To seveda ni vrednotenje. Nirvani sledi tudi kopica posnemovalcev: Stone Temple Pilots, Blind Melon, Hammerbox, Candlebox, najnovejši Urge Overkill (stavim, da bo to milijonska naklada).

Izjemnost Nirvane ostaja v tem, da imajo karizmatičnega Kobaina, izjemni ljud besedi, ki promovira sporaznično ohišnost, razpuščeno, neosebno gibljivost, s čimer se lahko poidentificirajo množice v 90. Nirvana je metafora za procese, ki so doleteli aktualno podoba rock glasbe. Je odraz in odvod "stanja duha in zavesti" dobe, v kateri vladajo nerazlični in raztrojeni individualizem, informacijski kaos, nova paradigma znanosti ter hiperimperialistična standardizacija kulture.

Gorazd Beranič

URGE OVERKILL:

SATURATION
Geffen 1993

Prva plošča skupine Urge Overkill z naslovom Strange Eye je izšla leta '85 za majhno založbo Ruthless Records. Sedli so ji albumi Jesus Urge Supersar leta '88, Americaniser leta '90 in Supersonic Storybook leta '91, ki so vsi izšli pri znani neodvisni založbi Touch And Go. Istega leta je skupina izdala še mini LP Overkill. Sveto ljubezen do tega formata je skupina potrdila na kompilacijskem EP-ju Stall, ki je izšel kot zaključek sodelovanja med Touch And Go in bandom.

Album Saturation so Urge Overkill posneli kot prvi garaži med lanskih božičniki in novoletnimi počitnicami s pomočjo črnih producentov Butcher Brothers, ki so zastavili z delom z vzhajajočo zvezdo rapa Cypressom Hillom. Pravi "crossover" med belim in črnim, ni kaj. Plošča Saturation je tudi "crossover" med različnimi glasbenimi žanri, saj ponuja vse, od sodobnih novo mehiških vzniklihih pesmi "Sister Havana" ali "Tequila Sundae", preko Stones komada "Positive Bleeding", klasičnega rocka sedemdesetih (z nepopretnim uvodom), "Bottle Or Fur", novo geltonovskega zroka "The Stalker" ali belega hip hopa "Dropout", do punkerske "Woman 2 Woman". Ni čudno, da so Urge Overkill na oranžnem vinilu posneli vse, kar je danes moč posneti. Električna jim ne zameira; ampak ige so v vsem tem Urge Overkill, ali niso odšli predale? Tudi Mick Jagger je redke električne ploščo, navsezadnje jo je tudi Iggy, toda ta dva pri tem nista izgubila svoje osebnosti, še več, poudarila sta jo. Urge Overkill pravzaprav niso izgubili svoje identitete, saj je doletel niti niso dokončno izgubili, pa tudi poudarili niso tistega, kar so do sedaj imeli. Album Saturation v celoti izveni kot ena ura sponada dobrega radijskega programa, recimo kot ure dobre glasbene opreme na Radio Student. Manjšeje razvečeni in sočni klasični pesmi, provokativnost in napake, spontanost in neprogramirana, skratke osebnost, identiteta skupine. Po drugi strani pa, če so teh dvanaest komadov posneli za to, da bi bili predvajani kot kvalitetnejši del programa MTV in komercialnih radijskih postaj, so cilj dosegli, saj Urge Overkill in njihov novi album ponuja uro mehke, speme in neprovokativne gošbe. Če si želite poslušati Urge Overkill, potem jih poslušajte zdaj, dokler so sveži, saj bo kasneje prepozno.

Terens Štader

POD SKALPELOM

DEMOLITION GROUP:

BAD GAG 2

Kifit, 1993

Druga, upoštevajoč še mini album pravzaprav tretja plošča tega posavskega čudeža, je sicer izšla že pred poletjem, žal pa smo jo dobili v roke šele po zaključku redakcije prejšnje številke. Toda nič ne de, nikakor ni prepozno (ali oče?) še enkrat opozoriti na to izvrstno ploščo, na plod osemletnega dela skupine, katere korenine segajo v delovanje benda *Gastarbajters*, ki je svojo pisno melodično muziko ovekovečil na dveh ploščah. Italijanska plošča *Mizerika* je delovala preveč mehko in neprepričljivo, medtem ko je skupina *Demolition Group* na nastopih vedno razstrelila prvi zvočni dinamit. Šele na tokratnih posnetkih je fantom iz (okolice) Brezje uspešno vso energijo živega igranja prenesel tudi na ploščo, ob tem pa so ohranili tudi maksimalno zgoščeno skupinsko muziciranje, ki temelji na virtuozni igri basa, totalno (huronsko) učinkoviti elektronski ritmični podlagi in izjemno prepričljivem in osebnem vokalnem stilu pevca ter skrajno široko odmerjenih, a izjemno učinkovitih saksofonskih "trikih" ob pravi "tapetni" kitarski obdelavi zvočnega prostora. Rezultat je ena od najboljših plošč, kar jih je nastalo v našem prostoru. Prav obžalovanja vredno je, da *Demolition Group* nikakor ne morejo prebiti magične meje med domačim (malodarne kulturni statusom) in širim svetom, v katerem je tovrstnih skupin izjemno malo - ob pravem promocijskem pristopu bi se morali prebiti na mesta, ki jih sicer zasedata *Laibach* in *Borghesia*. Morda jim bo "veliki mef" uspel na podlagi prispevka za prihajajočo "Kraftwerk" kompilacijo, na kateri sodelujejo z navdahnjeno predelavo znamenitega komada "The Model", ki so ga predelali skoraj do nerazpoznavnosti, pravzaprav so praktično ustvarili nov komad (kljub temu, da še zmeraj dajem prednost originalu, priznam, da prav ta komad razkiva presenetljive domete izjemnega občutka te skupine za razvijanje in razreševanje strahotne zvočne napetosti). *Bad Gags 2* je kot zbirka najuspešnejših skladb *Demolition Group* napeta veniga zvočnih eksplozij, ki poslušalca ne božajo ušes s sladkobo melodičnostjo, ampak s sprevnostjo, ki temelji na sodobnem odnosu do moči zvoka kot temelja izraza glasbe, ki sega daleč onkraj tistega, kar vedri in oblači v sodobnem rocku. Predvsem pa je njihova glasba od začetka do konca ne samo kompozicijsko napeta, spetna in tekoča, ampak je potopljena tudi globoko v pisno vzemirjive temelje telesnosti kot temeljnega načina doživljanja električno nabitega čistega zvoka.

Rajko Muršič

RES NULLIUS:

NO ONE CAN LIKE THE
DRUMMER MAN

Stiskarna Records/Nika 1993

Velenjska inkamacija *The Stooges* me na koncertnih nastopih doslej ni navdušila, kvečjemu nasprotno, zato nisem veliko pričakoval od studijskega materiala, ki bi po pravih "garažnih" produkcijah rudimentnega rocka moral biti še manj avtentična verzija koncertne ognjovitosti, toda pri *Res Nullius* je to postavljeno na glavo. Na koncertih dajejo vtis, da sicer obvladajo rockovski abecedo, manjka pa jim kompakten skupinski zvok v dodelavih sicer zanimivih zamisli, a brez pravih zaključkov. Na snemanju pa so se očito uspešno posvetili posameznim komadom, ki so končno postali zaključene celote. Še vedno jim je sicer mogoče očitati enorazsežnost zvočnega toka in preveliko monotonost, pomanjkanje dinamike in uporabo skrajno širokih harmonskih in melodičnih prijemov, toda te, na koncertih jasno zaznavne hibe (in določeno izpraznjenost zaradi nekritičnega povezanja ortodoksnih zvočnih obrazcev), so uspeli obrniti sebi v prid. Monotono ponavljanje riffov so stikali v prav ekstatične zvočne strdke, umazan zvok so znali povezati z robustnim instrumentalnim pristopom, ki ga na nekaterih ključnih mestih znajo nadgraditi tudi z nekaterimi izpadi (breaki), ki začinjajo osnovne rockovske riffe. Kakšen korak do izraznega besnenja *Majk* jim sicer (morda na srečo) še manjka, toda celota je prav posrečena. Morda bi se lahko odrekli angleških besedil, ki jih gleda na njihov pristop k underground rocku ne bo ponesel preko meja, morda bi lahko koncerte izvajali bolj premišljeno, morda bi se lahko kot "dobri učenci" igryju zahvalili za inspiracijo in šli naprej svojo pot, morda... Bistveno je, da so, kar zadeva obvladovanje glasbil, preselili garažno diletantstvo, kar dokazujejo tudi nekateri tunki obarvani komadi in nekatera neortodoksna domislica, še posebej pa prispevek izredno zanesljivega bobnarja, ki se posebej izkaže na (paradoksalno) v živo posnetem in najbolj izstopajočem zaključnem komadu "Ultrasovari". Predvsem pa *Res Nullius* dokazujejo, da slovenski (provincinalni?) rock le ni mrtva, izpraznjena goba, ki samo vpija in ne da ničesar od sebe.

Rajko Muršič

Peter Lovšin

DESETA PUNCA

Na stolpnici ob Celovski cesti v Šiški v Ljubljani se že nekaj let bohoto pomenljivo stenski napis: "Punk forever with Perči Gnusi".

Skupina Pankrti, na katero se nanaša napis, sedaj živi le še v spominih, v kakem video posnetku in seveda na nosilcih zvoka. V živo pa le vtoliko, vkolikor (je) Peter Lovšin s Sokoli, sedaj pa z novo zasedbo, Vitezi o'blozene mize, preigrava(l) posamezne lastne skladbe iz tistega obdobja. V Vitezih gre za nekakšno soočenje generacij: Lovšinu namreč pomagata kitarist Mark Čuček ter klavirist Jure Hubscher, oba svojčas v skupini Martin Krpan, ter basist Alen Steržaj in bobnar Jože Habula iz zasedbe Big Foot Mama.

Peter Lovšin je pravkar izdal samostojno ploščo z naslovom *Hiša nasprot sonca*. Pri njenem snemanju so mu - prav tako pod imenom Vitezi o'blozene mize - pomagali člani zasedbe Buldožer.

Vse več ga slišimo z akustično kitaro. Protislovje ali popolnoma logičen razvoj? Kaj sta pravzaprav predstavljali skupini Pankrti in Sokoli, ter kaj zdaj pomeni zasedba Vitezi o'blozene mize?

KATEDRA: V nekem nedavnem intervjuju si dejal, da ste, ko ste konec sedemdesetih ustanovili skupino Pankrti, pravzaprav hoteli igrati "električno folk glasbo".

Peter Lovšin: Čeprav smo hoteli biti "električna folk skupina", sem imel le akustično kitaro. Pa še to sem odložil, ker sem - po sili razmer - v Pankrtih le še pel. Tudi zato je mogoče takrat vse izpadlo tako ostro, moje sedanje početje pa ni več tako.

V bistvu gre za kontinuiteto med mojim tedanjim in sedanjim delom. Bistveno je, da je šlo za različna razpoloženja. Takrat smo pač živeli veliko bolj politično. Mislim, da je bilo smiselno živeti politično, ker smo bili pod eno politiko, ki nas je hočeš nočeš okupirala. In ker smo pač hoteli početi nekaj na svoj način, smo zelo hitro prišli v nasprotje s tisto ustaljeno prakso realsocialističnega popevkarstva. Tudi ali predvsem zato je bilo videti, kot da se za nekaj borimo, čeprav se v bistvu nismo borili načrtno. Nismo hoteli delati revolucije. Ali drugače: beseda revolucija je bila takrat že tako zguljena, da smo napisali, da je edina "totalna revolucija samopotrdiv". Šlo je tudi za zelo osebno gledanje na te stvari. Zelo daleč od kakšnega zdajšnjega pojmovanja politike. Šlo je pač za to, da smo hoteli sporočiti, da je vsak svoja partija in da smo veliko govorili o anarhiji. In ker je jasno, da je anarhija politika, je bilo v tem smislu tudi naše početje opredeljeno kot politično, čeprav je bilo vse skupaj le rock and roll.

KATEDRA: Nato so prišli Sokoli, imenovani po telovadnih društvih, ki so hkrati tudi krepila zavednega duha.

Peter Lovšin: Vsaj z imenom smo želeli ohranjati nekakšno levičarsko tradicijo. Človek bi dejal, da tudi telovadno. To se pravi, da smo predstavljali levi, recimo temu Reichov pogled na seksualno svobodo, promiskuiteto in te stvari, ter na telovadbo kot šport, kot osnovo zdravega spolnega razvoja naše družbe. Hkrati sem bil nekako navdušen breztelesnosti, neortodoksni, skratka dolgočasnosti in praznosti dobršnje dela t.i. 'alter scene'.

S Sokoli sem se na nek način oprl na sredinski rock, preverjal sem svoja stališča do tovrstne glasbe, čeprav smo obdržali - še zlasti na prvi plošči - določeno raven diverzivnosti. Moraš upoštevati, da smo jo posneli še v Jugoslaviji. In to ploščo, ki je imela take skladbe, kot *Svršimo zajedno*, pa tudi *V ritmu lipovega lista* itd., in se je imenovala *Bitka za ranjence*. To bo pač morala zgodovina še odkrivati.

Po drugi strani je bila to jugoslovansko naravnana plošča s tako skladbo, kot je *Dijete*, ki je izrazilo antireakcionarna, tako v smislu reakcionarna kot v smislu neke nacionalne politike, ki je sedaj v Sloveniji pač zelo nazadnjaška, še posebej v svojem desnem delu. Marsikaj od tega se je čutilo že takrat. Hoteli smo črpati iz kulture, ki ne bi bila strogo samo ljubljanska.

Naslednja plošča, *Marija pomagaj*, je v bistvu zelo svetla, čeprav vsebuje tudi veliko temnih občutij. Recimo v skladbi *Drugi svet* in podobnih. Vendar smo na tej plošči poskušali zaobjeti ves tisti smeh in radost rock and rolla na nek nepretenciozen način. Zadnja plošča je bila *Satan je blazn zmatran*, ki je bila temnejša, mogoče celo s pretrenimi razpoloženji, pač s takimi, ki so me takrat zanimala in po svoje tudi sproščala.

Zmeraj smo hoteli komunicirati z občinstvom, delali smo za občinstvo, ne samo Sokoli, v bistvu že Pankrti. Če nas občinstvo ni razumelo, smo menili, da smo krivci v dobrušnji meri tudi mi in ne le občinstvo.

KATEDRA: Kako je prišlo do srečanja z Vitezi o'blozene mize?

Peter Lovšin: Z Borisom Beletom sva že dolgo prijatelja, studio Boruta Činča pa ima ustrezno vzdušje. Činč je z nami igral že na prvi plošči Pankrtov, *Dolgcajt*, v skladbah *Metka*, *Podgane* itd. Kasneje tudi na Mariji pomagaj. Torej na dveh, recimo, mojih temeljnih ploščah. Tako je bilo normalno, da mi trije delamo skupaj. Potem so se priključili še ostali trije: ritem sekcija in kitarist Dušan Vran-Cika, bobnar Buldožerjev, je tudi že dalj časa moj prijatelj. Njihov basist, Ven Jemeršič, je sicer nov, vendar smo se zelo hitro ujeli, kitarist Uroš Lovšin je pa tudi že sam po sebi standard, ki si ga vsak glasbenik želi v svoji skupini, ker je njegovo dožemanje kitare nekaj posebnega.

Hotel sem narediti zelo neposredno, odprto ploščo, ki jo občutiš takoj. Naš način dela je bil tak, kot si ga je recimo dostikrat privoščil tudi Dylan: da je zbral zasedbo glasbenikov in z njo v studiu dobesedno v živo posnel svoje pesmi. Tudi mi smo vse delali v studiu. Praktično nismo imeli nobenih predhodnih vaj. To je pač princip, ki ga verjetno v Sloveniji še ni nobeden uporabil na tak način. Mi smo v studiu preprosto igrali, dokler nismo bili zadovoljni z izvedbo, nato smo jo šli takoj posnet.

KATEDRA: So pesmi s plošče *Hiša nasprot sonca* nastale v krajšem času ali si jih pobral iz več obdobj?

Peter Lovšin: Pesmi sem pisal od lanskega poletja do letošnje pomladi. Vse so nastali v tem obdobju, nobena ni od prej. Gre za liriko, ki je plod zelo konkretnih občutij. V bistvu so vse pesmi beleženje nekih resničnih občutij zelo določenih dni. *Neko glupo nedeljo* je bilo dejansko v nedeljo, knjige mi zares to pomenijo, kar navajam v pesmi, cerkev pri Sv. Petru je res cerkev pri Sv. Petru oz. pri medicinski fakulteti, pri Paizlu, veter je bil dejanski veter, reke res tečejo... Kartina v Ljubljani je prava, nasproti cerkve, v kateri je Viba film. Zanimivo pri tem je, da ni izmišljena niti ena stvar. Mogoče le to, da je devet punc in ne sedem.

KATEDRA: Na plošči zvenijo besedila nekoliko okorno, v akustičnih izvedbah, ki si jih naredil na ljubljanskem Radiu Student, pa zvenijo mnogo bolj tekoče.

Peter Lovšin: Ne vem. Jaz nimam tega občutka. Mogoče je to tako zato, ker je minilo že par mesecev, odkar smo posneli ploščo. Medtem smo opravili tudi par nastopov, jaz sem pesmi že preinterpretiral, izbrusil, zato mogoče zvenijo bolj tekoče, kot na snemanju. Vendar moram reči, da imam v producentu Beletu, ki je tudi sam pevec, že od plošče *Marija pomagaj* naprej nekoga, ki me usmerja, mi pomaga, svetuje pri sami interpretaciji, pri snemanju. Čeprav je res, da večino stvari dokaj hitro odpojem. Ne porabim veliko snemalnih ur, recimo deset, petnajst ur za celo ploščo.

KATEDRA: Boš izdal *RŠ Unplugged*?

Peter Lovšin: Mogoče. To, kar sem naredil pred kratkim, ko sem na Radiu Student predstavil svoje nove pesmi sam z akustično kitaro, je že drugi podoben nastop. Letos spomladi sem bil tam s Sokoli, z mano sta bila Bekičič in Kukec s kitarami. Tista oddaja je bila deležna dobrih odmevov. Pa tudi ta, kolikor slišim. Mogoče bi lahko iz teh posnetkov res naredili tovrstno izdajo.

KATEDRA: Že nekaj časa ste na turneji po Sloveniji. Ali tudi na teh nastopih igraš akustično kitaro?

Peter Lovšin: Ja. Igram pač odvisno od posameznih skladb. Medtem imamo tudi že dve popolnoma novi pesmi, ki sta nastali še po snemanju plošče. Ob tem igramo nekaj priredb Pankrtov, ki tudi bistveno odstopajo od izvirnikov. Nenazadnje imamo le drugačno zasedbo kot v prejšnjih dveh skupinah. Veliko pozornosti posvečamo vzdušju, razpoloženju posamezne skladbe. Gradimo na skupnih občutjih. Meni je všeč, da igram tudi kitaro. Če se dobro ujamemo, ob pridemo v ritem, v "mood", kot rečejo tuji, lahko skladbo tudi potegnemo.

KATEDRA: Imate kake tuje priredbe?

foto: Primož Lovrič

Peter Lovšin: Le eno zelo hecno priredbo skladbe *No Limit* zasedbe *Too Limited*, ki pa je še nihče ni prepoznal, he, he. Skladbi je v naši izvedbi naslov *Nič ni svetega*. Temelji na zelo ostrem kitarskem riffu, zato si ga mogoče lahko prisvojimo.

KATEDRA: Nobenega Dylana?

Peter Lovšin: Na vajah smo igrali tako Dylana kot Louja Reeda. Vendar se enostavno ne počutim dobro, če bi moral peti pesem z angleškim besedilom. Zato jih tudi ne pojem. Če že - kaj, potem naredim priredbo s prepričnim besedilom. Sam pri sebi sem naredil par Dylanovih skladb s slovenskimi besedili, ki jih igram zase. Recimo pesem *Billy s plošče Pat Garret And Billy The Kid*, kjer se besedilo sedaj glasi: "Puške tam čez reko mer'jo vate, lovski pes je našel tvojo sled, lovec na nagrade te že išče, o Mojca, kdaj prideš k meni spet". Prepsnil sem tudi par pesmi Leonarda Cohena. *Tonight We'll Be Fine* je sedaj *Zvečer bo v redu* ali *Danes bo v redu*. Ali pa *Pred nevihto skrijem* te po Dylanovi *Shelter From The Storm*. To je prepsnila moja žena.

Težava pri teh pesmih je, da so vse bolj ali manj umirjene, nežne. Takih pa imamo v bistvu že sami dovolj. Občinstvo na koncertih vseeno hoče več udarnejših skladb. Tu imam dovolj zaledja v svojih pesmih iz časa Sokolov in Pankrtov, ki jih še vedno bolj čutim za naše kot kakšne druge.

KATEDRA: Dve - po rjajem mnenju - tvoji najboljši pesmi sta *takšni, nežni in otožni: Metka in Ko so česnje cvetele*. Slednja dovolj jasno govori o usodni odvisnosti od mamil. O čem pa govori *Metka*?

Peter Lovšin: V bistvu ne gre za kakšno konkretno osebo. Preprosto sem poskušal ujeti občutek, ki te prevzame, ko vidiš nemočnega otroka. Na vozičku ali kako drugače vezanega na eno mesto. To je občutek, ko si omejen na določen prostor, ujetnik, ko ne moreš delati tistega, kar delajo drugi. Hkrati pa zavedanje tistega, da je v bistvu lepo, kot je zapisano v zadnji kitici pesmi *Metka*, da sploh hodiš po cesti, da hočeš kam drugam. Eni ne morejo sploh nikamor drugam...

Taki otožni občutki vsakega kdaj pa kdaj napadejo. Z njimi se je dobro soočiti.

Milko Postrak

FESTIVAL MUSIQUE ACTUELLE IN ZALOŽBA VICTO

MICHEL LEVASSEUR, ČLOVEK Z NALOGO

VICTORVILLE: OTOK NOVE GLASBE

Reputacijo, ki so je v zadnjih letih v glasbenem svetu deležni avtorji iz Quebeca, sta v veliki meri pogojevala festival in založba v mestu Victoriaville, ki ju vodi Michel Levasseur. Ekskluzivni razgovor z njim je izvedla naša posebna enota.

Pred kakšnimi šestimi leti smo prvič prišli v stik s programom festivala *Musique Actuelle*, ki se je takratnega oktobra dogajal v mestecu sredi Quebeca, Victoriaville. Spisek udeležencev nas je pometal na tla in vzbudil hrepenenje po tem, da bi poleteli do Kanade in prisostvovali slavju. Istega leta smo se srečali s prvimi izdajami založbe *Victo*, ki ima sedež v istem mestu in je izdala živi album (posnet prav na festivalu) *Renéja Lussierja* in *Freda Fritha* z naslovom *Nous-Autres*. Lansko leto je nek mlajši kolega skorajda odšel na festival, neudejana želja pa je ostala; no, vsaj izdaje založbe *Victo* smo doslej uspeli pokriti. Človek, ki ima glavno besedo v obeh primerih, Michel Levasseur, se je znašel v Nancyju na festivalu, o katerem smo pisali v prejšnji številki. To je bila dobra priložnost za pogovor, še posebej upoštevajoč desetletnico tega festivala.

FIMAV, kar je kratica polnega naziva festivala, je zmeraj potekal po 5 dni v oktobru, s kakšnimi 20. do 25. koncerti. V teh letih so nastopili vsi, ki kaj pomenijo v svetu nove glasbe, od *Suna Raja*, *Fritha*, *Zorna*, do ekskluzivnih nastopov japonskih *After Dinner* ali švedskega *Looping Home Orchestra*, ob dobri prezentaciji quebeške in kanadske scene. Žanrovsko gledano je festival pokril večino produkcije "novih glasb", ob nekoliko močnejše prisotnosti jazzu in odsotnosti etnične glasbe. Moč in pomen *Musique Actuelle*, kot tudi montrealске scene, sta tolikšna, da je recimo leta 1991 prevzel deveti, (za sedaj zadnji) festival *New Music America* kar polovico programa prav do festivala v Victoriaville.

KATEDRA: Lansko leto ste proslavili desetletnico. Povejte nekaj o tem, 11. festivalu.

M. Levasseur: Povabili smo pomembne glasbenike, ki so nam v prejšnjih letih pomagali, da smo prišli do takšnega festivala. V zadnjih 10. letih je prišlo do opaznega razvoja nove glasbe v Ameriki in Evropi, nekateri glasbeniki, ki skupaj s festivalom niso bili zelo znani, so sedaj neke vrste "velike zvezde" nove glasbe. Tako smo povabili *Freda Fritha* s posebnim projektom, *Anthonyja Braxtona*, *Billa Frisella*, ki pred desetimi leti še ni bil znan, danes pa je zvezda, podobno je tudi z *Artojem Lindsayem*. Imeli smo tudi veliki specialni projekt - povabili smo *London Jazz Composers' Orchestra* z *Barryjem Guyem*, skupino s 17.-18. glasbeniki. Za nas je bila to neka vrsta povratka k prejšnjim časom, če gledamo po glasbenikih, ki so prišli, toda glasbeno je bilo zelo močno. Vsi ti glasbeniki niso samo najbolj znani, temveč so še naprej med najkreativnejšimi v tej glasbi. Za nas je bil lanski festival ne samo pomemben in zanimiv, ampak tudi velik izziv, da začnemo z novim desetletnim ciklusom. Sedaj še zmeraj nimamo programa za naslednji festival; še iščemo. Tudi moj prihod v Nancy je iskanje. Opazam, da tudi tukaj publika išče nove izzive in da je pripravljena na nove stvari, tudi če kvaliteta ni izjemno visoka, le da se pojavlja neka vrsta novih iskanj. Tukaj sem opazoval reakcije poslušalstva, ki ni več tako zainteresirano za standardne instrumente, če glasbeniki niso za-

res zelo, zelo dobri. Če kitarist igra deloma kot na primer *Derek Bailey* ali *Frith*, težko najde novo publiko. Zaradi tega se tudi jaz trudim najti nov material, obenem pa zadržati kvaliteto.

FESTIVAL V MESTU HOKEJSKIH PALIC

KATEDRA: Ali je bil na samem začetku festival samo kanadski?

M. Levasseur: Na začetku smo imeli samo quebeške in kanadske skupine ter dva tuja glasbenika: *Fritha* in *Nana Vasconcelosa*. Zanimivo je, da smo imeli na začetku tudi simfonični orkester, *montrealški*, ki je danes v svetu zelo slaven, tedaj pa je bil odkrit za Quebec. Razlog za vključitev tako velikega orkestra je v tem, da smo se morali približati miliju - politikom in drugim, ki bi lahko vplivali na festival. Glede na to, da smo vse skupaj pripravljali dve leti, ni nihče verjel v ta projekt, in šele z vključitvijo simfoničnega orkestra smo tudi v teh krogih pridobili kredibilnost. Tako smo imeli ta orkester na prvih dveh festivalih, poleg njih pa še 12-14 koncertov nove glasbe. Meščani so prišli na koncert simfoničnega orkestra, na ostale pa ne - na ostale koncerte so prihajali ljudje izven mesta, celo izven Quebeca. Tako smo lahko po dveh letih nadaljevali brez orkestra in se bolj posvetili novi glasbi. Čeprav se je festival od začetka imenoval *Musique Actuelle*, smo tudi mi sami morali sproti odkriti, kaj je nova glasba. Nismo si želeli festivala jazza ali sodobne glasbe, in ugotovili smo, da ime povsem ustreza temu, kar smo hoteli, a nismo vedeli, kaj je (op.a.: zanimivo, v časopisu *Option* iz leta 1982 je trdiltev o popolnosti izraza "musique actuelle"). Na začetku smo imeli nekaj klasične glasbe, nekaj kanadske ljudske glasbe, po vse večjem uspehu in ob prihodu publike iz ostalih delov Kanade, kasneje pa tudi iz Amerike, pa smo se bolj specializirali za novo glasbo. Ko smo postajali vse večji in večji, smo tudi dobivali vedno več denarja in ga uporabili za to, da smo se še bolj specializirali, za razliko od drugih, ki to ponavadi izkoristijo za organizacijo vse bolj pompoznih in "večjih" dogodkov. Zaradi tega so se pojavili problemi s političnimi institucijami v Victoriaville, ki je drugače zelo majhen kraj. Toda z rastjo našega uspeha je prihajalo vse več ljudi (350-400 na večer), dobivali smo vse več priznanj, celoten tisk in mediji v Quebecu so temu dogodku posvečali veliko pozornosti. Toda politiki so v zadnjih treh letih začeli pritiskati na nas. Želeli so namreč, da bi prihajalo več ljudi, da bi imeli skorajda pop festival, toda vendarle so dojeli, da nas v svetu cenijo zaradi ekskluzivnosti in kvalitete, da to močno odmeva v medijih in zaradi tega so si mislili: "Zakaj ne bi napravili velikega jazz festivala in privabili dva tisoč ljudi, zakaj ne bi bilo koncertov na prostem...?" Da bi udeleženi svoje namere, so v zadnjih dveh letih začeli zmanjševati dotacije in zaradi tega smo se odločili odpovedati festival za leto 1993. Stvari z mestno oblastjo so postajale vse slabše in slabše, tako da smo se odločili, da se v tem letu začnemo z njimi resno pogajati in da si za to vzamemo dovolj časa. Rekli smo, da bo naslednji festival maja ali junija 1994 in vzeli smo si pol leta za pogajanja. Zaradi nerazumevanja in izsiljevanj smo se nehali pogajati, toda v mestu je ostala močno izražena zahteva, da nadaljujemo in si izbojujemo festival, kar nas je presenetilo, ker na koncerte ne prihaja veliko ljudi iz mesta. Toda o festivalu se piše in govori, tako da so meščani ponosni na festival in so želeli, da nadaljujemo. Končno smo v marcu napravili pogodbo z vsemi odgo-

vojnimi ter določili vse dotacije za nadaljnja 3 leta. Vsekakor pa bomo pripravili festival tudi drugo leto, kajti finančno to zmoremo, ne sicer stalno, nekaj let pa. Dotacije so med 8-10%, toda bistvena je moralna podpora za to, kar počneš v svojem mestu. Zaradi tega imamo podporo velikega števila ljudi, ki po svojih močeh pomagajo - privatni sponzorji prispevajo kakšnih 20% sredstev. K lokalnim dotacijam je treba prišteti še dotacije iz Quebeca in Kanade, tako da skupaj znašajo 50% prihodkov, 5% dobimo še od lokalnega radia, od prodaje vstopnic, pijač, plošč in majic pa dobimo še ostalih 25%. Glede na tako raznolik izvor prihodka lahko pripravimo festival tudi ob izpadu ene od postavk.

KATEDRA: Koliko ljudi dela pri organizaciji festivala?

M. Levasseur: Dva delata čez celo leto, šest jih pomaga pol leta, med festivalom pa angažiramo kakšnih 60-70 ljudi. Vsi so plačani, ni prostovoljnega dela. V prvih letih smo bili vsi prostovoljci.

KATEDRA: Ali imate več klubov in dvoran, ali pa se vse dogaja na enem mestu?

M. Levasseur: Imamo vsega skupaj tri prostore, vendar to niso klubi, ampak prostori, ki jih pripravimo posebej za festival. Ko ni festivala, v teh prostorih ni koncertov. Uporabljamo lokalno cerkev, neko dvorano za 400-500 ljudi z mizami in barom, dvorano doma upokojencev in restavracijo lokalnega collega.

KATEDRA: Dobili ste ime, zelo popularni ste.

M. Levasseur: Da, popularni za glasbenike. Ker v Ameriki ni veliko tovrstnih festivalov, je Victoriaville dobra priložnost, da nas spozna Amerika, ker prihaja publika in kritiki z vseh strani, veliko je kontaktov. Za nas pa je pomembno, da so tudi glasbeniki zadovoljni, čeprav jim ne plačamo veliko, nekateri celo investirajo svoj denar, da lahko igrajo na festivalu.

VICTO, ZALOŽBA V VZPONU

Michel Levasseur vodi tudi založbo *Victo*, ki je na začetku (leta 1987 in 88) izdajala albume, posnete na festivalu v Victoriaville. Ko je festival postajal vse bolj zanimiv in so na njem igrala vse bolj zveneča imena, so postale te plošče tudi izjemno pomemben dokument in priložnost za izdajo novega materiala. Na prvih izdajah so dueti: *Frith/Lussier*, potem *Derek Bailey* in *Anthony Braxton (Moments Precieux)*, *Taihelbaum/Zingaro*, pa tudi poslovljeni nastop dolgoletnih sodelavcev *Heinerja Göbelsa* in *Alfreda Hartha*. Založba *Victo* je do danes izdala 24 plošč, zadnji je album *Larsa Hollmerja Looping Home Orchestra*, ki je izšel pred kakšnim mesecem, na njem pa so posnetki nastopov te skupine z letošnjimi evropske turneje in z lanskoletnega nastopa na festivalu v Victoriaville (glej prejšnjo številko in poročilo iz Nancyja!). Na teh izdajah se največkrat pojavlja *Anthony Braxton*, potem pa še pianista *Marilyn Crispell* in pozavnist *Conrad Bauer*. Kanadskih avtorjev ni veliko, tu je samo trio *Pimley/Elis* in izvrsten album *Confitures de Gagaku* *Jeana Deroma*. Danes *Victo* ponovno izdaja zgodnje albume na CD-jih, ki pa jim dodaja dodatni material. O vsem tem pripoveduje sam šef založbe.

M. Levasseur: Založba *Victo* pripada isti neprifitni organizaciji, ki pripravlja festival in se imenuje *Production Plateforme*. Z izdajanjem plošč smo začeli pred šestimi leti, kot nekakšno nadaljevanje festivalskih akcij. To je naravna povezava. Veste, po nekaj letih postane malo frustrirajoče imeti samo festival, na katerega je treba, ko se konča, čakati celo leto samo

s spomini na kasetah. Všeč mi je bila ta ideja, da bi začeli izdajati plošče, ki jih lahko potem poslušamo čez celo leto ali jih pošljemo novinarjem širom sveta. To je bila obenem promocija za glasbenike in za festival. Glede festivala samega je vedno več dela, tako da smo glede števila izdaj omejeni in izdajamo tri ali štiri plošče letno. V zadnjih dveh letih smo izdali štiri nove plošče in na CD ploščah ponovno izdali vse stare vinilne izdaje.

KATEDRA: Ali izdajate samo material s festivala?

M. Levasseur: Začeli smo z izdajanjem festivalskih posnetkov, sedaj pa se to spreminja. Prvih deset albumov je bilo v živo. Danes nekateri glasbeniki posnamejo material v studiu in nam potem ponudijo te posnetke. Izdajateljki del v okviru produkcije danes ni več tako povezan s festivalom. Izdajamo tudi plošče glasbenikov, ki se ne pojavljajo na festivalu; tu gre za nekakšno kontinuiteto, tudi za material ni nujno, da je bil posnet v Victoriaville. Tako je bil album *Zeene Parkins Ursa's Door* na primer posnet v studiu v New Yorku, plošča *Camouflage Barréja Philipa* pa je bila posneta v živo, vendar v Vancouverju.

KATEDRA: Kakšne so naklade vaših plošč?

M. Levasseur: Na začetku vedno najprej napravimo 1000 plošč in 2000 ovitkov, ob ponovnih izdajah dodajamo po 500 albumov. Vsi do sedaj izdani albumi so bili prodani v 1000 do 1500 izvodih, razen dueta *Frith/Lussier*, ki smo ga prodali skoraj 5000 izvodov.

Eden od najboljših albumov, izdanih v zadnjih nekaj letih pri *Victo*, je *Oh! Moscow Lindsay Cooper*. Mojrstrska fagotistka in skladateljica (ex *Henry Cow*, *FIG...*) je zbrala neverjetno ekipo (*Sally Potter*, *Phil Minton*, *Alfred Harth...*) in je na podlagi besedil (sicer režiserke in pevke) *Sally Potter* izvedla projekt *Oh! Moscow*, posvečen razdeljeni Evropi. Album je posnela leta 1989 na festivalu (neposredno pred sesutjem Berlinskega zidu), izšel pa je šele konec leta 1991.

M. Levasseur: V začetku je *Lindsay* upala, da bo neke uspela napraviti kvaliteten studijski posnetek in da bo našla založbo, ki bo v to vložila več denarja. Po določenem času, potem ko sem preposlušal posnetke s koncerta, sem jo srečal v Londonu, in ker materiala še ni posnela v studiu, zid pa je že padel, sem ji predlagal, da bi vseeno čim prej izdali ta material. Po poslušanju posnetkov se je s tem strinjala in sedaj je zelo zadovoljna, da smo jih izdali, kajti ta projekt je bil zanjo izredno pomemben; čutili je "live feeling", kvaliteta glasbe pa presega vse morebitne slabosti posnetka.

KATEDRA: Naslednji festival?

M. Levasseur: Mislim, da je prestavev v maj dobra, tako da pavza ne bo dveletna, prišlo bo več ljudi in tudi nastanitev v študentskem domu bo cenejša. V načrtih imamo projekt *Renéja Lussierja* z obdelavo poezije pesnika *Richarda Desjardina* o Indijancih, dogovarjamo se tudi z *Albertom Marcoeum*.

Zadnje novice so, da se *Victo* dogovarja z organizatorji festivala *Musique Action* glede izdaje materiala, posnetega na prejšnjih festivalih v Nancyju. *Musique Actuelle* bo v Victoriaville med 18. in 23. majem 1994. Ravno prav, da še ujamemo jubilejno *Drugo godbo!*

Aleksandar Konjikušić & Bojan Djordjević

p. R. M.

NO BORDER JAM No. 2

Front rock/Satisfactory, 1993

Nismo še imeli časa prav "prebrati" prve kompilacije *No Border Jam* in že je tu druga. Tokrat se je *Front rock* povezal s sorodno nemško založbo *Satisfactory Records* in predstavlja slovenske in nemške (boj ali manj) "underground" rock skupine. Za razliko od prejšnje kompilacije, ki je precej nihala v kvaliteti, na tokratni komajda najdemo kak komad, ki bi ga bilo treba preskočiti. Nasprotno: ni samo pestrost, ampak je tudi kvaliteta ponujene glasbe minimalen razlog za navdušenje. Med 19 skupinami so tudi imena (veleja za Slovenijo), za katere slišimo prvič, a presenečajo s svežimi idejami in tudi znanjem, kar še enkrat potrjuje tezo, da s slovenskim rockom ni prav nič narobe, krejčemu nasprotno: tudi skupine, ki prihajajo z "obrobja", več kot dobro vedo, kako je danes treba igrati.

Posebej bi izpostavil neverjetne eksplozivne komedijante iz lirске Bistrice, *Zoambo Zoel Orkestrao* (od katerih bomo, upam, v kratkem lahko slišali še kaj več), standardno prepričljive *IN4S*, *CZD* in *Pridigarje*, uspešno spveni in ironični *Klan Koncilija*, *Frakcija FM*, ter seveda preverjeno kvaliteto *Demolition Group* in *2227*. Povsem pa zadovoljijo tudi ostale slovenske skupine: *Baby zdravo*, *Stuff* (kljub obupnemu miksu), *Link Der Wasser* in *M.L.L.K.*

Nemške skupine se bolj nagibajo k metalu (ali vsaj h crossoverju), predstavlajo se predvsem v luči boljše produkcije, prav vse pa uporabljajo angleščino. Navdušita predvsem dve zasedbi, *Wango* in *Les Hommes qui wear Espan-drillos*, ostale pa so vsaj soline: *Deaf Indians*, *Dildo Brothers*, *Jesus Christ Experience*, *Upright Citizens*, *Unwanted Erection* in *T-Bone Tornados*.

Kratka: odlična kompilacija, ki jo priporočam ne le zaradi prve informacije o posameznih skupinah, ampak predvsem zato, ker vam v dobrih sedemdesetih minutah zlepa ne bo dolgčas! Nabavite si jo čim prej, ker vas bodo sicer prehiteli kompilacije *No Border Jam* No. 3, No. 4...

Rajko Murič

R.P.C. 1

Clawfist/Wiiija/Too Pure

Audio kasetla *Revolution Per Cassette* (R.P.C.) odpira novo zanimivo poglavje delovanja angleškega undergrounda vseh vrst. Za kaj gre? Tri edine zares neodvisne londonske založbe poskušajo z neizmerni potezavmi zadajati nizke udarce uradni glasbeni industriji. Tako se R.P.C. dobi zaostoj skupaj s fanzinom v nekaterih londonskih trgovinah s ploščami. Pripadajoči fanzin (v bistvu nekaj večji, dvakrat prepogojen list papirja) ponuja informacije o prihodnjih načrtih založbe *Clawfist, Wiiija in Too Pure*. *Fight-back* se kaže v popularnih cenah plošč, vrniti k vinilu in koncertih po vseh večjih mestih v Angliji. Koncerti združujejo različne izvajalce, vstopnina pa je praviloma le simbolična oz. pokriva le vstopne stroške.

Glasba na R.P.C. nas vodi skozi nove glasbene izdelke londonskega undergrounda. Ta se ne predstavlja le skozi garažni rock, pač pa se razprostira od ambientalne plesnih *Seeteel*, preko *Li. Riot Grrrr* in do v tem kontekstu prvih zvezd *Gallon Drunk*, *Jacob's Mouse* se predstavljajo z dvema komadoma, vzemeta z njihove prve plošče *Y'm Scared*. Trije prevzema v zadnjih letih tako eksperimentalni zvok *Seattle*, obenem pa ohranja lasten, bolj evropski izraz. *Moonshake* so prava osvetežev, dve pesmi na R.P.C. še ne moreta podati prave vrednosti njihovega početja, nakazujejo pa odprte ideje elektronskih eksperimentov, nenavadnih akustičnih aranžmajev in pridruženega petja. *Voodoo Queens* so peterica deklet, ki z enostavnim, a udarnim rockom, spominjo na ameriške *Hole*, *Babes In Toyland* in *Lunachicks*. Njihove osti niso usmerjene na vez moški-zenske, ampak so skoraj najstriško naine s temami kičaste pop kulture. *Mambo Taxi* so letos prodre skupaj s *Huggy Bear* kot *Li. Riot Grrrr*. Gibanje, ki se zavestno ogiblje pretirani popularnosti, je že našlo mesto na naslovnih in v celostranskih člankih vodnih tujih glasbenih časopisov. *Punce* so našle somišljenice v najstriških vrstnicah, glasba pa je v prvi vrsti namenjena nebrzdani zabavi brez feminističnih ali političnih fraz. *Moški vrtniki* so v manjšini, a vjudno vabljeni. Drugo stran kasete R.P.C. uvedejo *Gallon Drunk*, skupina, ki je z drugim albumom *"From The Heart Of Town"* zares presenetila in dokončno artikularila svoje početje. *Blood Sausage* silijo v drugo smer. Po dovolj "normalnih" začetkih se je vodji *Daenu Shawnu* dokončno odrgalo in za mini album *"Happy Little Bullshit Boy"* je s svojimi prijatelji na opremi iz 50-ih let v dveh dneh posnel 15. pozneje pa izbral 8 pesmi. Na kaseti R.P.C. se zna pošaliti iz scene, v katero ga trpajo drugi in je prispeval komad *"Fuck You And Your Underground"*. Trije Indijci in Anglež sestavljajo *Comershop*, skupina pa svoj anti-rasim izraža tako na ploščah kot s konkretnimi akcijami (trganje *Morriseyevih* slik pred vrati založbe *EMI*). Omenimo še skupino *Breed*, ki sploh še nima plošče, a komad na R.P.C. kaže na izrazit avtorski potencial, kjer prednjači odlični vokal. Dokončno podobno nove angleške underground produkcije zaključujejo *Seeteel*, ki kar ne sodijo med klarsko orientirano glasbo, a tehn ambientalne podzvrsti so že zasedle podzemne klube na otoku.

Janez Golič

MARKO BRECELJ:

COCKTAIL

ŠKUC-ROPOT/Nika, 1993

Te, skoraj dvajset let stare mojstrovine, ob kateri onemi vsaka pametna kritika, že dolgo ni bilo mogoče dobiti, zato se podvzajete!!!

COPTIC RAIN:
DIES IRAE
Machinery 1993

S posebnim veseljem lahko obeležimo še en domači izvojni glasbeni produkt. *Coptic Rain* so izrasli iz vse bolj razvijajočega se domačega "tehno" dogajanja, pa vendar je vodji več vzporednih projektov (še *Godgarden in April Nine*), *Peru Penku*, uspelo najprej obelodariti electro-core variacijo zmožnosti elektronskih pomagala. In ta res delujejo na vseh ravneh. Najprej so tu vokali, ki so zmodulirani do gornje meje razpoznavnosti in se tako odlično vtipajo v celotni vtis popolne razvnanosti. Kitarški del je sicer odigran na pravih kitarah, pa vendar s studijskimi prijemi prevzet kot nosilec kompaktnega zvočnega zidu, ki ga podpirajo pobezane ritem masine in poudarja stalno šumenje informacijske vojne. Le mestoma se skozi nepopustljiv izraz odkrije rahel pridih ženske senzibilnosti, ki išče svoje korenine v mrakobnih melodijah angleškega temnega vala 80-ih let. Tu lahko iščemo slabosti, ki *Dies Irae* postarjajo nekam vmes med silovitim, krčevitim ter nadvise zavrežim electro-core in artizmom, ki poskuša na silo dodajati vrednost na formalni ravni. Kakorkoli že, če bi *Coptic Rain* še malce odprli oz. sprostiti ventil, bi jih z lahko postavili ob rob tujim proslavljenim protagonistom lovrstne muzike, *Ministry* ali *Nine Inch Nails*. Zato pa so *Strelnikoff in Demolition Group* končno dobili dostojne naslednike oz. sodobnike!

Janez Golč

ZA ZMERI SKREGANI:
WHAT
samozaložba, 1993

Kaseta skupine *What* zmeri skregani prinaša 11 komadov, solidno, za njihovo glasbo mogoče celo preveč očividno produkcijo zvoka, angleška besedila in predvsem prisenetivo (v okviru samozaložbe) oblikovno raven izdelave kasete, ovitka, napisov itd. S produkcijsko-tehnično platjo je tole izrazito nadpovprečen izdelek, nekako vmesni med čistim undergroundom in javno produkcijo.

Z glasbenega, sporočilnega ter estetskega vidika pa pomeni kaseto *What* zanimiv pojav zamudništva, nadomeščanja neke glasbene smeri oz. žanra, ki ga Slovenci nismo razvili sočasno z njegovo pojavitvijo. Gre namreč za zelo dodelano obliko punkcora 80. let, ki so ga tedaj najučinkoviteje predstavljali *Toxic Reasons*, *Blitz*, *DOA*, *Government Issue* itd. Za zmeri skregani tako za nazaj popravljajo določen primanjkljaj v tradiciji slovenskega rocka, in čeprav z zamudo (kar je tipično slovenska lastnost), to počno sveže, prepričljivo in samosvoje.

Osnovne značilnosti njihove glasbe so: izrazit, zelo domisein vokal; jezo uporiška besedila, polna zanos; angažiranost manifestativne narave; himnični, večglasni retri; strijnost zvočnih govorov; v osnovno ritmično-melodično linijo, melodičnost; težnja po dodelanosti in raznolikosti kompozicije ter večplastnosti komadov. Največ pa velja skupinini posebni duh, občutek, radost in naivna vera, da se lahko s tako glasbo (pri nas, s tako kaseto!) ustvarjajo izrazi. Toplo priporočam.

Gorazd Beranič

CESAR BREZ BOJEVNIKOV ali
IGGY POP DRUGIČ V LJUBLJANI

Iggy Pop je tisti tip, ki je imel skupino z imenom *The Stooges*. Vase je zabadal svinčnike, kozlal je, delal nore stvari in igral divjo glasbo... Domnevam, da boste to imenovali punk rock, čeprav to takrat ni bilo to... Jemal je vse sorte mamil in naredil nekaj zadev z Davidom Bowiejem, ki so zveneje drugače, ampak so bile dokaj dobre. Tukaj je že celo večnost in vsakič, ko posname novo ploščo, si rečem, 'Pizda, še vedno je tukaj!' - **James Iggy Pop Osterberg** ob izidu njegove nove plošče in pred prihodom v Ljubljano.

Cel dan je bil v znamenju dežja in polnih parkirišč. **James Osterberg** je v glavno mesto prispel v četrtek in se nastanil na nepristopnem tretjem nadstropju *Holiday Inna*. Ob pol devetih je bila Stara Ljubljana prazna in to je bil dober znak, da se v mestu nekaj dogaja. Pred Tivolijem množica, ki se na stranskih stopnicah *Male hale* bori za svoj košček okna. - Kaj se dogaja? Kaj? Pravim, zakaj stojite tukaj? Ah, nič, nimamo vstopnic. Denar? Ne, koncert je razprodan. "Oh fuck, man!" - si mislim, začetka koncerta pa ja ne boš zamudil. Treba je pohiteti, predskupina je že odigrala svoje. Pred vrati znanec zaskrbljenega pogleda. - Ali imaš kakšno vstopnico več? Ne. Ljudje imajo na trenutke izpade bujne domišljije. Ampak v redu, iz nevsčernih situacij je treba iskati vse možne izhode. Konec sranja, gremo noter! Pri vstopu že slišim uvodno epsko glasbo, navdušenje občinstva in nato uvodne takte "Down On The Street". Pizda, začelo se je z mojim najbolj priljubljenim komadom! *The Stooges*, album *Fun House*, leto 1970, komad A/1. S pospešenimi koraki stopam v halo, kjer več kot štiri tisoč ljudi doživlja prve trenutke koncerta **Iggyja Popa**. Ljubljana, petek, 22. oktober '93. Lepo je videti polno dvorano na rock koncertih. Gol do pasu, lasje veliko daljši kot pred dvema letoma, jeans in *Airwalk* superge; Iggy pospešuje ritem skozi klasične komade detroitskega kluba *Grande Ballroom*. Nič novega, samo zadeve izpred dvajsetih let. Ampak nekaj pogršam. "TV Eye" je sicer zelo navdahnjeno podaljšani in domiselno predelan s tistim kanč-

kom sodobne psihedelije, ko z mikš pulta priletijo slike televizijskih aparatov, Iggy pa: "TV ljudje... bla, bla, bla..." No, OK, copyright je njegov. Luči osvetlijo celo dvorano. "Let me see," pravi Pop, "There is a fucking riot up there. Hey, people, how are you?" Res je, v hali se nekateri zelo dobro zabavajo. Ampak meni še vedno nekaj manjka. Oder (stage) je enostaven: diskreten light show, štirje Marshalli, neizogibni monitorji, impozantni *Gretsch* bass boben (razveseljivo, saj razen *Charleja Watta* le redki dandanes igrajo na *Gretsch* bobnih), kitarist, basist, on in za njimi črno platno z risbo odrezane človeške pesti s palcem navzdol - v sozvočju z albumom *American Caesarom* pač. Ritem se umiri in se sprevrže v bolj melanholično sfero. Na vrsti je pesem "Cesar" z nove plošče, ki je sicer njegova najbolj samostojna stvaritev sploh. V njenem zvoku je več tistega **Iggyjevskega** kot na hollywoodski *Brick By Brick*, ki pa jo po drugi plati krasijo bistveni osebno izpovedni komadi. Za šankom ne srečam nikogar znanega, kar pomeni, da imajo fantje odnos do **Iggyja**. Hitro opraviš s pijačo in grem nazaj. Popovo petje dominira: "Passenger". "Search And Destroy" je tudi zelo izvira. "Hej, človek, poslušaj kitaro, tip igra po originalu!", slišim nekega navdušenca. Ne vem, kakšen original je tip poslušal, ampak kljub vsem podobnostim je to zelo daleč od tistega, kar je igral **James Williamson**.

Ta fama **Stoogesov** v bistvu nosi **Iggyjevo** kariero in življenje že dvajset let. Kdo bi bil **Iggy Pop**, če ne bi ustanovil in igral v skupini *The Stooges*? Kakšen status bi imel **Iggy Pop**, če bi imel le svojo solo kariero? **Iggyjeva** fama velikokrat presega vse meje razuma. Tip že vrsto let gradi svoje koncerte na pesmih **Stoogesov**, spremljajo ga raznorazni studijski in drugi najeti glasbeniki, ki najpogosteje ne zagotavljajo relativne avtentičnosti izvedbe. *Oldies but not goldies* koncert. Isto počne **Ron Asheton** v zabith klubih Amerike in Avstralije, o njem pa nikjer ni besedice. *Show biz*, dragi moji. Ne delajte si iluzij o nadnaravnih in plemenitih močeh, kot vsi tisti, ki so prinesli v Ljubljano, in celo vse do RS-a, najbolj senzacionalistično rock novico leta, češ da je možno, da bodo z **Iggyjem Popom** na tej turneji igrali originalni člani **Stoogesov**. To je že obsedenost, norost! Na odru pa ima zasedba delne težave z začetkom pesmi "Loose". **Iggy** zapoveduje in komad steče. Ta metalizirani kitarist in basist s svojo držo, ki je rahlo podobna tisti, ki jo imajo poletni "težgaroški", me molita. Preveč sta umirjena, premalo se razdajeta, premalo rock'n'rolla prihaja iz njihovih instrumentov. Ja, to je to. **Iggy** je že OK, celo izvrsten! Pred dvema letoma ni tako dobro pel. Pa še ustavlja se ni niti za trenutek, niti sape mu ni zmanjkalo. Fizično je pripravljen kot kakšen boksar, gibčen pa kot baletni plesalec, kaj ne? Tako kot **James Brown**. Ampak ta dva tipa! **Iggy** je posvetil uvodni komad zadnje plošče **Stoogesom** in svojim ostalim junkie glasbenikom, tipom, ki so puščali del svoje osebnosti v tistem, kar so počeli. Ta dva pa se ali ne razdajeta ali pa nista pravi osebnosti za to. "Wild America, Real Wild Child"... in smo pri bisu. "In A Death Car", lahko bi tudi brez tega. Drugi bis, lepa izvedba "China Girl", za poznavalce še "Joanna"... Še zadnji **Iggyjev** krog po odru in bye, bye! Drugi nastop **Iggyja Popa** v Ljubljani se je končal.

Epilog: če bi šli rimski cesarji v boj brez pravih bojevnikov, Rim ne bi nikoli postal imperij. **Iggy Pop** bi to moral vedeti. Klub temu pa je koncert **Iggyja Popa** stvar, ki jo mora vsakdo osebno doživeti.

Terens Štader

PAKET ZALOŽBE

TAKE IT OR LEAVE IT

Ni dvoma, da so po dolgem opozarjanju na bogavstvo in moč črne godbe s strani **Koje** (v rock sferi) in **Rambovem** relativnem komercialnem uspehu na yu-estradi, fantje iz raznih krajev Srbije padli na funk. Eni od takšnih so **Električni piščiči**, ki imajo sicer soliden zvok, solidno obvladujejo svoje instrumente, so pa preketo prepotentni v svoji neumnosti in izrazito balkansko depresivni. Če funk izzvoni depresivno in morbidno, potem je pri izvajalcih te glasbe nekaj močno narobe. Eno od osnovnih pravil preigravanja tujih komadov je to, da se nikoli ne lotiš pesmi, ki so "večje od življenja". **Električni piščiči** so pa naredili ravno to, česar ni treba, ko so se odločili igrati "Tobacco Road", pesem, ki so jo imortalizirali **Eric Burdon & War**.

Drugi, ki se igračkajo s tujimi komadi, so **Baraka 5B**. Ti so v komadu "Anarhija Über Alles" uporabili dele pesmi **Sex Pistols** in **Tone Locka**. Najbolj zabavno je to, da temu pripisujejo lucidnost, modrost in prebrisanost. Zmotili so se, saj zvenijo kot člani **Riblje čorbe**, ki za ljubezen svojih žena v pijanosti preigravajo hite preteklega desetletja, kar pomeni, da so še toliko bolj stupidni, dolgočasni in brezsmiselni.

Motorbreath so neki death speed metalci, katerih pevec se je najprej dal kastrirati in potem pripeljati v studio. Dolgolasci iz Požarevca sicer ne znajo igrati, a zato dajejo poudarek na intelekt: uvodni komad je "Evanazija", resna in zahtevna tema, ni kaj.

Sledijo **Deltatronic**, tehno raverji z ironičnim in obešenjaškim pristopom, so pa konec koncev ravno toliko zanimivi kot video igrice na **Spectrumu** leta 1993. **Igra Duhova** so Beograjčani, toda zvenijo kot katerakoli pop skupina iz angleške province, ki ne bo

nikoli podpisala pogodbe s kakšno založbo. **The End Bend** so ultimativen dokaz, da so **Joy Division** pustili močan odtis na Balkanu, in predstavljajo manjši horror od **Demencije Prekoks**. Če bi bilo prebivalstvo planeta obsojeno na njihovo glasbo, bi izumrlo v enem tednu. Hvala Bogu, da razpoložene nekoliko popravijo **Pompezni šakali**, ki so še najbolj podobni združiti punka in melodično spevnega rocka splitskih **Đavolov**. Toda njihov potencial, da presežejo lokalne okvire, je minimalen, prav tako kot tisti skupine **Klinički mrtav**.

Slednji so na vinilnem prvencu naredili korak naprej v primerjavi z že obstoječim singlom, ampak so vse preveč zasidrani v brezosebnem in neodločnem rock izrazu, ki še najbolj spominja na skupine, ki so obstajale pred jugoslovansko garazno revolucijo.

Po lanskoletnem koncertnem od-ju so stari zaljubljeni v **Jamajko**, **Del Arno Bend**, posneli še eno ploščo reggaeja iz druge roke in brez **dreadlocksov**. Pošiljko, ki preveč spominja na slabe vibracije preminulega časopisa **Pop Rock**, zaključuje kompilacija koncertnih posnetkov iz BG KST-a, **Nema ljubavi bez patnje i bola**. Izbra izvjalcev je pestra (**KBO**, **Obojeni Program**, **Kazna Za Uši**, **Boye**, **Rambo**...), toda kvaliteta posnetkov je tako slaba, da je poslušanje tega vinila skorajda nemogoče, ter ima album zaradi tega predvsem suvenirski značaj za tiste, ki so na teh koncertih tudi prisostvovali. Skratka, minus za založnika glede izbire skupin, minus za skupine in njihovo ustvarjanje, ter na koncu plus za založnikov trud in entuziazem.

Terens Štader

BIG DRILL CAR, SEVEN SECONDS

4. 11. 1993, DOBRAVLJE PRI AJDOVŠČINI

V Dobravljah pri Ajdovščini se je vrstilo že nekaj dobrih koncertov (naj omenim samo **Pegboy** in **Union Carbide Production**), tokrat pa sta tam nastopili dve ameriški hardcore skupini, melodični **Big Drill Car** in legende hardcora **Seven Seconds**, kakor so ju najavljali pred koncertom.

Če se ozremo slabih 10 let v preteklost, so plejado ameriških hardcore bendov najavili kanadski **D.O.A.**, kmalu za njimi so pri nas nastopili **Youth Brigade**, kasneje pa še cela kopica bendov: **Scream**, **Government Issue**, **Social Unrest**, **M.D.C.**, **Vandals**, **S.N.F.U.** itd. Slednji so pri nas nastopili v drugi polovici osemdesetih, zanimivi pa so zato, ker so začeli nekako v istem času kot **Seven Seconds** - ob istem času sta skupini izdali prvi plošči...

Škoda, da med organizatorji v Ljubljani ni več zanimanja za tovrstne bende, recimo za **Bad Religion**, prave legende hardcora, ki so poleti nastopili blizu Vidma (Udine), ogromno podobnih bendov pa je na turnejah v bližnji sosesčini.

Vmimo se v Dobravlje. Pred prijetno polno dvorano so začeli igrati **Big Drill Car**. Naj na začetku povem, da sem bil nad njimi kar razočaran. Melodičnost se je izkazovala samo pri vokalu, imeli so medel nastop brez udar-

nosti in čvrstosti. Izredno pa je motil slab zvok - noben instrument ni zvenel, kot bi moral, po slabem zvoku so še najbolj izstopali bobni. **Big Drill Car** pa so bili poslušalcem vseeno še kar všeč, saj so jih še enkrat priklicali na oder.

Seven Seconds so začeli udarno, med starejše komade so vpletali nove, ki naj bi izšli na novi plošči. Tudi oni so imeli slab zvok. **Seven Seconds** so uigrani, očitno so uživali v nastopu, vendar pa so še zmeraj ponujali glasbo, s katero so začeli. Postavlja se mi vprašanje, kaj lahko skupina po nekaj podobnih ploščah sploh še ponudi novega. Dober žur na koncertih - ali je to dovolj? - in ostajanje v okvirih hardcora?

Priredba **Nenine** skladbe "99 Luftballons" je publiko, ki se je kar burno odzivala na njihovo glasbo, še dodatno podžgala. Proti koncu so zaigrali še "Walk Together Rock Together", ki je na koncu prešla v reggae in dub, kar so nekoč počeli punk bendi. Koncert so zaključili s predelavo punkoske himne skupine **Sham 69** "When the Kids are United".

Če strmim: v okvirih hardcora čisto soliden koncert. Saj smo to tudi hoteli. Ali še kaj več?

Nešo Stojanović

OSTANITE ŠE NAPREJ PRISEBNI

ALI O RTV NAROČNINI

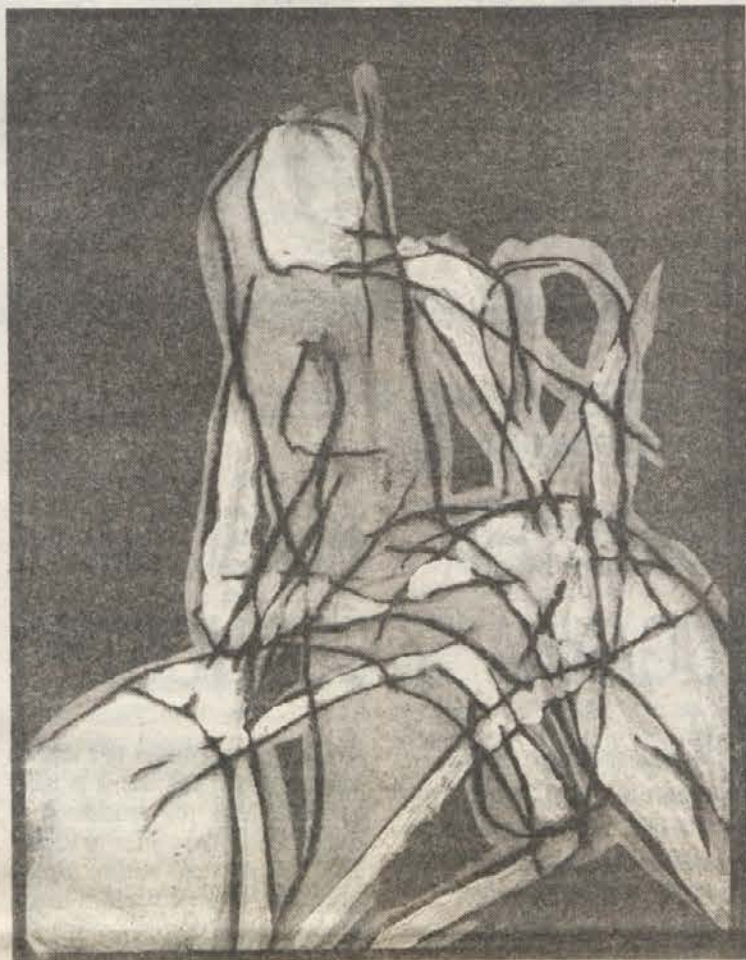
Ko v Dnevniku gledam Janeza Čučka, izpade za najzanimivejši in najbolj špases njegov konec ter voditeljevo težko odločanje, kakšno naj bo tokratno slovo. Vselej se zdi, da se Čuček zazre v kamero z nekakšnim sprašujočim pogledom, ki pravi: ali hočete slišati **moj** stavek (op.: nazadnje smo ga 22.10; danes je 9.11.), se nato počasi odloči (kot da bi čas zastal za tiste trenutke, ko se mora imaginarno občinstvo odločiti in vrniti spet imaginarni odgovor odpošiljatelju, kar traja) ter izbere svoje poslovilne besede, ki so v njemu lastni sintagmatski lapidarnosti praviloma drugačne od tega stavka.

Toda bolj krepko izbiro glede imperativa **Ostanite še naprej z nami** je slovensko TV-občinstvo ob nakladi 800000 doživelo v teh dneh, ko nam je **Služba za RTV naročnino** poslala na dom zloženko z namenom, da uspe premamiti tiste neobdignate, ki Čučka gledajo nezakonito, se pravi prek neprijavljenih TV sprejemnikov.

Deviza televizijcev, izdatno razložena tudi na njihovem mediju in opremljena z ogromno pompa ter reklame, je bila verjetno tale: ne bomo uporabili mehanizmov prisile, pregledovali prijav in pošiljali izterjevalce, ampak bomo celo ponudili nagrade tistim, ki zaradi neprijavljenih sprejemnikov ne plačujejo naročnine, če to svojo nerodnost popravijo.

V ta namen je bila v sleherni slovenski dom poslana zloženka (brošura-trganka?), ki se bere z dveh strani: na prvi poštenje velja, na drugi pa nagraduje - in v kateri vas obveščajo o prijetni dolžnosti vašega sodelovanja v nagradni igri. Z obeh strani vas prosijo, da čitljivo **izpolnete** priloženo dopisnico (kajti gre za slovensko RTV, kjer se seveda ne govori bengalsko) in se brez sramežljivosti ali pa ravno z njo prijavite. Tako nadebelozdolgčasnim, kot jih imenujejo, s prve strani nalagajo, da **pretrgajo** rob (mimogrede: tehnična izvedba tega je vse prej kot enostavna), medtem ko morajo **črnogledati** na zadnji strani v roku petih sekund rob **odtrgati**, kar je seveda neprimerno lažje opravilo. S tem je nehoti že na začetku ob odpiranju brošure slabo poskrbljeno za socialno pravičnost, ko so beli vnaprej v slabšem položaju od črnih, še posebej, ker so ravno beli in ne črni tisti, ki imajo sprejemnike že prijavljene.

Ta dvodelnost sama po sebi "v realnem" označuje osnovno dvoilčnost, moralno dilemo RTV-ja. Kar je ponujeno gledalcu kot apel njegovi slabi vesti, predstavlja odsev etične zmedenosti samega odpošiljatelja. Moralna arbitraža ne uspe ravno zato, ker RTV fingira, da se nepoštenje ne kaznuje, ampak celo nagraduje, torej poskuša vnesti lažen vtis, da kazni ni in je ne bo. Toda govoriti o morali brez kazni je nemoralno. Slednje je s tem prisotno dvakrat. Najprej v ločnici med biti **good guy** ali **bad guy**, kjer je v povabilu nadebelozdolgčasnim **Ostanite še naprej z nami!** implicirano

rana tiha in zamolčana premisa: ostali boste z nami, ker vam drugega ne preostane - medtem ko je gorjača za črnogleda spet prisotna že v naslovnem stavku: **Bi ostali še naprej z nami?** Če boste, obljubljaljo, bodo vaše ostanjanje na domu osebno preverili. Skratka, stalinska dilema: kamorkoli se že postavite, povsod je slabše.

Ko je Trojanec Laokoon ob pogleda na trojanskega konja po navedbah Vergilja vzklilnil **Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes**, si verjetno ni mislil, da je danajska zvitost univerzalnočloveški fenomen, toda k sreči velja takisto tudi za trojansko opreznost. Že samo dejstvo, da najdemo za nek kontekst tako izlajnani latinski izrek, ki pa je upravičen, govori o porazni morali tega konteksta. Lahko bi rekli: ubogo ljudstvo je itak prestrašeno od kakršnihkoli daril, pustite ga že enkrat na miru in mu raje zavrtite kakšno dobro oddajo etc., če ne bi bila stvar resnejša. Kaj se torej dogaja? Poglejmo štiri variante odgovorov, ki jih prinese sklepanje:

- (1) RTV nateguje samo sebe: poskuša biti prijazno človeška, nato pa se ji nekje mora zapisati njena prava narava. Tako z dvignjeno šibo zagrozi v Peesu: "Ne zamerite, če vas bo po 26. oktobru na domu obiskal naš kontrolor." (Seveda ne zamerimo, saj nam bo verjetno prinesel nagrado.) Ne verjame sama sebi, zato poskuša verjeti sebi preko gledalcev, če ji ti nasedejo.

Ergo: televizija je slaboumna.

- (2) Televizija je prefrigana - še predobro ve, kaj počne, toda računna na stupidnost ljudstva in si nadeva obraz dedka Mrza. Ergo: gre za preračunljivost.
- (3) Televizija je v sebi že toliko moralno razcepljena, da levica ne ve več, kaj dela desnica. Rada bi imela denar, toda ne bi rada izpadla represivna. Deluje nekonsistentno, ker je to lastno njeni shizoidni naravi. Ergo: bodite milostni, ko gre za bolnika!
- (4) RTV je v vlogi ideološkega aparata države in deluje represivno, ker ji to nalaga etabrirani politični režim. Njen idejni zastavek je ob splošnem ideološkem osiromašenju v demokraciji postal hitovski (Hitovski?) - igre na srečo. Če je videti dvoilčna in manipulativna, je za to kriva država. Ergo: dragi državljani, imate takšno televizijo, kot si jo zaslužite. Zdaj lahko tudi zanjo dočakate srečo ob nagradnem žrebanju.

Prepuščam vam, da četudi niste naročeni na Katadro, sami izberete inačico, ki se vam zdi najbolj verjetna. To je bil kratek zapis o zloženki. Ostanite še naprej prisebni in Na svidenje!

Boris Vežjak

FILM ART FEST V MARIBORU

ORLANDO in THE NAKED

NOVI ANGLEŠKI FILM

Svoj čas je v Ljubljani potekala prireditev, imenovana **Fest po Festu**. Šlo je za predpremierno predvajanje določenega izbora odkupljenih filmov z beograjskega FESTA. Podobno, le v manjšem merilu, sedaj funkcionira predvajanje izbora filmov z ljubljanskega Film art festa v Mariborskem kinu Udarnik. Zadeva štarta 7. decembra s tajvansko-ameriško koprodukcijo **Svatba** režiserja Ang Leeja, nadaljevala pa se bo z naslednjimi filmi: *Le jeune Werther* Jacquesa Doillona, *The Naked* Mikea Leigha, *Being at home with Claude* Jeana Baudina in *Kaerlinghendes Smerte* Nilsa Milstroma.

Orlando je bil premierno prikazan na beneški Mostri '92, gre pa za priredbo istoimenskega romana angleške pisateljice Virginie Woolf, ki je izšel leta 1929. V režiskem opusu sicer vsestranske angleške umetnice Sally Potter, ki se ukvarja še z glasbo in plesom, predstavlja Orlando (po *Gold Diggers in London Story*) tretje delo (če ne štejemo njenih filmsko-glasbenih projektov, kot na primer dokumentarni musical *Oh Moscow*).

Pri določiti bistvenih konstelacij formalnih in pomenskih razsežnosti filma Orlando je najpripravnejša njegova umestitev v smeri tako imenovanega "angleškega likovnega filma", katerega glavna protagonistka sta Peter Greenaway in Derek Jarman. Gre namreč za film, ki pritegne predvsem s svojim izrednim vizualnim perfekcionizmom in artificialnostjo, čeprav ne kaže zanemarljive vsebinske, celo alegorične ravni. Večji poudarek je namreč na elementih scenografije, fotografije in kostumografije, pri čemer je ogromen delež ruskega snemalca Alekseja Rodinova ter scenografov Jana Roelfsa in Bena van Osa. Scenaristično, dramaturško je delo izpeljano precej ohlapno, režijski postopek pa bi lahko definirali kot nizanje kadrov, ki so v sebi likovno-kompozicijsko zaključeni.

Junak Orlando prestopa meje prostora, časa in spola. Njegova fizična in mentalna transgresija se začne nekje v 17. stoletju, konča pa v 20. stoletju, ko mlada pisateljica Orlando založniku odda rokopis svoje knjige. Drugi nivo je transgresija v prostoru: Orlando fizično potuje skozi nove dežele, mentalno pa odkriva "nove teorije", ki so v tem primeru izkustvene faze Smrti, Poezije, Politike in Seksa.

Tretja transgresija se zgodi na nivoju spola. Sploh je glavni motiv zgodbe zastavljen kot vprašanje spolne identitete, kot ironična igra spolov. Če pustimo ob strani literarne interpretacije motiva, lahko ugotovimo, da je Potterjeva z inteligentno zasedbo vlog ta motiv še dodatno pomensko obogatila.

Elizabeto I. igra moški, igralec Qentin

Crisp, sicer eden najbolj znanih transvestitov v šou biznisu. V Lynchevem filmu *Wild at Heart* je angel, ki se na koncu prikaže Nicolasu Cagu, seveda moral imeti podobo ženske. Angela, po definiciji brezspolno bitje, pa pri Potterjevi lahko igra samo nekdo, katerega spolna identiteta je postavljena pod vprašaj. Gre za Jimmyja Sommervillea, enega bolj znanih homoseksualcev, pevca z evnuškim glasom. In kdo je Orlando? To je Tilda Swinton, igralska muza največjega gaya med režiserji, že prej omenjenega Dereka Jarmana, igralka, ki je lani za interpretacijo kraljice Elizabete v njegovem filmu *Edvard II.* dobila zlatega leja.

Angleški režiser Mike Leigh je svoj prvenec *Bleak Moments* posnel leta 1971. Leigh je pri nas relativno znan, saj smo v zadnjem času imeli priložnost videti dva njegova filma: na predlanskem FAF-u je bil predvajan nizko-proračunski *Life is sweet*, lani pa se je v ciklu "Filmane britanske drame" znašel komorni *High Hopes*. To ni bilo slučajno, Leigh je namreč poleg enajstih filmov napisal in režiral več kot 20 gledaliških iger.

Če predstavja Orlando tipičen izdelek tiste smeri oz. šole angleškega filma, ki v največji meri črpa iz likovne umetnosti, pa stoji Leigh z zadnjim filmom *The Naked* na popolnoma nasprotnih pozicijah. Namreč, skozi osemdeseta so se v angleški kinematografiji izoblikovale tri smeri, ki otoško filmarjo postavljajo na vrh tistega, čemur pravimo evropski art film: Omenili smo likovno estetiko in umetnostno-zgodovinsko referenčnost del Greenewayja, Jarmana in po novem tudi Potterjeve. Bolj na "površini" so s "spotovskim esteticizmom" ostali npr. Adrian Lyne, Alan Parker, Tony in Ridley Scott idr. (ki pa so svojo estetiko lažje in hitreje prodali Hollywoodu).

Tretjo smer, ki korenini v dolgi tradiciji dokumentarnega, socialnega in "realističnega" filma, pa predstavljajo dela Mikea Leigha, Kena Loacha (predlani smo na FAF-u videli njegov s Feliksom nagradni Riff-Raff), mlajšega Stephena Frearsa (*My beautiful Laundrette*, *Prick up your Ears*) idr. Kaj imajo ti filmi skupnega? Zgodbe, ki jih pripovedujejo, so gosto prepredene s socialnim, političnim, rasnim in seksualnim "kanjem", "prešite" z značilnim angleškim "suhih", črnim humorjem in sarkazmom, vsem pa se močno pozna veristični, skoraj dokumentaristični prijem.

V *The Naked* Leigh ostaja v predmestnem svetu nižjega srednjega sloja, v katerega pa tokrat postavi inteligentnega, ciničnega, sarkastičnega, paranoičnega junaka Johnnyja, nezaposlenega filozofa, ki po londonskih ulicah beži pred ženskami, ki ga hočejo zase in, seveda, pred samim seboj. Johnny je namreč razpet med gnusom, prezirjem, skratka zavračanjem sveta, in brezskrupuloznim, ekstatičnim uživanjem, ki pa je zgolj posledica apokaliptične vizije prihodnosti. Za odlično interpretacijo junaka Johnnyja je igralec David Thewlis lani v Cannesu dobil zlato palmo.

Dejan Sluga

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE BIROSTORITVE

tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve

FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ... EXPRESS TAJNICA

ZAMUJENA PRILOŽNOST, 1.

Široka cesta nas pelje čez Dravo naravnost proti Piramidi. Takoj za Dravo bo na desni strani stal poslovno-trgovski objekt. **Mestna vrata Maribora** ga imenujejo v reklamnih akcijah za prodajo njegovih površin. Zaradi svoje velikosti (17 x 47 x 7 etaž = 5000 m²) je bil deležen velike pozornosti mariborskih arhitektov. K zanimivosti je prispevala še izpostavljena lokacija v središču mesta.

Ena ali dve etaži bosta zgrajeni pod mostom in štiri nad njim. Parcela je vzdolžna v smeri sever-jug in vzporedna s Titovo cesto. Dvoje stopnišč na severni in južni strani omogoča dostop do bolj artikuliranega mestnega prostora, ki je pod mostom oziroma nadvozom. Prilicje in etaža na višini nadvoza je trgovska. Obeta se atrakcija, saj je sedaj na tem mestu prava puščoba. Za pešca je Titov most prava muka. Razdalja med kolosalnim stanovanjskim blokom na Plečnikovi ulici in Modno hišo je mentalno dosti daljša kot pa je dejanska fizična razdalja med njima.

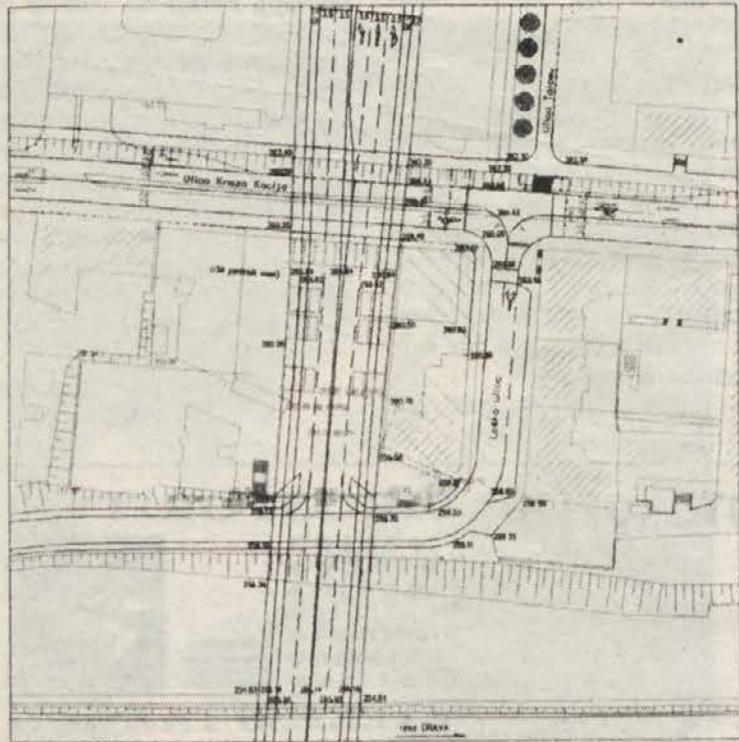
Objekt stoji prosto v prostoru. Severni del meji na Ulico Kneza Kocija, zahodni na Titov most, vzhodni na Loško ulico. Te tri smeri objekta so paralelne s cesto in ulicami, ki ga obdajajo. Južni del objekta, tisti, ki nas sprejme, ko prihajamo v mesto, je posevno zaključen pod kotom 27. Kot ni izrazito oster, niti ni tako majhen, da ga ne bi zaznali. Zaradi premajhne ostrine ne vsebuje sam po sebi neke kvalitete, neke sugestivne moči, ki jo ima npr. ostra konica. Če gledamo volumen, pravilna prizma vsebuje oblikovno močnejšo energijo, kot pa neko nepravilno telo ali nepravilna prizma (posevna ruši geometrijo in red telesa in tako telo izgublja svojo moč in sugestivnost ali suverenost, kar so atributi čistih teles). Človek, ki prepešači most in zagleda objekt, se vpraša, zakaj je ta hiša tako čudna, zakaj je fasada pod kotom? Kakor rečeno, objekt leži prosto v prostoru, brez omejitev? Omenjen predel je še nepozidan. Severno od Ulice Kneza Kocija in zahodno od Titovega mostu so

dragocene še nepozidane zazidalne površine. Vzhodno od objekta, na drugi strani Loške ulice, leži star kare, ki je po obliki pravokoten in je v skladu z ortogonalno strukturo mesta in reko Dravo. Reka, ki daje gromozanski sunek v smeri zahod-vzhod, je paralelna z obstoječim karejem. Titova cesta in reka tvorita močan ortogonalen križ v prostoru. Objekt je po svoji legi močno vezan na Titov most in s tem na reko.

Objekt ima posevno fasado zaradi ideje posnemanja nekdanje ulice (Augasse), od katere danes ni ostalo ničesar več. Ideja Augasse je služila kot eden temeljnih motivov za koncept ureditve zasnove v izvedbenem urbanističnem načrtu? Izmed mnogih razlogov za drugačno obravnavo omenjenega predela (estetskih, oblikovskih, slika mesta) bom prikazal enega, ki je globalno gledano najpomembnejši. Sedaj je tu prazen neartikuliran prostor (z izjemo enega objekta, zahodno od nadvoza, ki obupno išče sosede). Kadar je v mestu prazen prostor, še posebej, če je to v ožjem središču mesta in sploh, če je sorazmerno velikih dimenzij, je to vedno neke vrste izziv in fantazma za mesto v celoti, za vse subjekte, ki se najdejo v njem. To je tudi izraziti vohod v mesto, zaradi Drave, široke ceste, Piramide in še česa. Kaj bomo naredili z njim, se sprašujejo mnogi. Mnoge vizije se porajajo ob tej praznini. Danes je prazen prostor dar za mestno središče. Središča so utesnjena v svoji arhaični strukturi (ne moremo jim odreči vizualno-eksistencialne očarljivosti). Primanjkuje prostora in omejuje funkcioniranje mnogim aktivnostim.

Ozke ulice onemogočajo tekoč promet, ni prostora za parkiranje, manjka zelenja, zraka in svetlobe, hiše so majhne, da ne morejo zadovoljiti potreb po uporabnih površinah. Pri vseh teh vitalnih problemih mesta in razvoju skupnosti ter želje po prosperiranju se odločamo za mazohistično reprodukcijo stare ulice, ki diagonalno reže v prostor in tako omejuje in določa razvoj in artikulacijo neposrednega okolja in objektov. Preprečuje avtohtono in zato potencialno bogatejšo artikulacijo predela, ki je, kot smo že omenili, velikega pomena za mesto.

Janez Kušar

V MARIBORSKI DRAMI NADALJUJEJO S SPEKTAKULARNOSTJO

ORESTEIA - KLASIČNA UGANKA SODOBNOSTI?

V enem izmed svojih kozerskih nastopov na Trinity Collegu je Oscar Wilde dejal: **"Nobena umetniška stvaritev nikoli ne zagovarja takšnih ali drugačnih nazorov. Z nazori se pečajo ljudje, ki niso umetniki."** Podobno je v pogovoru za Delo razmišljal Paolo Magelli, italijanski režiser, ki se je slovenskemu občinstvu predstavil četrtič, tokrat z Aishilovo Oresteio. Označil jo je kot transponiran odgovor na La divino commedio, ker prikazuje pekel na Zemlji. Poudaril je, da ne gre za preslikavo aktualnega političnega stanja, temveč za interpretacijo celotnega stanja duha, za dojetje sporočilnosti antične demokracije, ki smo jo uspeli le deformirati.

Kraj in čas: Drama slovenskega narodnega gledališča v Mariboru, v petkovi noči, 19. novembra.

Dogajanje: Premiera Aishilove trilogije Oresteie - Agamemnon, Darovalke in Eumenide.

Ustvarjalci predstave: režiser Paolo Magelli, prevajalec Milan Jesih, dramaturginja Željka Udovič, scenograf Marko Japelj, kostumografa Svetlana Visintin in Leo Kulaš, skladatelj Ljupčo Konstantinov, koreografka Maja Sribljenović Turcu, kipar Miljenko Sekulič, kreatorja maske Mirjana Djordjevič, Halid Redžebašić in igralski ansambel: Radko Polič (Agamemnon, Pilades in Apolon), Matjaž Tribušon (Orest), Milena Muhič (Klitamnestra), Ksenija Mišič (Kassandra, Elektra in Atena), Brane Grubar (Aigist), antični zbor: Livio Badurina, Sonja Blaž, Irena Varga, Irena Mihelič, Ivo Leskovec, Davor Herga, Ivica Knez, Georgeta Radasan in Janez Klenovšek (Orest mlajši) ter Nataša Sirk (ženska na trgu).

Čeprav je Aishilovo besedilo precej skrajšano, je Milanu Jesihu prevod v celoti uspel in ga lahko uvrstimo med boljše v Evropi. V gledališkem almanahu je dramaturginja Željka Udovič zapisala, da predstava raziskuje, v kolikšni meri je Aishil moderen in naš. Zato je ustvarjanje Oresteie potekalo v duhu zasledovanja ideje o sodobnem, z vsem spoštova-

njem do klasičnega. Vsekakor se z vizijami o sodobnem (v prvih dveh delih je to razcvet potrošništva) odpira polje spekulativnosti, ki omogoča Agamemnonovo vrnitev "po Magelliju" (Radko Polič se na oder triumfalno pripelje z avtom), zdela vse preveč klisejska in odvečna (spominimo se kralja Leara, pa Carmen...). Zelo nejasna je bila sporočilnost tudi v prizorih San Rema ter izvajanja čarovnij, s katerimi je bil oskrnjen patos, ki pa v mitos vseeno sodi. Popolnoma drugačna pa je situacija v drugem delu trilogije - v Darovalkah. Elektrino darovanje na grobu je namreč postavljeno v okolje igralnic, ki kot takšne spominjajo na vizijo pekla. Igralni avtomati, kot je v svojih gledaliških esejih zapisal Jan Kott, ne dajejo človeku niti iluzije, da lahko kakorkoli vpliva na potek igre. Zato se prav s prizorom igralnic Magelli močno približa gledališču absurda. Tam avtomat vodi igralca in ne narobe. Avtomat - igralec meče denar v špranjo in pritiska na vzvod, avtomat - usoda pa opravlja veliko bolj zapletene dejavnosti. Tako prizor, ko se Orest (Matjaž Tribušon) odloči za materomor, poteka domala v absolutni tišini. Slišati je le žvenket denarja iz avtomata, za katerim stoji duh Agamemnona (Radko Polič). Vendar pa je umor matere hujša "hybris" kot umor očeta. Morda je v tem dejanju, kot je mislil Engels, nasilni konec matriarhata v rodovni družbi.

Verzije Oresteie so različne, vendar se v vseh pojavijo Erinije. Oresta brani Apolon in ga zasledujejo Furije. Do zadnjega trenutka ga bodo mučile ali pa se bo opral. Krivde bo sicer oproščen, ampak obsojen bo na zemeljsko bivanje. In prav zaradi nerešljive uganke, ki jo Oresteia še vedno predstavlja, naj bi bil ključ v tretjem delu, razen vizualno tipične kostumografije - krinke in mlačnosti dogajanja, kar v gledalcu ne vzbuja strahu in sočutja, kaj šele očiščenje, ki ga zahteva Aristoteles. Gledalec zapušča predstavo nejevoljen in nepotešen (temu v veliki meri botruje dolžina predstave - štiri ure in pol so namreč ubijajoče).

Tako lahko rečem, da je predstava zadovoljiva (všeč mi je ideja antičnega zbora, v katerem je namesto atiških starcev Magelli postavil individualce, ki vsak na svoj način pečatijo usodo). Ni pa to prava "magellijevska" uprizoritev, ni namreč senzibilna. Je pa odgovor na Božansko komedijo - je spektakularna.

PHILIP GLASS

(PRAZNA) MINIMALNA GLASBA V ŽIVO

Cankarjev dom nam je v navezavi z ROPOTom tokrat postregel z nastopom (po splošnem konsenzu) enega od najpomembnejših sodobnih skladateljev. Toda, kot je pri takih rečeh v navadi, za velikimi obeti ponavadi ostane en velik prazen nič.

To, da bi šteli akorde, ki jih v posamezni skladbi uporabi pianist, ali da bi mu šteli v zlo, ker ne uporablja tričkov, pasaž in podobne nepotrebne navlake, ali da bi morda mislili, da mora glasba "govoriti" neke zgodbe, ali da bi naj bila nabita z nekakšnimi solzavimi čustvenimi izpadi, je seveda - ne samo v minimalni glasbi - povsem nespartetno. Toda v glasbi mora biti nekaj. Ta "nekaj" je seveda neoprijemljiv, je večna čarovnja, kot bi rekel Vladimir Jankélévitch. In prav tega v nastopu Philipa Glassa, ki je bil sicer več kot simpatičen in privlačen v svoji človeški nepretencioznosti, ni bilo. Bistvo minimalne glasbe je v repetitivnih obrazcih, v ponavljanju enostavnih motivov, zvočnih vzorcev, v preseganju tradicionalne teleološkosti glasbe, kot bi rekel Wim Mertens, glasbe, ki išče rešitev grmadenja zvočne napetosti v smotru (katarzičnega?) tonalnega zaključka. Toda v kratkih odlomkih iz svojih skladb je (predvsem v prvem delu koncerta) Philip Glass spominjal prej na vajenca, ki se nastaja nad čudovito skladnostjo "dobro uglašene klaviro", kot na glasbenika, ki tke hišo zvočne biti. Le v daljšem komadu Metamorphoses (v drugem delu koncerta) je bilo mogoče doživeti nekaj trenutkov brezčasnega lebdenja čistega zvočnega tkiva. Vsekakor premalo.

Rajko Muršič

KULTURNI UTRIP

LIKOVNI PONTE ROSSO

ČE ZAIDETE V GALERIJU

V Mariboru imamo šest "pravih" galerij: Umetnostno galerijo, galerijo Rotovž in razstavnih salonov Rotovž, galerijo Media Nox, galerijo Društva likovnih umetnikov Maribor in Fotogalerijo Stolp, edino pravo, ki se posveča zgolj fotografiji. Ob tem moremo naštet še nekaj razstavnih prostorov, ki jim tovrstna dejavnost pomeni dodatek k programu in privatnih, ki pa bolj kot z razstavami prosperirajo s prodajnimi ponudbami.

Zato se bomo omejili zgolj na tiste, ki se ukvarjajo zgolj s predstavljanjem likovne dejavnosti in gojijo določeno frekvenco razstavljalcev. Obeh kriterijev se nameravam držati tudi zato, ker se drugače število morebitnih kandidatov preveč razširi in nikakor ne more ujeti dolžine enega članka. Morda naslednjič.

Umetnostna galerija s svojo stalno zbirko stoji na področju t. i. nacionalnih kolekcij, ki temeljijo na historiografskem rezimeju pomembnejših ustvarjalcev znotraj minulih trendov, za katere je poskrbela z odkupom ali drugo pridobitvijo. V svojih prostorih tako združuje Narodno galerijo in Moderno galerijo, če gledamo iz centralne perspektive. Morda še bolj slednje, saj ji na področju prve teritorij zaseda Pokrajinski muzej s pokrivanjem gostovanj starejših zbirk. V ostalem programu pa ostaja deklica za vse, od likovnih do kiparskih razstav, konceptualnih postavitev, vezanih na enega avtorja ali na skupno tematiko večih, kar je bil primer z zadnjo - štirje kiparji.

Da prideš vanjo, moraš biti uveljavljen, torej zadosti bleščeče ime, tuje ali domače, ki bo pripomoglo k referenčnosti prostora. Na podobnem izhodišču stojita tudi oba Rotovža, le da manj dosledno. In če si je novi Rotovž našel prostor v razkazovanju intrigantnejših, novejših likovnih praks, ki se ukvarjajo z aktualnimi ustvarjalci, se stari Rotovž ne zna ujeti. Na tamkajšnjih razstavah dobimo občutek, da se program flika s tistim, kar ni dovolj proslulo za Umetnostno galerijo in ne zadosti izzivalno za novi Rotovž. Zadnje čase je dobil tudi etiketo galerije, ki odpira prostor fotografiji. Iz tega

sledi, da v njem najbolj nedorečeno sledijo "žanrski" opredelitvi, saj znajo postaviti tudi dela, ki v resnejše razstavišče ne bi sodila in zadovoljujejo le izredno nizke estetske kriterije. Morda bi veljalo stopiti v sodelovanje z Moderno galerijo iz Ljubljane, ki je svoje kletne prostore že namenila fotografiji in predstavlja zgodovinsko pomembne stare in aktualno-trendovske fotografe, tuje in domače.

Fotogalerija Stolp je edina v Mariboru, ki se ukvarja s to specifično umetniško izraznostjo 20. stoletja. Z njo upravlja Fotoklub Maribor, ki skuša ujeti ritem med razstavami lastnih članov in gostovanji drugih umetnikov. Ambientalnost starega Židovskega stolpa je povsem primerna podlaga za ustvarjalce, vendar pa relativna majhnost ne dovoljuje širših apetitov, prav tako pa jo pri večjem zaletu in prosperiranju ovira "redak" odpiralni čas. Podobno se je treba umika naučiti, ko se odpravimo v galerijo Media Nox, ki deluje v okviru Mladinskega kulturnega centra. Odpirajo ob sobotah zvečer in predstavljajo nova, mlada prihajajoča imena, ki še gojijo svojevrsten eksperiment in pobirajo iz polja aktualnih likovnih citatov, imenovanih tudi alternativa. Namenjena tistim, ki jim realizem ne pomeni zadnje faze v razvoju umetnosti in jim skok čez plot potlači radovednost. V Ljubljani imajo ŠKUC, s katerim je Media Nox v stalni navezi, hkrati pa z organiziranjem literarnih večerov, performansov, predavanj in cikla Vesela znanost in še česa polni prostor, ki ga ima v prestolnici KUD France Prešeren. Morda bi njen koncept lahko imenovali kvaliteta znotraj drugačnega iskanja, ki tlakuje pot za kasnejše, "večje" projekte. V en glas trdim, da gre za najbolj dejaven razstaviščni prostor v sivem mestu.

Najmlajši pa je razstavnih prostor Društva likovnih umetnikov Maribor, ki so ga po več kot desetih letih hlepenja članov društva pred nekaj tedni odprli na Židovskem trgu. Porodni krči so bili tlakovani z aferami, podtikani, privatnimi hotenji in že standardno medumetniško nevoščljivostjo, zato ni presenetljiv tako dolg porod. Kot prvi prikaz lahko vidimo hommage preminulemu kiparju Slavku Tišču s predstavitev od posebne komisije izbranih članov. O njej bi bilo zato prezgodaj soditi, sumimo pa lahko, da bo zavzela mesto, ki ga ima v Ljubljani galerija Društva slovenskih likovnih umetnikov, to je med vrtičkanjem lastnih apetitov in gostujočih ostalih. A ob Fotogaleriji Stolp tvori na Židov-

skem trgu novo kulturno zbirališče v starem delu mesta, od katerega si lahko veliko obetamo poleti.

Neločljivi del galerij oziroma razstav so otvoritve kot najbolj družabni del potem bolj ali manj osamljenega prikazovanja. Takrat je največ publike, ki se srečuje na teh dogodkih v standardni zasedbi. Privabljajo jo v glavnem z omejenimi napitki, ki ekspresno poidejo, medtem ko so podzobki skrajno redki. Včasih naletimo na skromno bero slanega peciva, Media Nox ponudi še sir, vse ostalo pa je skrajno redko in vezano zgolj na posebne priložnosti. Seveda če si umetniki sami ne posteljejo. A bolj je kot nekaj, ko pod starim vodjem večkrat ni bilo ničesar. Vse se zdi bolj skromno provincialno, tudi obisk, ki zaradi slabe popularizacije in marketinga kolovodij, ki se zadovoljijo le s postavitvijo in potemtakem napol opravijo delo, preko praga spravi le nekaj deset radovednih mesečno.

Neverjetno je še, da v bistvu nobena od galerij ni odprta v nedeljo, mnoge tudi ne v soboto popoldan, kar dovolj pove o željah po pestrejšem kulturnem življenju v Mariboru, ki se očitno začnejo in končajo pri tistih, ki imajo v rokah škarje in platno ter vodijo tukajšnje kulturno, oziroma za ta konkreten primer galerijsko politiko. Dovolj bi bil le pogled drugam. Da o zveničih, velikih imenih raj ne govorimo, saj praviloma le prestolnijo dravska bregova in se napotijo ali v prestolnico ali ob morje, kjer se kustosi svojega poslanstva lotevajo drugače. V opravičilo Mariboru morda služi dolgoletna izguba kompasa in dušitev ustvarjalnega duha pod ravnateljem, ki smo se ga, kot kaže, letos za vekomaj rešili. Če ne bodo politični interesi spet nad strokovnimi... A o tem kdaj drugič.

Peter Tomaž Dobrila

MKC MARIBOR JE POSTAL JAVNI ZAVOD

Zgodba o MKC Maribor se začne pri Klubu mladih. Že od 60-ih let dalje se so v njem dogajala glasbeno-plesna srečevanja mariborske mladeži, sestanki in druženja brigadirjev, OZN-klubovcev in esperantistov, popotnikov, ljubiteljev gobarskih razstav in malih živali ter še marsikoga drugega. V začetku 80-ih let so se tovrstne dejavnosti dopolnile z novimi in začele preraščati v kakovostno višji in širši sklop.

Porodila se je ideja o samostojni mestni ustanovi, imenovani Mladinski kulturni center Maribor (mladinski /po A. Fištravcu/ ne pomeni generacijske opredelitve, ampak predstavlja "ti-ste kulturne prakse, ki se ne pokrivajo z dominantno kulturno prakso"), ki naj celovito skrbi za ugodne pogoje razvoja mladinske kulture v Mariboru in okolici. Delovanje številnih rockovskih glasbenikov za pridobitev koncertno-klubskega prostora je sledilo nekajletno izdajanje Kmečkih in rockodskih novic, časopisa z jasno glavo mislečih in k pluralizaciji javnih medijev usmerjene mariborske mladine. Alternativno glasbeno delovanje klubskega prizorišča Gustav je spremljalo delovanje Galerie 88, prvega alternativnega likovnega prizorišča v Mariboru (danes imenovanega galerija Media Nox). V Galeriji 88 so poleti 1988 potekali protestni kulturni večeri v znak podpore priprti četverici JBTZ in postali prvo javno zbirališče srečevanj in pogovorov nekaterih novih strank in drugače politično mislečih v Mariboru. Tudi iniciativna skupina za ustanovitev Mariborskega radia Študent ima svoje korenine v MKC Maribor. Kramarski sejum, založba Front rock, podjetje SPEM... imajo v svoji genezi takšne in drugačne navezave na različne oblike dejav-

nosti nastajajočega MKC.

Prav v zadnjih letih se je kot žlahtna nadgradnja doslej naštetega v okviru MKC pojavila tudi mlada kulturniška produkcija na video, literarnem, glasbenem, kiparskem, oblikovalskem, fotografskem, gledališkem in nekaterih drugih področjih. Čeprav se je dejavnost MKC Maribor v zadnjih letih razširila in kakovostno razvila, je njegova atavistična statusna organiziranost ("samostojna, v okviru ZSMS samoupravno organizirana oblika dejavnosti mladih na področju mladinske kulture") ostala na izhodiščni točki do oktobra letos, ko je bil sprejet odlok o ustanovitvi javnega zavoda MKC Maribor.

Kaj se zgodi z alternativno kulturo, ko se institucionalizira? Ali povedano drugače: v katerih pogojih institucionalizirana alternativna kultura ni contradictio in adiectio? Če vzamemo različne družbene modele, lahko rečemo, da v totalitarnih družbah drugače misleče zanikajo oziroma jih skozi represijo obravnavajo kot eksces ali deviacijo od "prave", "zdrave", "normalne", ipd. miselnosti. Demokratične družbe priznavajo legitimen obstoj drugače mislečih, le razvite demokratične družbe pa drugače misleče ne le priznavajo, ampak tudi podpirajo. Ne podpirajo pa jih le zaradi nekih moralnih, humanističnih, dobrobrščnih ipd. argumentov, ampak zato, ker vedo, da predstavljajo razvite demokracije družbeni model, ki prinaša boljše rezultate pri reševanju problemov, s katerimi se vse družbe soočajo.

Čas bo pokazal, ali smo v svojem pričakovanju in delovanju, ko smo nekdanje alternativno gibanje oz. kulturne prakse, ki se ne pokrivajo z dominantno kulturno prakso, institucionalizirali pod okriljem mariborske mestne občine v obliki javnega zavoda, bili pronicljivi ali naivni.

Jože Kos, Nadja Čobal

VSE RAZUME TISTI, KI NIČESAR NE VE

RUMLKUKL

Če povprašate vaščane Ruš, kaj je to RUMLUKUKL, se bodo prišli za glavo in rekli: "Zbirališče mularjev ob vikendih. Vandalizem!" Pa RUMLUKUKL ni samo to. Oziroma ni bil vedno samo diskoteka. Bil je RUMLUKUKL (Ruška mladinska kulturna klet), diskoteka oz. bistro pa samo eden od načinov za polnjenje blagajne. Dandanes pa je (žal) res predvsem bistro in trikrat na teden zabava ob takšni ali drugačni glasbi.

Dejavnost RUMLUKUKLA je včasih cvetela (zanjo so dobili celo zvezno plaketo ZSMJ), v letu 1993 pa lahko prireditve preštejemo na prste ene roke. Matjaž Vodušek, član vodstva, meni, da je eden od razlogov sam status RUMLUKUKLA. Leta '92 so ustanavljali zavod, ideja pa je v takratni skupščini padla v vodo. Posledica tega je, da njihov status še vedno rešuje LDS.

Ob sodelovanju z nekaterimi stariimi člani so se odločili za ustanovitev društva, ki naj bi se financiralo z lastno produkcijo in kot "servis" drugih društev. V grobem imajo pripravljen tudi

program. Matjaž upa, da bodo takrat rešili tudi prostorsko stisko. Sekcije se namreč selijo iz prostora v prostor, velikokrat pa ostanejo pred zaprtimi vrati.

Tako mlade rock in pop skupine v glavnem delujejo na Bezeni, ki je trenutno še edina aktivna. Prostorska stiska (poleg finančne) je "razpršila" tudi amatersko gledališko skupino Levo gledališče. Njihovi problemi so se začeli ob sporu z DPD Svoboda, ki na "svojem teritoriju" ni želela imeti samostojnega mladinskega gledališča, ampak le v okviru svoje dramske sekcije. Temu se je Levo gledališče uprlo in ostalo brez prostora, žiro računa in tistega procenta, ki jim pripada. Nekaj časa so gostovali v KS Bistrica ob Dravi, nato pa pod mariborskim ZKO-jem v Pekrah. V okviru Levega gledališča so organizirali tudi literarne večere, okrogle mize... Znano se je zgoditi, da je prišlo le šest ljudi. Kljub temu vztrajajo naprej. Pod svoje okrilje jih vabita MKC in RUMLUKUKL. Radi bi ponovno obnovili skupino, povečali število ljudi, naredili kako novo dobro predstavo.

V prostorih RUMLUKUKLA deluje tudi bistro. Največkrat se tam zadržujejo pripadniki "antikulture", zato je bistro po dogovoru z lastnikom čez popoldan zaprt, prostor pa namenjen raznim plesnim skupinam, razgovorom... Ko po-

skušaš rešiti en problem, naletiš na drugega. Kam z vso mladežjo, ki se je prej zadrževala v bistru? Problem rešuje vsak po svoje, eni po okoliških gostilnah, drugi na ulici - pa so zopet kamen spotike.

"Upajmo, da se bo z ustanovitvijo društva marsikaj izboljšalo," je optimističen Matjaž, "vsaj prostori bodo služili temu, čemur so namenjeni." Vsi upajo, da se bodo lažje reševali tudi finančni problemi. Pogodba LDS-a naj bi se prenesla na društvo in tako bo prihajal tudi denar od najemnine. Do sedaj so uspevali z denarjem kriti stroške prireditelj in morebitno nastalo škodo. Finančno, upajo, jim bodo še naprej pomagali LDS in ostale stranke, na podjetja pa si ne upajo niti pomisliti.

Pa osnovnošolska mladina? Včasih so imeli Vesele počitnice, Veselo šolo itd., RUMLUKUKL jim je ob petkih popoldan organiziral tudi ples. Vse je štimalo, dokler niso nastopile višje sile.

Lahko si zastavimo vprašanje, kdo so te višje sile. V Rušah sta, žal, dva taka dejavnika. Poleg "klasičnega" so to kar mladi sami, ki se ne potrudijo razumeti, da je treba spoštovati tudi drugačnost. Zato zaključujem to pisanje z mislijo Matjaža Voduška: "Ali si Ruše sploh kaj zaslužijo?"

Gordana Petrovič

MARIJAN KRAMBERGER:

LOVEC NA HOMOKUMULATE

Slovenska matica, Ljubljana, 1993

Jonathan Swift je boja nekoč izjavil, da lahko genialnega človeka prepoznate po tem, ker so vsi bedaki v zaroti proti njemu. V humanistiki in družboslovju praviloma ne srečujemo avtorjev, ki bi bili tako pogumni, da bi pisali razprave tako, da ne bi navedli nobenih virov in da ne bi citirali nobenih predhodnikov. Ta forma je sicer značilna za esejistično pisanje, toda resnih teorij esej ne more zaobseči. *Lovec na homokumulate* pa je razprava, pri kateri bomo zaman iskali vire, a vseeno nikakor ni esej, ampak povsem resno teoretično delo. Poteza, več kot vredna odobravanja! (In obenem poteza, ki je avtorju nakopala težave.)

Za kaj gre? Osnovna teza avtorja je, da imamo ljudje nekakšno biološko ali instinktivno splošno usmerjenost h kopičenju enakega. Privlačnost forme je tisto, kar bi naj po mnenju Marijana Krambergerja ležalo v podlagi pravil našega vedenja. Izбира naziva za ta pojav, ki je kvantifikabilen - torej načeloma neodvisen od "vsebine" nekega konkretnega pojava, ki ga "lovimo", je nekoliko neprirodna. Prva misel, ki nam ob homokumulatu pade na misel, je homunkulus, alkimistično napravljen "umeten" človek. Druga pot nas vodi v asociativno razlago pojma, saj si lahko rečemo, da je homo človek, kumulat pa kopičenje, zbir, združenost. Je torej homokumulat množica (ljudi)? Ne, kajti v resnici gre za združitev grškega korena homos (=enak) in prej omenjenega latinskega dodatka za "nakopičenje".

Kaj potem ponuja teorija homokumulatov? Izhajajoč iz spoznanja, da je posebnost, ki nas privlači v formi, v bistvu ena sama, ponuja ta koncept "kvantitativno interpretacijo predmetov naših želja", nekakšen "nov in skrajno nenavaden tip fantazije" v psihologiji motivacije.

"Privlačujoča posebnost forme" nas vodi v pravi "pohlep po formah". Področja razlage človeških fenomenov s tem konceptom pohlepa po kopičenju forme, torej kopičenja enakega, so seveda zelo široka, pravzaprav kar (kulturno) antropološka. Ta širok (ekstenziven) koncept bi lahko ponudil celo temeljno teoretično osnovo za razumevanje vedenja oz. (kulturno posredovanega) življenja ljudi. Princip kvantifikacije je za humanistiko, v katere osnovi je zmeraj kraljevala aktualna (modna) filozofija, dejansko povsem specifičen izziv, vprašanje pa je, če je prav "matematika človeške duše" tisti vzvod, ki bo dokončno omogočil razlago fenomenov, s katerimi se ukvarja humanistika. Menim, da vsekakor velja poskusiti v tej smeri in priti do skrajnih meja možnega, torej do robov, iz katerih kvantifikacijski pristopi izgubijo svojo moč. Do tega pa je v primeru homokumulatov še daleč, saj je stvar šele na začetku.

Marijan Kramberger je podrobno obdelal nekatere opise funkcioniranja principa "pohlepa po enakem" v estetiki, športu in igranju ter deloma v ostalih človeških doživetjih. Prav (in predvsem) v slednjem primeru se teorija homokumulata kaže kot prav vznemirljiva nova metoda, saj bi lahko z neusmiljenim principom

kvantifikabilne razlage povedala veliko o temeljnem pojmu "filozofije življenja" - doživetju, življenju...

Prvi korak je narejen, moč te teorije pa se bo v resnici pokazala šele takrat, ko bo poskušala razložiti same mehanizme "pohlepa po kopičenju enakega", kajti ta temelji še zmeraj ostaja zastrt. Marijan Kramberger v *Lovcu na homokumulate* govori o tem, da pač je tako, toda ne ponuja še odgovorov na ključna vprašanja o tem, kako ta princip v resnici funkcionira, predvsem pa ne more povedati, zakaj je tako. To je sicer stvar meta-metodologije ali na drugi strani raziskav (bioloških) temeljev tega principa, toda vseeno ostaja uporabna moč te nove teorije še zmeraj pod vprašajem. Še posebej izzivalna bi bila recimo uporaba principa homokumulata za razlago nevsakdanjih stanj zavesti, ki jih pohlep po nakopičenju enakega v svoji radikalnejši verziji pravzaprav sploh sproža: religiozne omamljenosti, ekstaze, transa in podobnega, morda celo principa meditacije kot take.

Krambergerjeva teorija ni padla z neba, čeprav avtor ponosno (?) izjavlja, da se česa podobnega pred njim ni domislil še nihče. Najprej je treba opozoriti, da pogosto omenja enega od temeljnih pojmov teorije informatike (ki je bila na področju teorij estetike še posebej popularna v sedemdesetih letih, potem pa jo je nadomestil modni koncept postmoderne), redundanco, vendar je po njegovem homokumulat, za razliko od redundance, ki zgolj zapolnjuje luknje pri prenosu informacije, privlačen prav zato, ker razničuje entropijo. Fenomenološke (formalistične) teorije umetnosti so prav tako podlaga Krambergerjevega razmišljanja, pa tudi naukov iz gestalt psihologije gotovo ni zaobšel. No, vseeno pa je bistvena povsem

samostojna ideja forme kot privlačnega momenta, v katerem človek vsaj za trenutek premaguje primež časa (entropije).

Teorija homokumulata je na nevarnem robu vzpostavitve razlagalnih sistemov človeškega vedenja. Ena sama formula, ki naj bi pojasnila najrazličnejše vzgibe človeškega vedenja, mi je sumljiva iz dveh razlogov. Najprej ne verjamem, da je možna enotna in monolitna antropološka teorija za razlago človeškega življenja kot sfere kulture (ob, jasno, maksimalnem spoznavanju bioloških temeljev človeškega bivanja na individualni in na ravni vrste), potem pa mi vzbuja strah dejstvo, da se miselni sistemi, ki poskušajo razložiti svet s preprostimi formulami (z enim samim stavkom ali celo besedo), ponavadi zmeraj totalitami (četudi izhajajo iz mistične religioznosti). Znanost namreč operira s preprostimi formulami, toda v praksi potrebuje tudi izjemno zapletene sisteme za razlago sveta.

Toda ti pomisleki še ne pomenijo, da razprava o *Lovcu na homokumulate* ni vredna branja. Nasprotno: v njej bodo našli kaj zase tako teoretični umetnosti kot tisti, ki jih privlači šport, sociologija, antropologija in filozofija, pa še kdo. Pravzaprav pa je občudovanja vreden predvsem avtorjev inovativen pogum, ki na Slovenskem ni ravno posebej pogost.

Rajko Muršič

foto: Boris Strmšek

foto: Boris Strmšek

THOMAS BERNHARD: SEČNJA

GROZLJIVA RESNIČNOST

Prevedel Jani Virk, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1993 (Zbirka 20. stoletje)

Sečnja, roman leta 1989 mnogo prezgodaj umrlega avstrijskega pisatelja, je roman, pisan z veliko začetnico, predvsem pa brezkompromisen obračun z vsakim in vsem, kar vsaj malo diši po avstrijskem. Obračun s svetom, ki se ne zaveda svoje minljivosti in groteske majhnosti. S svetom umetnosti, ki je za Bernharda vse prej kot umetniški, saj ga obvladujejo ljudje, ki nenehno in ob vsaki priložnosti blebetajo o umetnosti in umetniškem, čeprav o tem nimajo niti najmanjšega pojma.

Prvoosebni pripovedovalec z določenimi razpoznavnimi potezami Thomasa Bernharda (je pisatelj, študiral je glasbo v Salzburgu, po več letih se je vrnil iz Londona na Dunaj, zaznamovan z obolelimi pljuči) na tako imenovani umetniški večerji pri zakoncih Auersberger v nekem dunajskem stanovanju ob analizi lastne eksistence brezobzira in brez strahu v obliki samogovora (pravzaprav nenehnega notranjega monologa) obdela in raztrga dunajski umetniški svet, prijatelje in "prijatelje", Burgtheater, pisce in pisane, ljudi kratka, ki so po njegovem trdnem prepričanju pihali v isti rog z različnimi mestrimi možmi in ministri in drugimi tako imenovanimi javnimi delavci ter z njihovo, od bolne države dirigirano pomočjo, ustvarjali kvazi-umetnost in postali kvazi-umetniki.

Z značilnim pripovednim postopkom in s prav tako značilnim "bernhardovskim" jezikom (dolgi stavki, nenehno kopičenje in ponavljanje vedno istih besed, pisanje brez odstavkov, v nepretrgani pripovedni liniji, ki zahteva od pozornega bralca kar precej miselnega napora) postavi pred nas groteskni oder, na katerem udeleženci "umetniške" večerje ob nekakšnem tihem, samo pripovedovalcu (Bernhardu) znanem in samo od pripovedovalca vodenem režiserskem postopku nezavedno razkrivajo vse svoje bedno, nizkotno in groteskno bistvo. Druščino, ki jo je smrt (samomor) bolj ali manj skupne prijateljice naključno povezala sredi Dunaja, tega "groznega stroja za uničevanje talentov", pripovedovalec secira resnično režisersko. Ne pridruži se desetim ali dvajsetim

povablencem, ki čakajo na ključnega gosta, igralca Burga, ampak ves večer (z izjemo polnočne večerje) presedi v naslonjaču, nameščenem za vhodnimi vrati, kjer ga ostali ves čas puščajo na miru. Iz tega položaja, iz te varne poltreme, idealne za razvoj fantazije in miselnih akrobacij, spoznava in opiše vso perverzno, groteskno in odvečnost dogodka, ki se odvija korak ali dva stran in na katerem se je moral znajti po veliki pomoti, v trenutku sentimentalne slabosti, pogojene s prijateljičinim samomorom. Po več kot dveh desetletjih se spet znajde v stanovanju Auersbergerjevcev, nekdanjih prijateljev, ki jih sovraži že vrsto let. Z neprizanesljivimi londonskimi očmi potolče gostitelja, ki po njegovem nimata v sebi nič lastnega, ker vse le posnemata in sta torej obžalovanja vredna posnemovalca določenih življenjskih vzorcev. Večerjo v resnici prirejata le zase, za svojo "duhovno revščino", pri tem pa se skoraj uničita v prizadevanjih, da bi povabila tudi igralca iz lbnove Divje račke, čeprav ju je v resnici pred tako imenovanimi umetniškimi ljudmi groza. Že trideset let nenehno pijani Auersberger (v resničnem svetu komponist Lampersberg, ki se je v delu tako nezmotljivo spoznal, da je stvar prignala celo na sodišče) in njegova že od nekdaj načičkana soproga sta za pripovedovalca, ki je v bralčevih očeh od stavka do stavka bolj razpoznaven kot Bernhard sam, tipična primerka bolne avstrijske družbe in sredstva za kritiko Avstrijcev, ki naj bi bili ali "nizkotni nacisti ali pa neumni katoliki", avstrijskih pisateljev, "ki vsi skupaj nimajo prav nič za povedati in tega niti ne znajo povedati niti napisati", in pogled na umetnost, ki jo moramo karikirati, relativizirati in v njej na vsak način tudi pri velikih in največjih mojstrih najti pomanjkljivosti že preprosto zato, "ker ne držimo tega, kar je popolno in celovito". Rešitev za pravo umetnost, ki je pisateljeva največja ljubezen (pa če se zdi še tako paradoksalno), je samo posekanje, sečnja kot način bivanja, saj lahko samo na posekah, očiščenih vsakršne duhovne navlake, zraste kaj novega. Življenje. In resnica, pisateljeva najvišja vrednota. Prav zaradi slednje je roman treba vzeti v roke. Že zato, ker po Bernhardovem mnenju še noben pisatelj ni resničnosti opisal tako, kakršna je v resnici. Ta resnična resničnost je zdaj (na srečo) končno pred nami.

Vanessa Čokl

ETIKA DEKONSTRUKCIJE

FILOZOFIJA, POLITIKA IN DEMOKRACIJA

LEVINAS IN DERRIDA

Moje glavno zanimanje velja problemu političnega v Derridajevem delu, kot sta ga razširila in poglobila Lacoue-Labarthe in Nancy. Pokazal sem na izhod iz tega problema s tem, ko sem sledil prehodu iz etike v politiko znotraj Levinasovega dela. Moj splošni argument je, da prinaša Derridajeva dekonstrukcija horizont odgovornosti etičnega pomena, ki ga podpira etika, razumljena v Levinasovem smislu. Dekonstrukcija je kot "najbolj rigorozna determinacija neodločljivosti v neomejenem kontekstu" oziroma kot "filozofija obotavljanja" odprla etični prostor alteriteti in transcendenci.

Vendar pa je poteza dekonstrukcije, ki je ni sposobna narediti - in v tem je to, čemur pravim problem - ravno ta, ki zadeva prehod iz neodločljivosti do odločitve, od odgovornosti k spraševanju, od dekonstrukcije h kritiki, od etike k politiki. Politični prostor je tukaj razumljen kot faktičen, ontičen ali empiričen teren, na katerem je politika dojeta kot aktivnost spraševanja, kritike, presoje in odločitve, skratka kot ustvarjanje antagonizmov, tekmovalnosti in borbe - lahko bi jo imenovali bitka za *doxa*. Pri Lacoue-Labarthe in Nancyju je zaradi razlogov, ki so bistveni za njuno analizo, ta dimenzija političnega - *la politique* - izključena zaradi naklonjenosti k premišljevanju o *le politique*. Mislim, da obstaja potreba po političnem *supplementu* v dekonstrukciji, namreč v polnem smislu besede kot nečem, kar ustvarja praznino in obenem dodaja k tistemu, kar je že izpolnjeno. Menim, da je ta suplement potreben zaradi zaščite dekonstrukcije pred tem, da bi postala neuspešna strategija branja, nekakšen prazen formalizem, ki bi, kot bi rekel Rorty, postala sredstvo privatne avtonomije, ki je javno neuporabna in politično pogubna. Da bi zagotovili prihodnost dekonstrukcije, je bilo nujno angažiranje v pisanju takega suplementa.

To besedilo sledi problemu političnega v dekonstrukciji po poti Levinasovega premika od Drugega k *le tiers* (Levinas poskuša zgraditi most iz etike, razumljene kot odgovornega, netotalizabilnega odnosa do Drugega, do politike, dojete kot odnosa do tretjega člana *le tiers*), torej do vseh drugih, pluralitete bitij, ki tvorijo skupnost. V tem smislu je prehod iz etike v politiko prehod od Drugega k "tretjemu članu", od odgovornosti k vprašanju, od anarhije etične odgovornosti k vprašanju o *arche* političnega reda. Ta premik se je končal v reartikulaciji politične vloge filozofije. Filozofski diskurz je jezik spraševanja, v katerem se postavlja zahteva po legitimaciji političnega reda: vzpostavlja se kot univerzalna zahteva po opravičevanju in kritiziranju *polis*. Ustrezen filozofski moment ni v tem, da bi se *polis* utemeljila v znanosti, znanju ali modrosti, ampak je prej v tem, da se postavlja vprašanje po legitimaciji s tem, da se nastavlja na politični red z vprašanjem: Kaj je pravica? Če sledimo interpretaciji Hannah Arendt, potem vidimo v tem tipičen sokratski moment filozofije, ki razume slednje kot način kritiziranja ali vmešavanja v *polis*, klicanja *polis* na odgovornost, razumetja dolžnosti državljanov kot modrosti o ljubezni v službi ljubezni (Levinasova definicija filozofije se namreč glasi: *sagesse de*

l'amour au service de l'amour. Pristno imamo inverzijo: namesto ljubezni do modrosti nastopi modrost o ljubezni, etično se nenadoma prestavi na ontološko raven). Arendtova razlikuje sokratski moment vmešavanja in kritike *polis* od platonskega momenta zasnutka *polis* na absolutnih temeljih filozofskega vedenja; to slednje imenuje Platonova "tiranija resnice" (str. 78). Ravno platonski moment zasnovi *polis* je tisti, ki je tako katastrofalno ponovljen v Heideggrovem rektorskem govoru. Arendtova piše:

Vloga filozofa ni v vladanju mestu, ampak v tem, da je njegov kritik, ne v tem, da govori filozofske resnice, ampak da naredi državljane bolj resnicoljubne. Razlika v primerjavi s Platonom je očitna: Sokrat ni želel poučevati državljanov, temveč je hotel izpopolniti njihove doxa, ki so obeleževale politično življenje, v katerem je bil prisoten (Hannah Arendt: "Philosophy and Politics", Social Research, 57, No.1 /Spring 1990/, str. 81).

Filozof ni nekdo, ki hoče podvreči *doxa* v *episteme*, s čimer bi politiko postavil na absolutne temelje, ampak je nekdo, ki prebiva v *polis*, ki je prostor *doxa* in ki sprašuje, kritizira in ocenjuje *doxa*. Politična funkcija filozofa je, da je nadležnej, ne pa kralj. Predpostavimo, da je bil delski orakelj iskren in da je Sokrat najmodrejši človek v Grčiji, ker pač ne ve, in da je filozofska modrost v samovedočem agnosticizmu, ki je v službi ljubezni. Filozofija ne bi smela razmišljati o opustitvi *doxa*, ali o voljni kot prostoru, kjer se politika dogaja, temveč je ravno stalna aktivnost kritiziranja in legitimiranja *doxa*. Sokratovo babišstvo je enostavno proces kritičnega dialoga o *doxa* določene skupnosti, ki usposablja državljane, da dosepejo do resnice o *doxa*. Po moje gre za nujno potrebo po drugačni vzpostavitvi politične vezi med filozofijo in kritično refleksijo o *doxa* in o državljanstvu kot kritični instanci z ozirom na nekogarsnje politične dolžnosti in pravice. Filozofija je državljanstvo in državljanstvo je filozofska aktivnost.

Takšna zasnova politične funkcije filozofije mora biti integrirana z drugačnim razumevanjem političnega prostora. Prostor *polis* ni zaprt v immanentno strukturo, ampak je multiplikacija prostorov, struktura ponovljenih interupcij, v katerih se družbena totalnost razdre s silo etične transcendence. Pokazal sem, na kakšen način ima po Levinasu skupnost dvojno strukturo, s tem ko se nanaša tako na Drugega kot na vse druge, je tako "toi (e)st (tout autre que) moi". Vsak poskus, da bi zaprtje približali družbenemu, je ponovno zanikano v netotalizabilnem odnosu do Drugega. Družbeni prostor je neskončna cepitev ali fragmentacija prostorov v prostore, v katerih prihaja konsekventno do multiplikacije političnih možnosti. Filozofija je kot modrost o ljubezni v službi ljubezni diskurz, ki skozi aktivnost odprte, agnostične kritike zagotavlja, da bo skupnost ostala odprta in v službi etične diference. Filozofska kritika je, podobno kot Antigona, neskončna ironizacija skupnosti, predstavlja dejstvo, da je skupnost legitimirana zgolj s postavljanjem legitimnosti skupnosti pod vprašaj. Pravična politika je tista, ki aktivno vzdržuje svojo lastno vmešavanje in ironizacijo kot nekaj, kar jo podpira. Levinasovska politika je politika množstva, drugih in tretjih oseb, kajti filozofija je jezik, ki spoštuje to multiplaciteto, ki "tematizira diferenco in reducira tematizirano na diferenco". Naj ponovno citiram Arendtovo:

Če filozofi navkljub njihovi nujni odtujitvi vsakdanjemu življenju človeških zadev vseeno hočejo dospeti do resnične politične filo-

zofije, bodo morali upoštevati pluraliteto ljudi, iz katere izhaja vsa realnost človeških zadev v vsej njihovi veličini in revnosti, za objekt svoje thaumadzein (ibid., str. 103).

Če filozofija začneja z začudenjem, potem politična filozofija, ki je refleksivna aktivnost bitij, živečih v *polis*, začneja v čudenju nad dejstvom človeške pluralitete.

Nadalje je takšen koncept političnega prostora po moje *demokratičen*. Demokratično razumem kot etično zasnovano formo političnega življenja, ki je bila ves čas postavljena pod vprašaj s tem, da se je spraševalo po njeni legitimnosti in legitimnosti njene prakse ter institucij. V tem smislu so legitime skupnosti tiste, ki same sebe postavljajo pod vprašaj in so do te mere legitime skupnosti ravno filozofske. Politična modrost demokratičnih družb je ravno v njihovi službi ljubezni, v ireduktibilnosti etične diference. Politična odgovornost državljanov v demokraciji je v spraševanju po aksiomih in osnutkih demokratične družbe, v tistem spraševanju, ki ima svoj horizont v odgovornosti do Drugega. Demokracija je forma družbe, narejena v perspektivi politične enakosti vseh državljanov in etične neenakosti mene nasproti Drugemu. Če se vrnemo k Lefortovi diskusiji, je centralna poteza demokratične politike v tem, da je izvor moči tekmovalnega značaja, vzpostavljen preko volitev oziroma parlamentarnih in zunajparlamen-

tarnih aktivizmov in debat. V demokraciji se moč izgubi; obstaja kot mesto antagonizmov, tekmovalnosti in boja. Ravno v tem je tveganje demokracije, da je namreč demokratično življenje vselej podvrženo nevarnosti kolapsa v tiranijo in totalitarizem. Obsodba in smrt Sokrata ponujata prvi in permanentni spomin na tveganje demokracije, obenem pa razloži, zakaj je bil Platon in vsa tradicija politične filozofije vse do Heidegggra do demokracije tako v dvomih. Demokracija je pač fragilna, agnostična, doksična forma političnega življenja, je kalna in umazanih rok, zaveda se dejstva, da družbeno ni popolni, transparentni *oeuvre*, da je politična akcija vedno narejena na odprtem, neodločljivem terenu. Demokracija je stalno tveganje, je riziko, ki je vreden, da se dogaja - nekakšno dobro tveganje, kajti samo takrat, ko je politični prostor organiziran demokratično, tj., ko je *disorganiziran* kot odprta, prekinjena skupnost, lahko zagledamo politiko, ki ne reducira transcendence in ki misli diferenco, ne da bi reducerala diferenco. Demokracija je politika etične diference, je politična modrost v službi etične ljubezni.

In vendarle *demokracija ne obstaja*. Kot sem omenil že zgoraj, se ne smemo omejevati v dojamu demokracije kot neke eksistentne politične forme (še posebej pa ne na apologijo zahodne liberalne demokracije). Prej je treba misliti o demokraciji kot nalogi, projektu, ki ga

imamo pred sabo. *Demokracija ne obstaja*; to pomeni, če začnemo danes ali kateri drugi dan, da gre za odgovornost po odkritju demokracije, po razširitvi demokratičnih privilegijev v vsa področja javnega in privatnega življenja. "Se en napor", *encore un effort*, je nedavno zapisal Derrida; v tem je srž demokracije (Cf. Derrida, "La démocratie ajournée", v L'autre cap, str. 123). Reči, da demokracija ne obstaja, je isto kot reči, da je demokracija nekaj, kar prihaja (*a venir*). Je neskončna naloga in neskončna odgovornost nasproti prihodnosti (*l'avenir*); njena temporalnost je *adventna*. Mislim demokracijo kot prihodnjo pomeni zavzeti etično-politično obveznost najti demokracijo, boljše in večjo, danes ali katerikoli dan. Demokracija je politična forma, označena z nepopolnostjo in različnostjo, kar pomeni, da ima *razločevalno (diferencialno)* strukturo. Reči nekaj takega seveda ne pomeni kritizirati Derridajeva, prav nasprotno; pomeni predstavljati si prihodnost dekonstrukcije in mogoče tudi prihodnost Derridajevoga lastnega dela. *Demokracija kot prihodnost dekonstrukcije?*

po: Simon Critchley: Ethics of deconstruction: Levinas and Derrida (str. 236-241).
Prevod in priredba: Boris Vežjak

NOVINARSKI KLUB MARIBOR

Vetrinjska ulica 30, 62000 Maribor, tel. 062/222251

Novinarski klub Maribor je družabni prostor ljudi, ki skrbijo za pretok informacij. Prav tako je kulturni prostor z rednim programom: razstave, literarni večeri, predavanja, predstavitve knjižnih novosti. Novinarski klub je predvsem informacijsko središče, kjer prirejamo uspešne tiskovne konference.

V naših prostorih lahko priredite tiskovno konferenco in predstavite javnosti Vaše dejavnosti, načrte, uspehe... Za tiskovno konferenco vam po dogovoru ne nudimo samo prostora, temveč celovito organizacijsko ponudbo, ki vključuje:

- ✓ predpripravo prostora za medijski nastop
- ✓ pripravo, razmnoževanje in pošiljanje vabil
- ✓ sprejem udeležencev
- ✓ možnost poročanja s kraja dogodka
- ✓ gostinsko ponudbo
- ✓ zagotovljeno medijsko promocijo.

Za dogovore in podrobnejše informacije se lahko vsak delovnik med 10. in 14. uro osebno zglasite na uredništvu Katedre (Tyrševa 23) ali v prostorih kluba ali nas pokličete po telefonu na številko 227 004 (vodjo programskega odbora Dušana Hedla).

Ob večerih pa Vas vabimo, da obiščete katero od naših številnih prireditev ali da preprosto pridete na prijetno druženje ob izbrani glasbi in gostinski ponudbi.

KATEDRA
KATEDRA

HOMMAGE PRAVICI

Najboljšemu sarajevskemu prijatelju, padlemu v bojih v severni Hercegovini, anno domini 1993.

Vse, kar bi zdaj spravil iz sebe moj spekulativni um, bi bilo ali bi bilo vsaj videti patetično. Ker tam, od koder prihajam, smrt več ne predstavlja nikakršne skrivnosti - postala je najenostavnejše dejanje, nekaj, česar se ne izbira, ampak je preprosto tu, kakor pač vse v življenju.

Nobena analitika ne pomaga, da bi pojasnil, zakaj vojna jemlje najboljše in najnežnejše, najtišje in najmoralnejše, tiste, ki niso sposobni sovražiti, tiste, ki buhajo po dveh malih pivih in so potem cel teden bolni. Zdaj, ob popoldanskim kavi in Bachovih *Orgelwerke*, ustvarjam nekaj, kar več nima zveze z besedami, nekaj, česar niti ni treba izraziti. Razen morda prižgati svečo v kaki zakotni katedrali in kot resničen ateist pomoliti k Bogu in zahtevati od njega, naj končno odpridga o svojem obstoju, ker mene in mojih smrt več ne navdaja s strahom in ker mi je že dovolj poslušati, da obstajajo v življenju bistvene stvari.

Še ne tako dolgo tega, pred dvema letoma, sem tistemu, ki mu je posvečen ta zapis, zatrjeval, da je teologija na silo ustvarjena disciplina, ki nima kaj povedati ne o človeku ne o Bogu, da je totalitarna doktrina, ki je nastala takrat, ko se je zlo na svetu preveč razmnožilo, da je nereproduktivna, ker ne izhaja iz svojega pojma in ker eksegeza in apologija ne vodita naprej, ker je pojasnjevala problem teodiceje, kakor ji je ustrezalo, vendar ga še do danes ni razrešila. Bog ni dober, ali zdaj to vidiš, kaj?

Prišepni mi, če me slišiš, kaj se zdaj dogaja tam gori ali doli, kaj naj sporočim živim, ki ne poslušajo. Prišepni mi, s kom se je pogovarjal Bach, ko je prepel nebesa v fuge, povej, v čem je smisel zla in izginjanja, povej, zakaj sem zdaj tu, kjer sem in zakaj si ti tam, kjer si, ali je tam, na oni strani, svoboda, ali smo tudi tam isto kakor tukaj? In ali bi, če bi lahko, spet streljal na Mostar in dovolil, da Mostar strelja na tebe? Amen.

Celotna filozofska misel Ernsta Blocha izhaja iz postavke: **"Jaz sem. Tebe pa še ni."** Naj še tako implicira dialektično neskončnost samospoznavnega procesa, ta teza bolj komunicira z zakonitostmi dialektične logike, kot pa duha časa. A prav duh časa je tisto, od česar je odvisna volja do "imeti-samega-sebe". Gre torej za **etiko obstajanja**, za **ODLOČITEV**, za voljo do obstajanja na določen način. To voljo je danes komajda mogoče identificirati, težnja za tistim "imeti-samega-sebe" se je izgubila v neskončnosti ideologije in socialnih razvrstitev, ki se hranijo z ubito voljo do spoznavanja. Po eni strani nam je prostor odločanja o lastnem **Dasein** neskončno odprt, a na drugem polu stoji nasilje objektivnega, realitete, ki nas odvraca od odločanja, od sprememb, od vztrajanja pri lastni odločitvi. Etika obstajanja ostaja tako neprestano na ravni metaetike, ker skoraj nikoli ne prodre do življenja samega, kakor naša potenca nikoli ne doseže do akta.

Analitika etičnega obstajanja se morda najbolj naslanja na izkušnje vojnih časov, vendar ni bistveno vezana nanje, ampak na vprašanje, če se sploh zavedamo alternativnih načinov življenja. Vsekakor pa je treba najprej doseči tisto **"jaz sem"**, kajti življenje po inercialni liniji je še najbolj podobno dejstvu golega biološkega obstoja, ne pa tistemu, kar bi naj impliciralo tisto človeško "jaz sem". Vse to morda zveni abstraktno, a to nikakor ni slučaj-

no. Da bi si predstavljali moralne in eksistenčne zlome ogromnega števila ljudi, ki preprosto sodelujejo v nečem, česar ne občutijo kot nekaj svojega, ne potrebujemo domišljije. "Imeti samega sebe" pomeni rušiti (lažne) obzire in postati (resnično) obziren, pomeni ozavestiti notranjo motivacijo, po kateri počneš, kar počneš. In, kot sem rekel, to ni samo izkušnja vojne, čeprav se ta problem v vojni pojavlja v najbolj zaostrenih oblikah, ker je postavljena na kocko tako lastna kot tuja biološka eksistenca, brez katere ni ničesar drugega; gre za vsakdanjost, za njene ekstenzivne, toda neskončno številne pritiske. Vendar pa je čas, v katerem živimo, takšen, da komunikacija z lastno esenco (ki vendarle daleč presega takoimenovane moralne zahteve časa, odzive na razne mobilizacije, od vojaških preko ideoloških do potrošniških) napravi pozicijo subjekta kontraproduktivno, otopi njegove karieristično-potrošniške instinkte, ki naj bi bili odločilni za obstanek v sodobnih družbah. Življenje je le na najplitvejši površini živo, glasno in hitro. V svojem bistvu je tiho in stabilno, dosegljivo le iz izbrane izolacije, iz kontemplacije, ki se človekovi genetski "družbenosti" zahvaljuje za milijone mrtvih, izmučenih, preprosto zlomljenih v zahtevnosti produkcije za nekoga drugega.

Za razliko od subjekta, ki se je že zdavnaj nehal boriti tako za svoj zunanji, kot tudi za svoj notranji svet, mašinerija Objektivnega nadaljuje svojo pot interiorizacije sofisticiranih kvazietičnih elementov, katerih naloga je, da mi "pomagajo" razbrati, kdaj se je nujno izogibati usmrčevanju bližnjega in kdaj je treba preprosto kar največ ubijati.

Kdor misli ethos, ostaja brez konformističnega doma. Kdor hoče imeti samega sebe, mora vedeti, zakaj je tu. A kdo je danes sposoben živeti brez ideologije, v neznanosti resnice, le komu je dana ta božanska pozicija? Kdo lahko zase trdi, da je moralen? Tisti, ki je ostal, ali tisti, ki je odšel? In po čigavih kriterijih? Po načelih zakotnega hercegovskega mesteca, v katerem so zdaj vsi civilisti alanfordovske "umazane svinje", mesteca, ki pokopava svoje mrtve in misli, da postaja s tem bolj junaško, ker bo po vsem tem prav s številom mrtvih "junakov" merilo svoj prispevek k "osvoboditvi", ki to morda niti ne bo? Malomestnost je objektivna okoliščina, ki se je spremenila v notranjo odločitev. Malomestnost je apatični notranji konformizem, dostojanstvo, skrito na simbol kakšne vojaške formacije na ramenu. Malomestnost je okoliščina, ki jo je treba nevtralizirati, da bi sploh lahko imeli sami sebe.

Nadaljujem ta pogovor z mrtvim prijateljem, čeprav še sam več ne vem, zakaj, čeprav mi je jasno, da kot vedno zamujam, neprestano zamujam. Nejnauška doba: mislimo in govorimo in predvsem delujemo z zadržkom, buljimo v lastne resnice in jih nočemo videti, ubijamo in smo ubijani za ničvredne ideje in se pri tem norčujemo iz Bruna in Spinoze, ki sta znala prepoznati plemenite misli in vzroke, vredne žrtvovanega obstoja. Nejnauška doba: nikogaršnja smrt se več ne da literarizirati, nihče ni vreden epa, nihče več ne umira pred Trojo zaradi ženske. Komu bomo po teh in takšnih vojnih postavljali spomenike, o kom brai? In četudi postavimo spomenike in napišemo pričevanja, kako dolgo bodo trajali? Naslednjega pol stoletja? Ali morda manj?

Ne želim polemizirati z mrtvimi, ampak postavljati vprašanja, od katerih je morda odvisen celo smisel njihove Nebiti. Šele ko abstrahiramo od pravilnosti in nepravilnosti enih ali drugih, uvidimo vso količino zla v svetu in ljudeh. Zla, ki ga je najlažje in najbolj zaželeno

pojasniti z ideologijo in obnoročlostjo z nečim drugim. A zdaj se mi zdi, da ni vse tako. Da obstajajo neki višji vzroki. Človek se pogosto obnaša kot animaliteta, oplojena z zlom, a vzroke za takšno stanje je treba iskati v višjih sferah. Srečni smo lahko, da je to prekleto stoletje v izteku, vendar lahko z enako globokim srhom pričakujemo tisto, ki prihaja in trajno grozi z novimi silami zla.

Vse manj verjamem, da je dogajanje v svetu sploh mogoče zaobjeti s pojmi - življenje, kot pojem in kot realiteta, polzi med prstisnjene pesti. Obseden z metodologijo samospoznavanja in s prizadevanji, da ujamem samega sebe v času, venomer odkrivam nova in nova brezna, ki jih ne more zapolniti nikakršna akcija volje in mišljenja. Pred smrtjo bližnjega je treba obstati, a če poskušamo to smrt misliti, veje iz nje ledena praznina, sporočilo, da pravzaprav ni nobenega sporočila. Danes ni več ničesar mogoče misliti sistemsko; ostaja le možnost aforističnega mišljenja, kot ga je inavguriral Adorno v svojem najdaljnosežnejšem delu *Minima moralia*.

Ali če v času vsesplošne preračunljivosti parafraziram Wittgensteina: **O tistem, kar se ne da prešteti, je treba molčati.** Ali, še enostavneje, v kaki zakotni katedrali prižgati svečo, za vse mrtve prijatelje in za pravico.

Samir Osmančević (p.: D.K.J.)

AMIR MISIRLIĆ: DNEVNIK JEDNOG IZBEGLICE

KAKO BITI BEGUNEC IN SE CELO SMEJATI

Ko smo se pred dnevi spomnili najbolj krute obletnice na svetu, to je nesojenega Abrahama drugega zasedanja AVNOJ-a v Jajcu, ki smo ga do leta 1990 praznovali kot rojstni dan nove Jugoslavije in je potemtakem vzdržala 47 let, njenega rojstnega kraja takorekoč ni bilo več. Še bolj pa to velja za republiko, v kateri so se za mrtvo državo med leti 1941 in 1945 odvijale najbolj vitalne reči.

Politika, ki je iznašla rek "... pa mirna Bosna" ali "teško državi, ki nima Bosne", je svoje naslednike dobila v najbolj kruti inačici, ki je dobesečno razmrcvarila zgodovinsko republiko oziroma že mednarodno priznano državo in njene prebivalce na kose. Treh konstitutivnih narodov ni več, ostale so samo nacije. Kmalu za tem dogodkom se je kot v posmeh zgodila še ena obletnica, malce manj slavna, a vendar - nastanek kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Predhodnica Jugot(y)orbe bi z današnjega stališča izgledala kot inkubator vsega zla, ki je zaničala obstoj vseh drugih narodov, kar se sedaj kaže v najbolj ortodoksnih inačici. In morebiti je tudi res tako, saj se vedno bolj obeta, da se bo na prelomu tisočletja zgodovina ponovila. Danes tragedija, kaj pa jutri? Farsa? Ostale bodo tri nacije nekdanj konstitutivnih narodov, pri katerih se zdi, da bodo spet ujete v nek medvojni čas, ki ga bomo lahko postavili pred drugo svetovno vojno.

Amir Misirlić pripada naciji, za katero je preveč ljudi prepričanih, da je ni - je Bosanec. Če ponovno pobereмо historično analogijo - tudi Jugoslovčanov ni bilo. Torej sta bili obe tvorbi obsojeni na propad. V duhu fanatičnega antinacionalizma, če se sklicujem na dr. Tomaža Mastnaka, pa je bil edini izhod vojna. Le-ta

traja že dve leti in pol in grozi, da bo za sabo pustila večje pokopališče in pogorišče kot vse dosedanje. Ali vsaj bolj boleče, ko brat izda brata, prijatelj prijatelja, sosed sosedovega otroka. Zakaj?

Vprašanja na ta odgovor ne boste našli v Dnevniku nekega begunca Amira Misirlića, boste pa morda bolje razumeli ljudi, ki jih je med nami več desetletij. Tako "mi" in "oni" po sili razmer skupaj preživljamo popolnoma novo izkušnjo. Mi, ki smo se odločili za nacionalno državo in oni, ki so bili zaradi nacionalne države pregnani. Amir je odšel konec junija 1992 in 27. julija vstopil v studio radia MARS. Začel je s prvim listom svojega dnevnika, ki ga danes še vedno obrača in debeli. Vsak delovni dan, razen četrta, ga prebere v eter. In da vse ne bi odšlo v veter, se je odločil, da bo pisma iz begunstva, ki jih je naslovil na vse politične institucije, ki so karkoli imele pri vojni v BiH, ali na ljudi, ki bi se jih tragedija morala dotikati, združil z dnevnikom in jih izdal v knjigi. Žal se zaradi dolgotrajnega obotavljanja tiska konča z januarjem letos. Od takrat je imel namreč še veliko povedati.

A kljub temu, da velja morebitna zamera aktualnosti, ki ne gre na njegov rovaš, Dnevnik jednog izbeglice ne izgublja na osnovnem motu - razmišljanjih, komentarjih o ljudeh in dogodkih, o Bosni in Hercegovini, o Bosni in njem in o njem izven Bosne. Amira ne zanima samopomilovanje, ampak trdno vztraja na ironičnem odmiku, sarkazmu in zaradi besa nad brezmočnostjo oziroma statusom quo zaid v cinizem, a nikoli v resignacijo. Morda boste po tej knjigi bolje razumeli svoje nove sosedje in njihovo stisko, stisko ljudi, ki nimajo kam nazaj, tujcev, ki so v nekoč domači državi obsojeni na čakanje na Godota in so se še vedno sposobni smejeti, ko vam bo v glavi odzvanjal stavek: "Nič več ne bo tako, kot je bilo." Nova bo le stran v dnevniku.

Peter Tomaž Dobrila

TUJČEVO POTOVANJE TJA IN NAZAJ

SMISEL POTOVANJA?

SPOZNAVAJMO SVET IN SLOVENSKO BIROKRACIJO!

Potovanje izraža globoko željo po notranji spremembi, potrebo po novih izkušnjah, mnogo bolj kot potrebo po spremembi kraja. Po Jungu je znak nezadovoljstva, ki sili k iskanju in odkrivanju novih obzorij. Ali je želja po potovanju iskanje izgubljene Matere, kakor misli Jung? Cirlot upravičeno pripominja, da gre morda za beg od Matere. (Chevalier, Gheerbrant: Rječnik simbola)

■ Povabilo na pot

V začetku novembra so me povabili na pot. Povabilo je bilo v okviru LUR-a (Leteča učionica-radionica), za srečanje s splošnim naslovom *Paradoks tujca*. In jaz, človek, ki mu je potovanje takorekoč v krvi, sem razmišljal: Zakaj bi potoval? Od katere matere bi zdaj bežal? Kakšno spremembo bi še moral doživeti ali izzvati zdaj, ko mi ni več treba potovati, da bi bil tujec? Ne pričakujem več, da bi lahko kadar koli bil kar koli razen tujca. Zakaj bi potem sploh govoril o tem?

Po drugi strani pa me je privlačila domneva, da bo to srečanje ljudi, ki se najbrž prav tako zavedajo svojega tujčevanja v tem splošno sprejetem prostoru in času, in ki so, ne glede na to, kje živijo, vsaj za korak zunaj meja svoje domovine - tuji opazovalci na nikogaršnji zemlji. Poleg tega Makedonija zame ni tuja država, pač glede na to, da so bili tam rojeni moj oče, ded, praded itd., da imam tam sorodstvo in sem celo dedič nekega posestva v Prilepu. Paradoks? Ne, prej od tega bo to le iskanje izgubljene matere. No, ja, saj ni vsaka mati iz kajmaka, sem si rekel in odšel na pot.

■ Maribor

Moje potovanje se začne na mariborski občini. Kot tujec z dovoljenjem začasno bivanje v Sloveniji si moram urediti izstopno in, bogme, tudi vstopno vizo. Tok, tok, dober dan,

dober dan, sem ta in ta, veste, moral bi potovati v Skopje, pa potrebujem izstopno-vstopno vizo, če se da. Se da, ampak se tudi ne da, je pomen odgovora občinske službenke. Lahko vložim prošnjo, ki se bo reševala, odgovor pa bom dobil čez mesec do mesec in pol. Upravna taksa za vložitev prošnje pa stane toliko in toliko. Povem, da sem zadnjič dobil enkratno vizo v petih minutah. Ona odgovori, da se časi pač spreminjajo. Odlidem domov in pokličem ministrstvo v Ljubljani. Dober dan, dober dan, potrebujem to in to itd. Ženska z ljubljanskega ministrstva mi pove, da bo vse v redu, če malo počakam, da pa je najbolje, če si uredim vizo za neomejeno število vstopov in izstopov, da pri naslednjih potovanjih ne bom imel težav. Da lahko potujem tudi brez vize, ampak bom moral plačati dvajset mark za izstop in še prav toliko za vstop. Prav, rečem pri sebi, slovenske devizne rezerve se bodo povečale za 40 DEM, pa naj bo to moj prispevek k stabilnosti Slovenije! Kljub vsemu pa, ne bodi len, grem vložiti še prošnjo za neomejeno vizo. Dober dan itd. Ali se da? Ne da se, odvrne ženska. Zakaj? Pove, da zato, ker v zakonu ni natančno določeno, če taka viza velja za neomejeno ali omejeno število potovanj, in da se lahko zato vsaka občina za vsakega tujca posebej odloči, če mu bo izdala dovoljenje za tri, štiri ali pet potovanj, za več pa se ne da. In tako si predstavjam zasedanje modrih občinskih glav, ki si ogledujejo mojo fotografijo in razmišljajo, kam neki bi potoval in zakaj bi potoval in kakšen neki je smisel mojih potovanj, ko pa je v Sloveniji vendar tako lepo, pa zakaj neki ne grem na smučanje kot vsi bogati Slovenci, ampak hočem iti nekam, od koder bom prinesel kdo ve kaj, orožje, nove, neznane bolezni ali naglas še enega tujega jezika, ki bo vtihotapljen kot virus, da bi spodjedal slovenski jezik in že s tem tudi kulturo.

Spet odidem domov, pokličem Ljubljano, sedež Soros fondacije, ki organizira srečanje, dober dan itd. Odločijo se, da bodo vprašali šeta policije na Brniku. Čez pet minut pozvoni telefon. Šef policije je rekel, da se da. Brezplačno.

■ Skopje

Pravi potniki so le tisti, ki gredo na pot zaradi samega potovanja, pravi Baudelaire. Vedno so nezadovoljni, lovijo nedosegljivo.

Junak srečanja v Skopju je bilo srečanje samo. Od veselja smo lovili sami sebe. Danes je težko ne potovati. Potovati pa še težje. Vedeli smo, da s tem potovanjem ne bomo razrešili krize. To spoznanje nas je olajšalo.

Govorili smo o vsem.

Sprejeli neskončno nepolitičnih sklepov in rešitev.

Se dogovarjali o večdimenzionalnih akcijah in projektih.

Si izmenjevali naslove in telefonske številke.

Razmišljali o vsem.

Brali zgodbe, pesmi, eseje.

Razpravljali, se sprehajali, pili, peli.

Plačevali račune.

Boj malo spali.

Vse je bilo podobno zaroti. Jebi ga!

■ Korenine

V odmorih med predvidenim programom sem obiskoval sorodstvo. Sestra me vpraša, če se zavedam svojih makedonskih korenin. Se ne, odgovorim in poskušam sebi in njej pojasniti korenine svoje izkoreninjenosti. Filon Aleksandrijski je na primer govoril, da je bil Adam izgnan iz raja, se pravi obsojen na izgnanstvo, in zaradi tega je vsak Adamov sin le prehodni gost, tujec v vsaki deželi, kjer se nahaja. Kajti vsakdo od nas je prišel v to vesolje kot v tuje mesto, v katerem ni imel pred rojstvom nobene nega deleža, in odkar je prišel, je prehodni gost, vse dokler življenje, ki mu je odrejeno, ne preide z enega na drugi konec. Strogo vzeto, pravim, je državljan samo Bog. Sestra misli, da se šalim. Dobro, rečem, če smo že pri koreninah, bi zdaj na podlagi družinskega debela in moje trenutne situacije imel pravico do petih državljanstev oziroma do petih koreninskih občutij: bosenskega, hrvaškega, srbskega, makedonskega in slovenskega. Kot kakšen zbiralec korenin. Moje korenine niso politične, nezavedno dvignem glas. Po tem nekaj časa odsotno odkimavava. Sestra na koncu reče, da se ji zdi, da kar po malem uživam v tem, da sem tujec. Po malem, odgovorim (Tujec ni človek. Tujec je odnos do človeka?). Vpraša me o ženi in začnem ji pripovedovati o najinem življenju v Mariboru, o najinem psu in mački, urejanju stanovanja, snegu, Dravi, sobnih rastlinah; in v njenih očeh vidim, da ji je všeč in v njenih očeh prepoznavam svoje korenine.

Ko sem sedel v letalu za Ljubljano, sem razmišljal o tem, da sem ponovno dojel smisel potovanja. Čutil sem, da v zraku ostaja sled mojega stopala in hodil sem dobro, vzravnano, proti svoji domovini. Ne glede na to, kako psihoanalitično (v tem trenutku pa tudi politično) se sliši, sem bil vedno mnerja, da je za

moškega ženska oziroma središče njegove ljubezni edina domovina. In obratno. In v to domovino sem nosil delček svojih korenin - ohridski biser in pravopis makedonskega knjižnega jezika.

■ In nazaj

Letališče Brnik. Carina. Dober dan, dober dan itd. Ali se da? Ne da se. Nimate vize. Lahko plačate, ampak samo za vizo za sedem-dnevno bivanje.

Zakaj bi plačeval sedemdnevno vizo, če pa že imam vizo za leto dni? Zakon je zakon. Zakon je samo duh Zakona! Žal mi je. Ampak šef carine na Brniku je rekel... Šeta danes ni tukaj.

Kdo od vas je N. K.? Jaz. Vi ste torej tisti, ki je v R. pisal o Črnki, ki ji je neki carnik na birmškem letališču zlomil roko? Da. Jaz sem lomilec roke, ampak ni bilo tako, kot ste napisali vi! Itd.

Prav, gospod, tokrat naj bo, a do naslednjic si uredite vizo za neomejeno število potovanj!

Nebojša Pop-Tasić (p.: DKJ)

GOVOR OB INAVGURACIJI NOVEGA REKTORJA PROF. DR. L. TOPLAKA

16. NOVEMBER 1993

Spoštovani ...

Inauguracija novega rektorja je za vsako univerzo svečanost in sočasno dogodek, ki urbi et orbi naznanja vedno tudi določeno prelomnico njenega dela in usmeritve. Če stari rektor k tej posvetitvi v čast (kar "inauguratio" latinsko pomeni) prejme vabilo, v katerem ga prosijo, naj poda svojo "oporoko", potem me to spominja na Nietzschejeve besede "Umri ob pravem času". Seveda moram na ta izziv takoj odgovoriti z "mors certa - hora incerta" (smrt je res zanesljiva, vendar je ura neznana).

V teh šestih letih sem preživel mnogo dolgih minut, vendar le šest kratkih let. Nisem cinik, ki po O. Wildu pozna ceno vsega in vrednost ničesar. Če me moja coincidentia oppositorum (skladnost vseh nasprotij) ne vara, so v zgradbi, ki jo celo življenje gradimo, v temeljih večje zamisli kot v nadstropjih. Tako je tudi zamisel iracionalnega števila globlja od zamisli celega števila, ter tako Pitagorov izrek globlji od Evklidovega.

Po moji šestletni odisejdi sem vse bolj prepričan, da je moje spoznanje moja največja last. Univerza kot philosophorum curia (skrbnica duha) je lahko prepuščena le duhovnemu razsodišču. Na tem pa le čas lahko postavi stvari na svoje mesto.

Poročilo o mojem delu je sprejel svet univerze že 15. 9. 1993, svoje delo in poglede na univerzo sem širši javnosti predstavil v svojem daljšem govoru ob dnevu univerze (17. 9. 1993).

Danes bi omenil le dva dogodka, ki sta vezana na začetek in konec mojega rektorovanja in tudi gledanja na univerzo.

Pozno jeseni 1987 je v Mariboru prišlo do velike polemike s takrat komaj 27-letnim režiserjem Vilijem Ravnjakom. Studentska

mladež, zbrana pri časopisu Katedra, je z vrsto polemičnih razprav in okroglih miz obranila moč njegovega duha. Bil sem prepričan, da v Mariboru res dobivamo univerzo. Na pomlad 1993 akademska založba Katedra ob finančni podpori univerze izda njegove antropološke eseje "Spoznavanje višjega jaza", kjer Ravnjak v poglavju "Tabula rasa in arhetip" med drugim zapiše: "Človeška narava je pravzaprav proizvod kulture. Človek je posoda, ki ji kultura daje vsebino. Ker je človekov um ob rojstvu tabula rasa (prazen list), se ga lahko oblikuje. Odrasel človek je lahko le zbirka vrednot in dejstev." Za denarno podporo tej knjigi sem bil znotraj univerze deležen očitkov, čeprav si drznem z gotovostjo trditi, da tega antropološkega dela ni prebrala niti stotina študentov in tudi ne profesorjev. Po šestih letih ponovno dvomim, ali smo res univerza. Kako je že naš najčistejši lirik ob koncu ene svojih pesnitev zapisal: "Gospod profesor, razumete življenje?"

V 15. stoletju je celotna Evropa imela 10.000 študentov, bilo je 60 univerz oz. v poprečju ca. 170 študentov na univerzo. Danes ima samo Maribor 10.000 študentov, Evropa pa ca. 600 univerz ter okrog 9 mio študentov oz. ca. 15.000 poprečno po univerzi. V srednjem veku so uvedli univerzitetno imatrikulacijo, ki jo Evropa ohranja kot simbol univerze še danes. Mi smo imatrikulacijo imeli do začetka 60-ih let in jo takrat iz nepojasnjenih vzrokov ukinitili. Zakaj tudi po novem visokoškolskem zakonu, ki bi ga naj državni zbor v novembru potrdil, nimamo predvidenega primarnega vpisa na univerzo, še vedno ne razumem. Prav zaradi tega se z vso dušo pridružujem razmišljanju predsednika SAZU akademika prof. dr. Franceta Bernika, zapisa-

nemu 10. novembra v Delu: "Morda bo treba na novo definirati človeka, tokrat še z duhovne perspektive in ga vrniti v skladno razmerje z naravo." Zakaj se torej že ob začetku študija branimo celovitosti univerze in njenega prvobitnega humanističnega poslanstva? Zakaj našim diplomantom ne želimo dati univerzitetne imatrikulacije in jim s tem otežimo priznanje diplom v evropskem prostoru? Ali niso upravičeni do svoje baccam lauream (lovrove jagode) in enakovrednosti svojega bakalavreata?

Gospod akademik prof. dr. Anton Trstenjak je danes na žalost odsoten, vendar naj mi dovoli predrznost, da ga ob svojem slovesu kot zadnjega častnega doktorja naše univerze imenujem kar doctor honoris causa meus, je prav tako eden največjih zagovornikov smisla zblizanja človeka in znanosti ter antropodiceiae v smislu univerzitetnih študijev filozofije, humanistike in naravoslovja, ki naj izpolnijo praznino, nastalo v današnjem pojmovanju univerzitetnega študija.

Homo sapiens naj postane homo credulus, individuuum, poln preprostosti, neškodljivosti in zaupanja.

Pred kratkim sem prebral knjigo o zgodovini zvonov, ki so obstajali že davno pred našim štetjem. Kaj je torej starejše: zvon kot simbol ali krščanstvo kot vera človeka? Kako razmišlja naš študent? Ali ve, da sta kultura in civilizacija grajeni na neobremenjenosti duha ter njegovi izvirnosti, iskrenosti in svobodi delovanja?

Destrukcija in vandalizem v študentskih vrstah, o čemer piše Janja Rakuš v včerajšnjem Večeru, je posredno posledica pomanjkanja humanistične vzgoje in duhovnih vrednot. Verjamem, da je današnji socialni položaj študenta težak. Vendar, ali ni bilo

temu vedno tako? Ko je leta 1176 papežev legat prišel v Bologno, je bil zgrožen nad bivalnimi razmerami študentov. Ugotovil je, da manjšina premožnih študentov lahko ponudi gospodarjem veliko denarja za najem bivališč. Večina revnih študentov je bila nameščena v neustreznih prostorih. Papežev legat je ob tem nasilju meščanom zagrozil s cerkveno izobčitvijo - ekskomunikacijo. Še ne dolgo tega sem prebral, kako so leipziški študenti v 15. stoletju zapisali svoj jedilnik, ki je veljal skozi vse leto:

1. jed "Semper" (vedno) - kaša
 2. jed "Contunue" (stalno) - juha
 3. jed "Quotidie" (dnevno) - zelenjava
 4. jed "Frequentier" (pogosto) - zelo pusto meso
 5. jed "Raro" (zelo redko) - pečenka
 6. jed "Nunquam" (nikoli) - sir
 7. jed "Aliquando" (nekoč pozneje) - jabolka in hruške
- pijača "Covent" - zelo razredčeno pivo.

Kljub temu so baje študenti takrat na pamet poznali Aristotelovo "Politiko" in se zavedali njegovih misli, da neko skupnost odlikujejo vrline le, če so člani te skupnosti ljudje vrlin.

Nekateri statuti srednjeveških univerz so imeli zelo natančno navodilo za branje predavanj za takratne magistre in zelo hude kazni za nerazumljivo ali celo napačno branje predavanj. Danes se tudi znotraj naše univerze še vedno vsi ne zavedamo, da dobro lahko uči le človek, ki ga predmet zanima, ki zanj živi in ga razvija. Razvoj pa je lahko zasnovan le na znanosti in resnici njenega bistva.

Čas sprememb, v katerem živimo, je do izobraževanja, znanja in znanosti, milo rečeno, neprijazen. Danes Janez in Micka

govorita o etiki, jaz do tega ne čutim več nikakršnega veselja. Ob takšnem ravnanju odgovornih ter hlastanju po denarju in oblasti me misel ponovno pripelje do Srečka Kosovela in njegove pesnitve "Rodovnik" v Integralih:

Suženj,
Suženj, Hlapec
Suženj, Hlapčevič, Hlapec
Suženj, Sužnjevič, Hlapčevič Ponizni
Suženj II.
Suženj Ponizjujevič III.
Hlapčevič IV.
Janez Ponizni, Strahopetni, Velepotezni

Kljub vsemu po šestih letih še vedno sanjam in upam. Če ne bi bilo trdega dela, ne trpljenja, ne ponižanja, ne bridkosti - od kod bi bile sanje? (I. Cankar). Po vsem trudu si bom oddahnil, pogledal proti nebu, si otrli čelo z dlanjo ter ponovno stopil kot Cankarjev Peter Klepec v "Podobah iz sanj" po strmem ilovnatem klancu ter vlekel, vlekel dalje svojo butaro drv.

Če so mi že napisali, da je to moja oporoka in me kot utrujenega psa rešili verige ter dali svobodo, potem imam tudi pravico po zadnji želji in ta je:

Spoštovani rektor prof. Toplak, dgradite novo nadstropje iste stavbe. Išcite enostavnost, vendar ji slepo ne zaupajte in zavedajte se bremena časti - honos habet onus.

Alojz Krizman

BIROSTROJ Computers

PRECIZNA MEHANIKA d.o.o.
Trgovsko, proizvodno in storitveno podjetje

IZOBRAŽEVALNI CENTER

MARIBOR, Glavni trg 17/b
Telefon: 062 27-130, tax: 062 28-290
Organizira začetne in nadaljevalne računalniške tečaje

- LOTUS 1-2-3
- DBASE IV
- OPERACIJSKI SISTEM
- DOS 5.00 S PROGRAMSKIM ORODJEJEM PCTOOLS
- WORDSTAR 7.00
- QUATRO PRO 4.00
- WINDOWS
- PARADOX
- WORD FOR WINDOWS

servis pisalne tehnike - računalnikov registriranih blagajn

62000 Maribor, Gregorčičeva 24
Tel: 062 23-686, fax: 062 222-646

